

INNEHÅLL

Förord och Tillägnet	3
Släktträd	4
Olle	
Olles föräldrar och släkt	6
Far JJB Sjöstrand	
Farfar Wilhelm Sjöstrand	
Farmor Ulrica f Spånberg	
Farfars far Theodor Sjöstrand	
Mor Anna f Söderbom	
Morfar och Mormor Johan Petter och Lovisa Charlotta Söderbom	
Morfars far och Morfars mor Petter Abraham och Helena Söderbom	
Prästfamiljen	17
Syskonens skolutbildning	
Barndom och skoltid 1894-1911	25
Barndomsåren i Kånna till 1900	
Tre års privatundervisning i Ulricehamn 1901-1904	
Första skolarbetet - Olles gyllene år i Växjö 1904-1905	
Tre realskoleår i Linköping 1905-1908	
Gymnasieåren i Linköping 1908-1911	
Studieåren i Uppsala 1911-1921	32
Fyra första studieåren i Uppsala	
Exercisttiden i Jönköping 1915-1916	
Fortsatta studier i Uppsala 1916-1918	
Frivillig i Svenska Brigaden i Finska frihetskriget 1918	
Avslutande studieår i Uppsala 1918-1921	
Olle och Bengta träffas i Uppsala 1919	
Lärare i Örebro 1921-1924	48
Första läsåret i Örebro	
Olles tålmodiga och uthålliga kamp för att vinna Bengta	
Förlovningstiden i Örebro 1922-1924	
Bengta	
Bengtans familj och släkt	55
Bengtans föräldrar Karl och Maria	
Karl och hans familj	
Maria och hennes släkt	
Karls och Marias bröllop	
Bengtans uppväxt och ungdom	62
Barndom och familjeliv på Tybble	
Fackskolan i Uppsala 1919	
Europaresa 1920	
Olles uppvaktning ledde till förlovning 1922	

Så formades deras personligheter	74
Deras liv tillsammans	
Bengtas och Olles bröllop 1924	75
Första åren i Göteborg 1924-1936	77
Första bostaden på Tegnérsgatan 1924-1929	
Ny bostad på Jakobsdalsgatan i Örgryte 1929-1933	
Ny bostad på Haga Kyrkogata 1933-1936	
Somrar och jular på Tybble	
Sommarnöje i Stenungsund 1936	
Åren 1936-1945	85
Ny bostad på Kristinelundsgatan	
Somrarna 1937 och 1938 på Gatan i Hällesdalen	
Sommaren 1939 i Starrkärr	
Ingerskulle i Hällesdalen	
Krigstiden	
Hemvärnet	
Olle och Torsten 50 år	
Släktforskarresa 1945	
Åren 1945-1971 Fred!	110
Olle och Bengta	
Hällesdalen	
Olles släktforskning, rektors- och lärargärning	
Barnbarnen gör entré	
Barnen och deras familjer	132
Från 1971 och framåt	162
Memoarer och hembygdsartiklar	
Släktmöten och högtidsdagar	
Livet i Göteborg och på Hällesdalen	
Några minnen från barnbarnen	172
Slutord	177
Källor	178

Förord och Tillägnan

Efter uppmaning av våra barn att skriva om hur det var förr och när vi växte upp, beslöt vi oss för att sovra i minnen och material och skriva en bok om våra föräldrar **Olle och Bengta Sjöstrand och vår familj** under den tidsepok de levde från 1890-tal till 1980-tal.

Olle var född 1894 och dog 1985, Bengta föddes 1898 och dog 1986. Berättelsen handlar också om Olles och Bengtas familjer och deras ursprung i olika miljöer. Händelser och minnen från vår egen barn- och ungdom samt från första delen av vårt vuxenliv är också nedskrivna.

Vad vet vi om tidigare generationers levnadsvillkor?

Hur såg samhället ut för 100 år sedan, då Olle och Bengta gifte sig? Vad har förändrats?

Var det bättre eller sämre förr i tiden? Vad minns vi från vår egen uppväxt?

Berättelsen blir ett vittne om hur oerhört mycket som förändrats i samhället bara under de senaste generationerna. Det känns viktigt att föra det historiska arvet vidare.

Olof Sjöstrand och **Bengta Sjöstrand**, född Karlsson, namnet byttes till Carlestam, var båda mycket släktintresserade och bevarade alla brev, foton och andra dokument. Olle skrev släktkrönika och memoarer, båda skrev dagböcker, artiklar och anteckningar. Allt material finns arkiverat i Landsarkivet i Göteborg och är till stor del digitaliserat, tillgängligt för alla.

Vi tre barn till Olle och Bengta tillägnar krönikan våra barn och barnbarn liksom vår avlidna syster Birgittas barn och barnbarn. Kunskap om de egna rötterna är viktig för en människas identitet.

Göteborg, Helsingborg, Göteborg i maj 2022

Carin Brundin Olof Sjöstrand Johan Sjöstrand

Olof, Carin och Johan

Familjeträd

Olle Sjöstrand 1894-1985

Syskon

Löfström		
Birgitta		Per
1925-2013		1921-1990
Per	Anna	Tor
1955-1978	1957	1960

Brundin		
Carin		Lars
1929		1930
Anders	Folke	Ingela
1960	1963	1968

Kusiner

Familjegrupper vid kusinmötet i Varberg 2021

Familjeträd

Bengta f Carlestam 1898-1986

Syskon

Olof	Sjöstrand				
	Dagmar	Margareta	Ellari		
	f Tullberg	Forsman	Almgren		
1933	1937	1941-1997	1937		
	Kusiner		Bonuskusiner		
Eva	Ann	Sten	Hans-Olov	Anki	Mia
1962	1964	1968	1965	1967	1973

	Sjöstrand	
	Anna-Lena	
	f Johannesson	
1936	1937	
	Kusiner	
Jonas	Mikaela	
1960	1964	

Olles föräldrar och släkt

Far JJB Sjöstrand

Farfar och farmor

Wilhelm och Ulrica Sjöstrand

Farfars far Theodor Sjöstrand

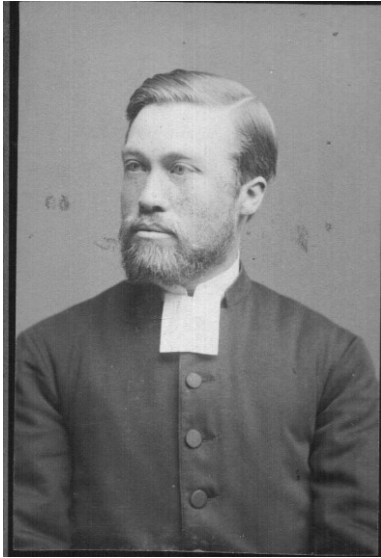
Mor Anna f Söderbom

Morfar och mormor

Johan Petter och Lovisa Charlotta Söderbom

Morfars far och mor

Peter Abraham och Helena Söderbom

JJB Sjöstrand

Anna Söderbom

Olles föräldrar som unga

Olle har själv berättat om sina föräldrar och sin släkt i sin *Släktkrönika* och i sina memoarer *Den försvunna tiden*. Det finns också massor av gamla släktbrev i original bevarade från 1836 till 1984 – flera tusen faktiskt. Utdrag ur dessa böcker och brev, som berättar levande om livet i familjerna, utgör underlag och citeras ofta i denna bok.

Olles far **John Jacob Bendedikt Sjöstrand (1857-1929)**

John föddes den 9 juli 1857 som yngste sonen till dåvarande komministern Wilhelm Sjöstrand och Ulrica f Spånberg i Ekeberga i Lenhovda pastorat.

Efter studentexamen 1876 studerade han en termin i Upsala men gick därefter hemma på roten och avslutade sina studier i Lund 1879 - 1882. Efter prästexamen 1882 hade han en mängd prästerliga förordnanden, vanligen som vice pastor.

I februari 1883 vistas JJB på hälsokur i Mösseberg. Han skriver till sin mamma Ulrica: "Mitt sinne är så sjukt. Jag fruktar hjärnuppmjukning och ryggmärgstvinsot." Han vill komma till avgjord kristendom och bekännelse.

I maj samma år skriver han att han känner sig skröplig och orkeslös. Reser troligen till Ronneby på hälsokur och på sommaren var han på Gotland för vederkvickelse.

JJB gifte sig med Anna Söderbom 1888. Deras gemensamma liv och familj beskrivs i kapitlet Prästfamiljen.

Olles farföräldrar

Wilhelm Sjöstrand

Ulrica Spånberg

Olles farfar Wilhelm Sjöstrand (1815-1889)

Efter giftermålet 1844 flyttade farfar Wilhelm och farmor Ulrica till Algutsboda, där Wilhelm biträdde sin fader Theodor i ämbetet. Året därpå dör deras förstfödda som spädbarn och sedan fick de 6 barn. De stannade i Åsgjöl, fadern Theodors komministerboställe, till dennes död 1846.

På den tiden var prästerna i tjänst på livstid. På äldre dar kunde den gamle prästen anställa en hjälppräst, s k pastorsadjunkt.

1850 blev Wilhelm komminister i Ekeberga. I denna syssla fortsatte han till 1874, då han blev kyrkoherde i moderförsamlingen Lenhovda, där han stannade till sin död 1889. I 38 år var han alltså präst i samma pastorat. Uppenbarligen hade han ortens förtroende. Olle hade tillfälle att 1944 tala med prostén Norbeck från Odensjö, 83 år: "Wilhelm S såg jag en gång. Han var lång och smärt med ett allvarligt ansikte. Han gav intrycket av att vara pålitlig och med gott omdöme". Wilhelms lynne var fast och jämnt. Med stor aktsamhet och duglighet skötte han sin församling och sitt boställe. Som predikant var han medryckande och livlig. Själv greps han ofta så av framställningens innehåll, "att han grät på predikstolen, så att det skvalade". Som sångare var han mycket framstående. Han hade sina församlingars fulla förtroende och tog sitt kall som själasörjare på allvar.

Familjelivet var lyckligt i Lenhovda prästgård med sönerna Gustaf, David³ och JJB och döttrarna Sara, Hanna och Maria. Levnadsvanorna var ej stränga. JJB berättade, att hans far Wilhelm ansåg, att vid frukosten skulle familjen ej vara samlad, utan var och en skulle komma, när det passade honom. Icke blott Wilhelm utan hela hans familj var

3 Utvandrade till USA i oktober 1889 och bildade ingen familj där.

uppburen av församlingen. Ulrica och döttrarna Sara, Hanna och Maria ledde kärleksverksamheten på orten. Alla ”gubbar och gummor” på trakten skulle i jämna svep komma till prästgården och trakteras. Fastrarna avstod sitt dagliga socker till kaffet för att det skulle räcka till ”gummorna”.

Wilhelms hälsa var tydligen aldrig riktigt stark. Redan 1863 skriver han till sin son Gustaf: ”Jag kämpar med mina krämpor, öfveransträngd av göromål.” Samma år den 21/5: ”Jag har arbete över öronen och hinner icke mycket; ty mina krafter äro länge sedan brutna och försvagas dagligen.” Wilhelm dog den 4 juni 1889.

I Lenhovda 1890

Mitt i soffan mor Ulrica med döttrarna Sara och Maria till höger. Övriga personer okända.

Olles farmor Ulrica f Spånberg (1818-1901)

Ulricas släkt Spånberg på fädernet var bergsmän, vilka ända sedan slutet av 1600-talet ägt gården Lilla Spånhult, 1/4 mtl bergsfrälse. De var säkerligen delägare i Norra Hammaren, en stångjärnsmedja vid Tabergså, samt fullgjorde körsior till Mobro masugn. Därav frälset.

Ulrica var en djupt religiös kvinna. JJB skriver från Tofteryd den 7 juli 1891 till sin syster Maria: "I hela vår vidsträckta släkt på såväl Fars som Mors sida samt inom de släkter, som blivit genom giftermål med oss förbundna, är vår mor No 1 i andligt-religiöst hänseende. Jag vet åtminstone ingen släkting att ställa vid hennes sida. Ja, jag höll på att säga: Jag känner icke mer än en verklig kristen på jorden, och det är vår mor."

Ulrica var synnerligen flitig med att skriva till sina barn och till andra släktingar. Både Wilhelm och Ulrica tycks ha haft svag hälsa. Hon skriver 48-årig att hennes krafter sedan länge är borta och att hon försvagas dagligen.

Lenhovda kyrka, där Wilhelm verkade 1874-1889

Det råder en innerlig stämning mellan Wilhelm och Ulrica. När hon någon gång 1875 är ute på resa skriver hon till honom: "Älskade gubbe. Måtte Herren vederkvicka dig i dina mödor, önskar dig din usla kvinna Ulla." Usla hade inte samma mening som idag, utan betydde ungefär att hon var honom tillgiven.

Ulrica skriver till sin son JJB om sin stora sorg när Wilhelm dött. Hon skriver vackert om honom. "Han var ädel, saktmodig och stilla, fördragsam, lite berörd av ärelystnad och fåfäng, samvetsgrann och ordentlig, påpasslig och trogen." Man får verkligen en känsla att de haft en verkligt god gemenskap.

Ulrica var dotter till mästern Jonas Spånberg och hans fru Anna Sara Norlin. Anna Sara var dotter till Bengt Norlin, kyrkoherde i Barnarp (1758-1825)⁴ och hans hustru Sara Christina Almqvist (1770-1852).

Kyrkoherden i Barnarp hade ända sedan äldsta tider även varit rector scholae i Jönköping. Han delade alltså sin tid mellan kyrkan och skolan. Varje onsdag var det ”stutamöte” i skolan, då rektor utdelade aga för alla försumligheter under veckan.

Då den svenska skolan omorganiserades i mitten på 1800-talet, upphörde Barnarp att vara prebende till skolrektorn i Jönköping.

Genom Bengt Norlin och Sara Christina Almqvist är vi besläktade med flera småländska prästsläkter som Oxelgren, Drysén, Rogberg, Colliander, Millenius m fl. Det har funnits präster i släkten ända tillbaka på 1500-talet. Två av släktens medlemmar var med och undertecknade Upsala mötes beslut 1593, svenska kyrkans viktigaste kyrkomöte.

Men vi kan komma ännu längre tillbaka, 13 generationer från Olle till Botvid, borgmästare i Norrköping på 1480-talet. Prästsläkterna var nära lierade och ingifta med varandra. Bengt Norlin och Sara Christina var besläktade med varandra på tre olika sätt. De var både sysslingar och halvsyslingar med varandra. Dessutom var både Bengt och Sara Christina sysslingar med Saras mor.

Det rådde ett speciellt sociologiskt mönster bland prästerna på den tiden. De blev halvgamla innan de kunde gifta sig och försörja en familj. Valet stod då ofta mellan att gifta sig med en betydligt yngre prästgårdsdotter eller ”konservera” en något äldre prästänka, som en gång som ung gift sig med en halvgammal präst. Ålderskillnaden mellan makarna kunde vara betydande, 12-20 år. [Se även Släktkrönikan 2013 Appendix 1 sid 24.](#)

4 Bengt Norlin verkade i Barnarp hela livet från 32 års ålder.

Olles farfars far Theodor Sjöstrand (1758-1846)

Han var den förste i släkten som studerade och han valde att bli präst. Hans far Johannes Månsson var torpare nära Gårdsby vid Helgasjöns strand. När Theodor började i läroverket uppmanades han av sin rektor att byta efternamn från Johannesson och antog då vårt släktnamn. Hans farfar Måns Månsson var ursprungligen dräng, men gifte sig med en bondänka på Tofta Sjögård vid Toftasjön i Gårdsby. Driftiga förfäder att minnas.

Theodor var en stark personlighet, som fängade Olles intresse. Efter skolgång i Växjö och studier i Uppsala blev Theodor först konsistorii skjutshäst i hemstiftet, gifte sig med en fattig, vacker och glad adelsdam, Ulrica Eleonora de Maré, blev sedan komminister i Gårdsby, sin hemsocken och fick fyra barn, två söner och två döttrar.⁵ Troligen var han lycklig. Han bodde i sin egen hemort, i den stränga och på en gång öppna natur, som han lärt sig älska. Han hade goda vänner och trogna grannar omkring sig. Även om han ej hade det fett, så hade han kommit upp sig. I hans hem, fast det ej var stort, fanns det gott om rum för hans kära hustru och för de fyra barnen. Hon spelade och sjöng. Visserligen var han blott komminister, men hans verksamhet var självständig, eftersom han ansvarade direkt för biskopen, som hade Gårdsby församling som prebende⁶. Theodor verkade aldrig under Esaias Tegnér, som tillträdde i Växjö först i maj 1827⁷.

1808 blev ett katastrofens år. Fältsjukan kom till bygden. Då Gustaf IV Adolf kallade ut lantvärnet, fanns föga att kläda och föda det med. Soldaterna blev sjuka i stor myckenhet och detta spred sig till folket. Den 17 januari 1808 dog Theodors fru 48 år gammal. I februari dog dottern Johanna, 12 år och i mars samma år dog Eva, 15 år⁸. Där stod han nu, 50-årig, hårt slagen av ödet. Efter hustruns död blev det för Theodor som för många andra, köttets trängtan och själens obotliga ensamhet. Inom året var han omgift med Olles farfars mor Rebecka Wetterling, som var ca 30 år yngre. En farbror till henne, kommissarie i Växjö fällde uttrycket: "Vad skall du, Rebecka, bry dig om en gammal präst och två snoriga pojkar."

Nu blev det nästan år och barn. Från 1811 till 1827 föddes fem söner och tre döttrar. **Alla nådde vuxen ålder.** Det blev trångt i huset och ont om maten. Belysande är historien om lille Jon (sedermera Asbyprosten). Theodor frågade sina barn efter en präktig julmåltid: "Nu är ni väl mätta, ungar?" Svar från Jon: "Ja, far, men så är det också enda gången".

Säkerligen var livet strävsamt och tungt mången gång på Gasslanda komministerboställe både för far, mor och barnen.

1827 flyttade Theodor från sin hemtrakt till Algutsboda. Han var alltså vid 69 års ålder nyvorden far till sitt tionde levande barn Ulla och transporterad komminister. Ulla levde till 1908 och kallades "faster Ulla" av Olle och hans syskon. Tydligt hade Theodor ej förlorat livskraften, även om ödet ej varit honom gunstigt. Orsaken till flyttningen var säkerligen av ekonomisk art. Algutsboda var ett stort och fett pastorat.

5 Familjen bodde i Gasslanda komministerboställe, som är från 1700-talet och fortfarande finns kvar. Kallas numera Gasslanda skjutsrättaregård.

6 Prebendepastorat var sådana där biskopen var kyrkoherde och uppbar lön därifrån.

7 Theodor flyttade 1827 till Algutsboda.

8 Döttrarna dog ej samma dag som modern, vilket påstås i Släktkrönikan.

Det var odelat, så att kyrkoherde och komminister predikade växelvis i samma stora kyrka. 1829 blev Theodor änklings på nytt. Den yngsta dottern Ulla (2 år) tog fröknarna Ribbing på Kråkenäs (i Gårdsby) till sig. De övriga sju barnen strävade Theodor med själv. De skulle ha tillsyn och fostran⁹. Och han var gammal och fattig, ensam och trött. Det finns ett tiotal brev från Theodor till dottern Ulla. Flera av dem är återgivna i Olles släktkrönika. Det första är från 1837 - känn årens flykt!

Olles farfar Johan Wilhelm var 14 år, då hans moder dog. Hans ungdom var säkerligen mödosam genom skolåren i Växjö och studieåren i Lund. Wilhelm fick sannolikt höra några av Tegnér's ståtliga skoltal 1824-1844, som hölls under hans skoltid i Växjö gamla gymnasiehus, numera Stiftsbibliotek.

När Wilhelm kom hem, var det bara fattigdom och strävan. Där gick den gamle fadern Theodor och försökte hålla ihop det hela. Han var grå och butter i vardagslag. Hans kynne var ej häftigt, men han grämde sig över småsaker. Han hade mycket att bestyra, församlingstjänsten, jordbruket och barnens fostran.

I breven berättar Theodor om Ullas äldre syskon och framhåller att hon skall vara lydig och arbetsam. I november 1837 skriver han att han nästan 80 år gammal gått in i en nykterhetsförening, sedan han i över 50 år "dagligen nyttjat brännvin. Vad tycks?" I november 1839 skriver han att några av sönerna studerar i Uppsala och några går i skolan i Växjö. I ett brev berättar han att sonen Wilhelm, Olles farfar, just på julaftonen 1839 kommit hem och överraskat familjen som nybliven präst.

"Faster Ulla" 1827-1908

I brev 1841 skriver Theodor att han är alldeles tandlös och samma år skriver han till dottern Ulla att han har ont om pengar – han måste hjälpa att ordna lån till gossarna i Uppsala. Breven visar vilken omtanke han hade om sina barn och deras utveckling.

⁹ De två sönerna i första äktenskapet hade flyttat hemifrån långt tidigare till präststudier i Uppsala. De fem sönerna i det andra äktenskapet skickades till Växjö för sin skolgång.

Det finns också brev mellan Theodors söner. De fortsatte alla med akademiska studier, men behövde ofta vara ute och konditionera, dvs de var guvernanter i privata familjer för att få studiemedel. 1844 skriver Wilhelm till sin bror David att han, medan han var vicepastor i Barnarp, träffat Ulrica Spånberg och tydligt brädat sin bror. "Den omtalade Flickan, som du gerna åstundade följa, är sedan dess bliven min fästmö."

Åsgjöl komministergård fotograferad 1909

Gamle Theodor levde i Åsgjöl, beläget 4 km NV från Algutsboda, i nära 20 år, därav änklings under 17. Hans seghet måste ha varit enorm. Han fick leva, tills han blev 88 år och fick se alla sina barn vuxna. Hans yngsta dotter Ulla var 19 år vid hans död 1846. Hon levde till 1908. Tjänsten skötte han själv nästan in i det sista. Farfar Johan Wilhelm var adjunkt hos honom de sista åren. Då Theodor dog 1846, var hans överlevande 4 söner i andra äktenskapet män i staten. Den yngste sonen Peter dog som 22-åring, då han studerade i Uppsala.

Olle summerar ihop det hela och tror att hans anfader Theodor aldrig kunde glömma sin lyckliga tid med den första frun. Sedan blev livet blott strävan och uthållighet. Den andra frun blev väl överansträngd av allt slitet i hemmet, av den mödosamma flyttningen från Gårdsby, av de många barnafödslarna, av övergångsårens besvärlighet. Och efter detta blev väl stämningen i huset aldrig mera glad.

Olles mor *Anna Ingeborg Söderbom* (1866-1919)

Mor Anna föddes 8 november 1866 som äldsta barnet i andra äktenskapet mellan glasblåsaremästaren *Johan Peter Söderbom* och *Lovisa Charlotta f Lindblom* vid Kosta glasbruk i Ekeberga socken i Lenhovda pastorat.

Anna växte upp i ett ganska välbärgat glasblåsarhem i en av de ännu bevarade byggnaderna vid Kosta bygata, den s k Söderbomsgården.

Olles skriver om sin mor: Mor såg i yngre dagar synnerligen bra ut och hade ett lugnt och jämnt lynne, var alltid god och glad samt otroligt arbetsam och frikostigt sparsam. Mor hade ett utomordentligt gott och glatt vardagslynne, men var tillbakadragen i sällskap. Med aldrig svikande mod höll hon ihop den stora familjen. Ofta var hon uppe i tidiga ottan och skötte baket innan familjen vaknade. Hon tyckte om att arbeta i trädgården och var mycket förtjust att åka efter häst. Så småningom blev hon bruten av det myckna arbetet och de många barnsängarna. Farbror David skrev 1905: "Anna är ett litet starkt och godt fruntimmer. Hon skulle ha medalj."

Hennes storartade livsgärning med alla barnen i hemmet i Barnarps prästgård - inte minst under JJBs nervkris – omvittnas i nästa kapitel.

Barnarps prästgård

Olles morförelädrar

Johan Peter Söderbom
(1830-1904)

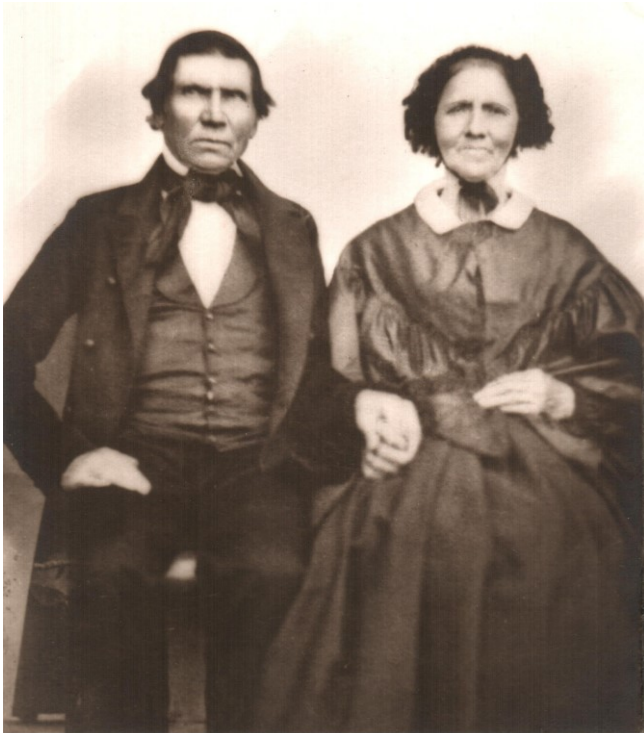
Lovisa Charlotta f Lindblom
(1833-1902)

I skriften från Kosta bruk säges: "Den ganska avsevärda skillnad som rådde mellan glasblåsarnas och övriga bruksfolkets löner har hållit sig ända till sen tid.--- På grund av de goda inkomsterna hade glasblåsarna råd att hålla en levnadsstandard, som måste anses vara ganska hög. --- Glasblåsarna var också de enda av bruksfolket, utom givetvis inspektoren, som hade råd att hålla sig med piga och dräng. Även i fråga om bostaden hade de det rätt förmånligt. I de glasblåsarbyggnader, som uppfördes på 1790-talet och som ännu står kvar, inrymdes bostäder om vardera två rum och kök."

Annas mamma Charlotta skrev många ömma brev till dottern med goda råd om barnavård och i hushållsfrågor. Och hon ville också höra om barnen. Ibland åkte de och hälsade på varandra i Kosta och i Barnarp.

Charlotta dog i juli 1902. Johan Peter skriver till Anna att hans sorg är gränslös och att han är så utfattig att han inte har råd att resa och besöka familjen i Barnarp. Han hade gjort dåliga affärer och gick i konkurs. Själv dog han 1904.

Olles morfars far och morfars mor

Annas farfar Petter Abraham Söderbom (1801-1870) och Annas farmor Helena Malmström (1795-1882)

Daguerrotyppe från omkring 1855

Exponeringstiden torde ha varit ca 7 minuter

Släktens manliga medlemmar hade varit glasblåsaremästare i Kosta sedan Annas farfar *Peter Abraham* och hans bror *Johan Niklas*. Utöver Annas far var även Annas två farbröder *Claes* och *Carl* också glasblåsaremästare liksom Annas halvbröder *Martin* och *Janne*. Sammanlagt har 7 Söderbommare i 3 generationer varit verksamma i Kosta. Dessutom var Annas egen bror *Gustaf* hyttmästare i Norge.

Olle summerade ihop sina intryck av den Söderbomska släkten: "De voro glada, skämtsamma utan udd, generösa samt mycket duktiga yrkesmän med praktisk läggning. I den familjen fanns intet svårmod. Vissa medlemmar ha varit mycket förbehållsamma i större sällskap."

Prästfamiljen

JJB och Anna Söderbom gifte sig 1888 i Hovmantorp. Följande år föds deras första barn, Bengt, som tyvärr dog inom en månad. Därefter föddes Elsa 1890 och sedan blev det nästan år och barn.

Olle besökte tillsammans med Bengta sin födelseort Tofteryd 1965 och fick då höra om sin far JJB. Kyrkvärden i Tofteryd hade lyckönskat JJB till ett nytt tillskott till familjen (kanske var det Olle eller Bertil eller Eva, vilka också var födda i Tofteryd), varvid JJB sett lite tveksam ut. Kyrkvärden: "Det är dock en Guds gåva." JJB: "Eller fans plåga."

1893 blev JJB komminister i Kånna. Prosten Norbeck uttalade sig 1944, då han var 83 år för Olle om JJB. "Jag råkade honom i yngre dagar många gånger på prästmöten och på äldre dagar i tjänsten. Han var alltid glad i sällskap, disputerade gärna och var mycket slagfärdig." JJBs befordran gick långsamt, måhända beroende på hans starka egenvilja och en viss lust att dominera alltför mycket.

I memoarerna skriver Olle: "Mina första levnadsminnen äro från Kånna. Hur lycklig var jag inte där! Jag tror även att far och mor voro lyckliga, unga friska som de voro. Far var en bonde bland bönder. Han brukade gården själv. Folket hängde fast vid kyrkan, prästen och prästfamiljen. Kyrkan var full varje söndag."

Anna och JJB Sjöstrand med 6 av sina då 9 barn omkring 1903 i Kånna

Olle är då i Ulricehamn

*Nils 1896, Mor 1866, Sture 1901, Eva 1893, Kerstin 1897, Bertil 1892, Far 1857, Birger 1898,
Saknas Elsa 1890, Olle 1894 och Brita 1902.*

JJB valdes till kyrkoherde i Barnarp i augusti 1902, tillträdde den 1 maj 1903. Hans befordran till kyrkoherde gick alltså raskt, men han stöddes otvivelaktigt av Spånbergarna Wilhelm och Emil¹. Och på den tiden gällde fyrktalslängden Spånbergarna hade mycket fyrkar.²

I Barnarp var förhållandena helt olika dem i Kånna. Bruksarbetarna i Norrahammar var mitt i klasskampen och fientligt sinnade mot präst och kyrka. Brukspatronerna hade intet intresse för kyrkliga ting. De religiöst intresserade var i allmänhet frikyrkliga. Gammaldags bönder fanns det få. Den lilla vackra kyrkan var tom på söndagarna. I kyrkan satt endast prästfamiljen, klockaren, fattigstuggummorna, Hanna Olander, fröken Nilsson och en och annan bondefamilj. Gården var bortarrenderad. Affärerna var svåra. JJB var hårt skuldsatt.

Familjebild JJB och Anna med alla sina då 11 barn 1905 eller 1906 innan Arvid föddes.

Översta raden: Eva f 1893, JJB, Elsa f 1890.

Nedanför: Birger f 1898, Bertil f 1892 med Pehr f 1904 framför sig, Olle f 1894 med Sture f 1901 framför sig.

Anna med Uno f 1905 i knäet (död 1907), Brita f 1902, Kerstin f 1897, Nils f 1896.

1 JJBs kusiner

2 Fyrkar eller fyrktal var under perioden med *graderad rösträtt* det mått som användes för *röststyrkan* i kommuner på landet. Den graderade rösträtten avskaffades 1918.

Sedan Olle lämnat hemmet som 6½ åring 1901 för att läsa för guvernant hos morbror Arvid i Ulricehamn kom han aldrig tillbaka till barndomshemmet i Kåna. Först 2½ år senare kom han till det nya hemmet i Barnarp på sommarlov och besökte sedan hemmet endast på skolloven. Familjesituationen var minst sagt kaotisk.

Hösten 1906 och våren 1907 då Olle var i Linköping genomgick fadern JJB en svår nervkris. JJB kände sig tvungen att taga tjänstledighet, vilken säkerligen smärtade hans plikttrogna sinne mycket. Han vistades hos Annas halvbror Arvid Söderbom i Ulricehamn som var läkare. Behandlingen bestod huvudsakligen i att ligga still i sängen. JJB stannar i Ulricehamn under flera månader och Arvid ställer diagnosen neurasteni. JJB anger i en dagboksanteckning orsakerna till sin sömnlöshet och sin nervositet: ”Barnskrik, dåliga affärer, folkets okyrklighet, motstånd i kyrkostämman och besvär med en jungfrus snedsprång.” Fadern, JJB hade svårt att ekonomiskt klara av den stora familjen.

Det var också en svår tid för modern Anna. Under de här månaderna var Anna ensam i Barnarp med 10 hemmavarande barn med Arvid född i augusti. Äldste sonen Bertil fortsatte sina studier i Växjö och Olle var i Linköping. Elsa tas ur skolan för att hjälpa till när Arvid fötts. Lille Uno var svag och dog den våren i april endast 1½ år gammal. JJB och Anna brevväxlar flitigt. I ett brev skriver hon att kassan är 25 öre och i ett annat att de är mjöllösa. I ett brev är Anna missmodig och säger att hon är ”oduglig till allt” och fått många spefulla ord om deras rika avkomma.

Anna utförde under den här sjukdomsperioden sin stora kraftgärning, milt och lugnt och med okuvlig seghet.

Brita, Elsa, Kerstin och Eva med lille Arvid

Förhållandena blev sedan mycket lugnare. JJB hade kommit över sin kris och mor Anna var ännu obruten.

Olle skriver: "Far var för mig en snäll gammal farbror, Mor var underbar. --- Så småningom blev Far bra igen. Han hade alltid förut predikat med koncept. Nu gick han upp i predikstolen endast med några stolpar. Så småningom släppte han även dessa och talade sedan i 20 år fritt ur hjärtat. Enligt min mening var han en vältalare av stora mått, även om han ibland kom upp i falsetten.

Jag, liksom övriga syskon, gick och läste för far. Hans lektioner varade i två timmar, men jag tyckte de vara oerhört intressanta. Han hade en förmåga att lugnt och klart bena upp en fråga på ett sätt, som verkligen var storartat. Som ordförande i kyrkostämman m.m. var far riktigt i sitt esse. Där kom hans tankeklarhet och slagfärdighet riktigt fram. Han skulle ha kunnat bli en glänsande förhandlare, om det velat sig så. Så småningom blev han verklig kompis med de socialistiska gubbarna, som börjat taga hand om socknens både världsliga och kyrkliga angelägenheter."

I brev 1910 klagar JJB att han har ansvar för 16 personers hushåll men med fullständigt tom kassa. Året därpå förbättras situationen något då han själv övertar jordbruket på prästgården. Farbror Gustaf och många avrådde från att överta jordbruket.

1915 är det biskopsvisitation i 3 dagar i Barnarp. Kostsamma arrangemang. Barnen fick hjälpa till. "De är ett arbetsamt släkte," skriver han. "Vår Herre har varit synnerligen nådig mot dem, både med avseende på den yttre skapnadens smidighet och själskrafternas rikedom."

Redan 1917 beklagar han sig i brev att "han aldrig haft tillfälle att besöka några festligheter. Allt har slukats av barnen. Ens lif har därför blivit förkrympt och hälsan vanskött. Man kan ibland känna sig förbannad öfver att ha fått en kvinna, som icke ens tålde rista byxorna öfver förr än hon blef med barn. Och sedan, när hon icke längre var afvelsbar, blef hon genom sjukdom ett huskors genom odräglighet och ruinerande hälsovårdskurer. Aldrig är en man större dåre än när han drager på sig en kvinna och hennes afkomma."

Annas hälsa försämras nu redan i 50-årsåldern. Den yngste sonen, Wilhelm, var då endast 7-8 år. De sista åren av Annas liv måste ha inneburit ett stort lidande både för henne och för familjen. De hemmavarande barnen turades om att vårda och vaka över henne. Periodvis vårdas hon på sjukhem i Växjö och andra anstalter. Hon hade av livsförhållandena tvungits att taga ut för mycket av sig själv och åderförkalkades tidigt. Hon dog, djupt sörjd av alla i juni 1919. JJB levde ytterligare i tio år, oförtröttligen skötande sin tjänst själv in i det sista.

JJB hade spekulerat rätt med att överta jordbruket. Kriget kom. Allt steg i pris. Det bästa var, att han blev tvungen att sälja vid precis rätt tidpunkt. 1919 gick den nya löne-regleringen igenom, och då fick prästerna ej ha sin jord längre. Från en betydande skuldsumma hade far fått en liten nätt behållning.

Varje sommar från 1910 kom Ina Johansson, barnsköterska från Adelsö, för att hjälpa till med de små barnen. Från sommaren 1917 får Ina tidvis plats som husmor i prästgården.

JJB inser snart efter Annas död att han vill gifta sig med Ina. De gifter sig i februari 1920.

JJBs och Inas bröllop februari 1920

T v om brudparet: Kerstin, Nils, Sture, Brita och Bertil

T h om brudparet: Elsa, Olle, Rut gift med Bertil, Pehr, Birger

Framför brudparet: Ville

Frånvarande av barnen: Eva och Arvid

De åtta brudnäbbarna är okända

JJB och Ina får barnen Gösta och Carl-Johan. I brevet om Carl-Johans födelse skriver han också att hans egen garderob snart faller sönder. I ett senare brev klagar han över hur mycket han och Anna försakade pga utgifter för alla sina barn, medan däremot barnen "saknar hänsyn, sparsamhet och ordentlighet, omtanke och intresse."

Ina och JJB med sönerna Gösta och Carl-Johan omkring 1925-26

JJBs 65 årsdag 9 juli 1922

Fr v Brita, Arvid, JJB, Ina, Ville, Eva, Allan, Birger framför Sture, Kerstin framför Maj Kollén, Pehr samt Svea och Vilhelm Harsten; Gösta mellan Ville och Kerstin

JJB med sönerna vid 70-årsdagen 1927

Frv Pehr, Arvid, Nils, Bertil, JJB, Olle, Birger, Sture och Ville

Olle: "Far var ingen skådespelare. Man kunde läsa allt i hans ansikte. Han bar sitt lidande till omgivningen. Fars lynne var växlande. Ibland var han uppsluppen och pojkaktigt pigg, ibland gnistrande arg, ibland svårmodig och dystert, ibland lugn och stilla. Heidenstam talar i en dikt om 'ombytlighetens behag'. Detta hade han i stor utsträckning."

Syskonens skolutbildning

Olle bevarade alla brev, som han erhöll under sitt liv. Han tog också gärna emot släktingars brevsamlingar. Efterhand fick han också tillbaka många av de brev han själv skrivit till föräldrar och syskon. Det finns ca 1700 brev mellan Olle och föräldrarna och syskonen från 1901 till 1984.

Med *Bertil* förs livliga diskussioner om tro och religion, krig och militarism, jakt m.m. *Eva* skriver om fester och möten med andra ungdomar. *Nils* och *Birger* berättar om skolan. Från *Kerstin* finns ett fyrtiotal brev, spontana och hjärtliga. Hon var pigg och glad och älskade och skötte om alla djuren på prästgården. *Sture* slukar böcker och använder hela dagsförtjänsten på 25 öre från prästgårdens jordbruk för att köpa böcker. Han ber också Olle att sända honom böcker. Ibland skriver han brev på tyska. *Pehr* skrev några riktigt lustiga brev som liten grabb. Han verkar ha mycket humor och gott humör. *Sture*, *Pehr*, *Arvid* och *Wilhelm* utger *Barnarps-Bladet* 1918. Redan som nio-åring skriver *Wilhelm* romaner.

De brev syskonen skrev till varandra under barndoms- och ungdomstiden är rörande och kärleksfulla och visar stor tillgivenhet och uppskattning. Det verkar som om de hade en mycket god sammanhållning. De hade ofta smeknamn på varandra. Så kallades t.ex. Olle för Ola eller Ola grin, Kerstin för Tuttan eller Hästa-Kristin, Birger för Baggen, Pehr för Pekka och Wilhelm för Fyllejam.

Läsningen av breven ger en bild av de olika familjemedlemmarna och av livet de levde. Man slås av Olles aktning, vänskaplighet och värme gentemot föräldrar och syskon. Han kunde nog ibland framföra lite "revolutionära" idéer, men i stort var han snäll, familjekär, empatisk och hjälpsam.

Ekonomi tillät inte att alla barn regelbundet fick gå i vanlig skola. De behövde hjälpa till i den stora familjen. JJB var inte särdeles angelägen om barnens skolgång. Döttrarna *Elsa* och *Eva* och senare även *Brita* hjälpte till i hushållet och med barnpassning. *Kerstin* skötte om djuren och de hemmavarande sönerna sysselsattes i prästgårdens lantbruk.

Efter några år i småskola och folkskola baserades barnens skolgång till en icke obetydlig del på de äldre syskonens undervisning i hemmet. De äldre tog verkligt ansvar för de yngres utbildning; ofta var de deras lärare under långa perioder. Hemmet fungerade nästan som ett Högre allmänt läroverk.

Våren 1908 ordnades skolhushåll i Jönköping för *Bertil*, som börjat i läroverket där, och för *Nils*, som undervisades av Bertil. Bertil gjorde en stor insats genom att även senare undervisa *Birger* i skolhushållet och i viss mån också *Eva*, som skötte hushållet.

Elsa som i förtid fått sluta skolan undervisade också sina yngre syskon, i hennes fall *Kerstin*, *Sture* och *Brita*.

Olle och *Nils* läste på skolloven med sina yngre syskon och bedrev också korrespondensundervisning med dem. *Sture* skriver en gång att JJB också läser med honom.

Sedan fortsatte i tur och ordning först *Kerstin*, sedan *Sture* och därefter *Pehr* att undervisa sina yngre syskon. Ren stafettundervisning!

Flickornas skolgång försumrades. *Elsa* och *Kerstin* gick 1908 i aftonskola i Barnarp tre kvällar i veckan och läste räkning, hälsolära och bokföring.

Eva drabbades redan i unga år av nervösa besvär.

Kerstin hade efter några år i småskolan i likhet med flera av syskonen fått gå hemma och hjälpa till. Hon tyckte om att sköta om djuren på gården, lärde sig mjölka och kunde tidigt köra in med hästen Docka och vagn till Jönköping för att hämta eller lämna någon i familjen. Men efter fem år som lagårdspiga ville hon få gå i skolan. Kerstin hoppas att som 14-åring få

komma in i någon skola. Olle och Nils intensivläste med henne så att hon kom in i 4.e klass (motsvarande 8:e klass i grundskolan) i rätt ålder.

Brita gick aldrig i någon skola, men hade fått så god undervisning av sina äldre syskon, att de planerade att hon skulle kunna tentera som privatist för studentexamen.

Pehr gick inte alls i skolan förrän *efter* att ha tagit realexamen. Det berättas att när han skulle ta realen som privatist hade man helt glömt att lära honom uppsatsskrivning. Olle och Nils trimmade honom per korrespondens med skrivningar i matematik respektive språk, så han kunde ta examen året därpå. Det blev sedan inte lätt för honom på Fjellstedtska prästgymnasiet i Uppsala, då klassen redan hade läst latin i tre år och grekiska i ett år. Valet av gymnasium var inte lyckat. Han ville inte bli präst utan i stället fortsätta i annat gymnasium till studenten, men de ekonomiska förhållandena la hinder i vägen.

Det gick i alla fall bra för barnen i skolan, de hade alla goda läshuvuden. Syskonens hemundervisning måste ha varit effektiv.

De fyra flickorna och de hemmavarande pojkarna huserade i var sitt logement. Kortspel var inte tillåtet, men pojkarna spelade ändå på övre botten med utsatt vakt. Då JJB hördes i trappan varskodde vakten och kortlapparna samlades ihop och alla satte sig att läsa. Sedan blev kortspel tillåtet, men det var inte så roligt som tidigare. Spänningen kunde inte återfinnas. Då de dunkade bridge med JJB bjöd han alltid högst, men det spelade ingen roll, då man inte spelade om pengar. I ett brev klagar *Pehr* på att kortlapparna är alldeles utslitna.

En del av barnen fick hjälp av släktingar eller andra att fullfölja sin skolutbildning. Utöver *Olles* skolgång hela tiden fram till studentexamen hos släktingar i Ulricehamn, Växjö och Linköping stöddes *Nils* av familjen *Sjögren* i Jönköping. Olle och Nils hjälpte *Kerstin* att komma hemifrån för att utbilda sig till skolkökslärarinna i Uppsala. *Sture* bodde några gymnasieår i Stockholm inackorderad hos *Inez*, JJBs kusin *Antons* franskilda fru. *Arvid* bodde under flera år hos familjen *Hartmann* i Jönköping.

De av barnen som valde högre utbildning fick själva helt och hållet klara finansieringen av sina studier och drog på sig stora studieskulder, som tyngde dem under många år.

Barndom och skoltid 1894-1911

Barndom i Kånna

Skoltid i Ulricehamn, Växjö och Linköping

Barndomsåren i Kånna 1895 - 1900

Olle föddes den 17 augusti 1894 i Tofteryd och året därpå flyttade familjen till Kånna, då fadern JJB blivit komminister där. I Kånna höll Olle ständigt ihop med yngre brodern Nils, som var hans bästa vän. De övriga syskonen minns han inte så mycket av. Nils lydde honom i allt. De hade en fri tillvaro, gjorde upptäcktsfärder i omgivningarna och bland verksamheterna på gården. De var ofta hos stationsinspektoren "Nisse på stationen", en ungtkarl som tyckte om barn. De fick åka med på trallan för att kontrollera spåren. Olle lade vid senare läsning in viktiga händelser i Kånnaterrängen som t ex slaget vid Lützen och Mowglis äventyr.

Han sammanfattar barndomsåren: "Far var bussig och Mor snäll och mild. Jag var fullkomligt lycklig."

Det hade blivit trångt i huset med sju barn. Hösten 1900 bestämdes det att Olle skulle till sin morbror Arvid Söderbom i Ulricehamn för att med sina kusiner Sten och Dagny där läsa för guvernant. Inför denna resa fick Olle som förberedelse genomgå en snabbkurs i läsning och skrivning för tant Lina, småskollärarinna i Kånna. Hon var känd för att vara sträng och injaga skräck, men Olle hade endast roliga minnen.

På nyåret 1901 reste Olle bara 6½ år iväg: "Det var en dyster måltid, den sista, innan jag lämnade hemmet för att resa till Ulricehamn. Och ändå fick jag ägg. Annars fick ju bara Far och de stora skolbarnen ägg. Vi mindre barn fingo bara 'Fars hugghattar'. Men det satt en stor klump i halsen. Barndomshemmet var tungt att lämna, även om man skulle få åka tåg långt bort med Far. Men Mor skulle icke med." Sedan kom han aldrig tillbaka till barndomshemmet i Kånna. *Det första betydelsefulla steget på Olles livsvandring.*

Framför barndomshemmet i Kånna 1959

Tre års privatundervisning i Ulricehamn 1901 - 1904

Det var en helt annan värld som Olle mötte i Ulricehamn. Staden var vid denna tid en tjugande idyll. Morbror Arvid och Moster Gerda tog väl hand om Olle. Det rådde en glad och vänlig atmosfär i hemmet. Hemmet var fint med tofsar på möblerna, böhmiska ljuskronor och palmer. Olle upplevde sig aldrig som en fattig inträngling.

Moster Gerda född Wigander (1868-1951) och Morbror Arvid (1853-1926)

Morbror Arvid var mycket uppskattad provinsialläkare och hade många strängar på sin lyra. Han lät barnen få vara med i sina fritidsintressen. Mycket intresserad av trädgårdsodling tog han med sig Olle och Sten till sin odlingslott utanför staden. De fick hjälpa till både där och hemma i trädgården. Som alla Söderbommare hade han bin. Sommartid besökte de dagligen badhuset och det var roligt att följa med på fisketurer. Morbror Arvid var också ordförande i skytteföreningen och det gjordes roliga utflykter till skyttebanan. Olle måste här ha haft en stimulerande och utvecklande tid.

Studierna gick framåt under tant Nanna Borgs ledning. Hon var hans goda fé. De gjorde också långa promenader, som Olle sedan älskade att göra i hela sitt liv. Olle slarvade i räkning och fick därför ofta sitta över, men han var bättre i läsning och skrivning. Med mer än tre slarvfel i rättskrivningen fick de lätt smörj av morbror Arvid, men det injagade ingen skräck. Han var mild, god och vänlig mot barnen och deras förtroende för honom var obegränsat.

Undervisningen tycks ha varit utomordentligt effektiv. De fick en mycket god grammatikalisk grund i svenska och tyska. På tre och ett halvt år hann man med sex årskurser. Han tenderade och kom in i tredje klassen i Växjö 1904, tre år yngre än kamraterna där.

Efter middagarna berättade morbror Arvid något för barnen eller läste han något högt ur tidningarna. Man följde med i Boerkriget 1899-1902 och var stora boervänner. Då rysk-japanska kriget bröt ut 1904 läste Olle själv och diskuterade med morbror. Alla var japan-vänner. Över huvud taget fostrades de helt i nationell anda, beundrade kungar och hjältar. *Fänrik Ståls sägner* läste man och lärde sig utantill. Även *Frithiofs saga* lästes mycket. De fick inte leka med vilka barn som helst. Endast ståndspersoners barn kom ifråga.

Inför första julen 1901 skriver han hem: "Snälla far. Hur mår mor. Vi hade examen i förrgår. Sten har vattenkoppor men är icke sjuk. Jag är Frithiof den Djärfve, men efter jul är jag Lennart Torstensson. Hälsa till mor och syskonen. På examen fick vi kaffe. Jag önskar er en god jul. Mors och Fars Olof."

Han hade inte varit hemma på sitt första sommarlov och fick nu inte heller komma hem till första julen. Först efter två och ett halvt år kom han hem på sommarlovet 1903 och då till Barnarp, där hans far JJB just tillträtt som kyrkoherde. Han skriver då i september: "Resan gick bra (tillbaka till Ulricehamn). --- Jag har fått en anmärkning, ty det är så att om Sten och jag har tre bakläxor får vi anmärkning. Jag har fått tio öre för jag har haft utan staf-fel." I december gratulerar han mor Anna på namnsdagen och skriver: "Jag kommer troligtvis hem till jul. Hvarför har jag ej fått något bref sedan jag reste från Barnarp?" Han kom också hem till Barnarp denna enda jul under Ulricehamnstiden.

Han lämnade sedan Ulricehamn sommaren 1904 och skriver: "Jag var fullkomligt lycklig där. --- På denna tid betydde lycka nog för mig ostörd självverksamhet i laga former och med god omvårdnad och mycket intresse från de äldres sida."

Morbror Arvids och mor Annas far och bröder hade slutat som glasblåsare på Kosta och satsat på ett eget glasbruk. Lika utmärkta som de varit som glasblåsaremästare, lika tvivelaktiga var de som affärsmän. Morbror var frikostig och generös och hade skrivit på åt dem. De gjorde konkurs och så även morbror. Möblerna bars ut på till auktion. Moster Gerdas tvillingsyster Märta ropade in det mesta. Olle skriver i sina memoarer: "Vi barn tyckte det var skojigt och omväxlande. De vuxnas betryck fördes i den familjen icke vidare till barnen. Deras utveckling skulle ej störas. --- Morbror och moster var helgjutna karaktärer som orkade med att bedriva detta dubbelspel. Hemma i Barnarp var det ej så. Far delade frikostigt med sig av sina bekymmer och grundlade komplex hos barnen."

Olle skriver på ett ställe att ungefär hälften av syskonskaran drabbades av nervösa besvär och han tror det beror mera på miljö än på arv.

Första skollåret - Olles gyllene år i Växjö 1904-1905

För att komma in i tredje klass i läroverket i Växjö fick Olle tentera i flera ämnen. Han skriver därifrån i slutet av augusti till JJB: "Det går bra för mig i svenska och tyska. I öfvermorgon provas jag i kristendom två timmar samt historia och geografi. Om tisdag provas jag i räkning och naturlära."

Olle kallar det år han fick gå i Växjö läroverk för sitt gyllene år. Då han hittills läst för guvernant i en familj öppnade sig kamratlivet för 10-åringen. Han hade aldrig gått i skola förut, aldrig gått i flock. Hans sinne gladdes åt de livliga lekarna på skolgården. Han hängav sig lidelsefullt åt detta och var enligt egen utsago en ganska lat skolgosse. Betygen blev släta men han klarade sig till nästa klass. Starkt gjort av en 10-åring. Han minns alla sina åtta lärare med aktning och tacksamhet. Han beskriver dem med kärnfulla karakteristiker på samma sätt som han skrivit om sin allra första skolfröken och sin guvernant i Ulricehamn.

Sara Sjöstrand 1846-1923

Maria Sjöstrand 1860-1937

I Växjö bodde han hos sina ogifta fastrar Sara och Maria Sjöstrand, JJBs äldsta och yngsta systrar, som drev skolinackordering. Där bodde också syskonen Elsa och Bertil samt fyra andra ungdomar. Syster Eva fick inte följa med till Växjö för att gå i skola där pga av ekonomin.

Fastrarna tyckte om sina "barn" och trivdes med ungdomen. Det var en trevlig stämning i hemmet med livliga måltider. Fastrarna hade intresse för alla, lyssnade och talade med dem. De hade båda humor och levnadsmod och var varmt religiösa. Säkert kände de det som en värdig livsuppgift att ge glädje och uppfostran åt ungdomarna. Han skriver att de trivdes med surret kring sig och han mindes ingen tillrättavisning för stim och stoj.

Faster Sara var småvuxen och puckelryggig pga att hon som liten tappats av en barnjungfru. Hon bar sitt lyte tappert. Hennes intelligens och kunskaper var betydande. Trots att hon aldrig gått i skola, kunde hon alla de vanliga främmande språken, spelade väl piano osv. Faster Sara läste och skrev, skötte affärerna, hade lugnt lynne och var chefen för det hela.

Faster Maria var glad eller arg, skötte hushållet med hjälp av en jungfru, spelade och sjöng riktigt bra och var ute på sta'n på visiter.

Olle gör en intressant kommentar om deras utseende. Faster Sara hade farfar Wilhelms utseende med små och regelbundna drag, medan faster Maria var stor och rödblommig och hade farmorssläktens – Spånbergarnas – utseende liksom fadern JJB; lite utstående mun, liten äрта till näsa, vacker panna.

På gården mittemot fastrarna bodde en halt, men mycket stark gosse som Olle dagligen slogs med och alltid fick smörj. Han berättade det för en syssling, Jäppe Björnberg, som kom på besök. "Honom skall vi ge smörj", sa Jäppe. Sagt och gjort. Men när Jäppe rest, fick Olle smörj varje dag och ännu värre.

Tre realskoleår i Linköping 1905-1908

När han kom hem till Barnarp efter sitt skolår i Växjö tyckte hans far att han kunde vara hemma ett år och växa till sig och säkert också hjälpa till i gårdens bruk. Han hade varit lat, fått dåliga betyg men var ändå flyttad. Farbror Gustaf (1849-1932) hade vid ett besök i Växjö fått höra Olle, då han stod på huvudet och deklamerade dikten Wilhelm von Schwerin ur Fänrik Ståls sägner utantill från början till slut. Då han fick höra om JJBs beslut sa han: "Den pojken är alldeles för pigg för att gå på landet och slå dank." Tillsammans med faster Augusta tog han Olle till sig under hela skoltiden i Linköping. De var storslagna, som hade fem egna barn att ta hand om: Folke, Yngve, Signe, Ingrid och Gertrud. *Det var ännu ett viktigt steg på Olles livsvandring.*

Det var en ny värld som öppnade sig för Olle i Linköping. Elektriskt ljus, wc med spolning och en stor stadsvåning med nio rum. Bad i badkar i 11 graders vatten. Han hade fått två kronor med på resan hemifrån och de hade han spenderat frikostigt på tågresan. Farbror Gustaf blev ursinnig och sa att man måste hushålla med sina slantar. Men han blev väl mottagen. Barnen var mycket livliga, både bråkiga och snälla. Flickorna lärde honom dansa, så han kunde vara med på gymnasistbalerna redan vid 13 års ålder. Men han kände sig inte så obesvärad som i Ulricehamn och i Växjö. Lennerna i familjen var för heta.

I Linköping fick han börja om i tredje klass trots att han hade blivit flyttad. Det var säkert klokt med tanke på hans ringa ålder. Som tidigare beskriver och karakteriserar han sina lärare. Han skötte sig väl, fick höga betyg, särskilt i engelska och matematik. Farbror Gustaf skrev i brev till JJB inför den första julen: "Hoppas att han skött sig någorlunda väl. Lärarna har uttalat sin belåtenhet med honom, men han är en livlig själ, så att han behövde mer efterhållning än min tid medger. Han är så ung, den yngste i klassen, att man får ej räkna så strängt med honom."

Man roade sig med långboll, liknande baseboll och fotboll. När en fönsterruta sparkats sönder förbjöds allt bollspel. Efter 14 dagar fortsatte man igen tills en annan fönsterruta gick sönder. När man började ropa "off side" tyckte Olle inte om det utan slutade och började springa med flickor. Skridskoåkning var uppskattat både i Linköping och på skolloven hemma i Barnarp.

I stället för att fortsätta direkt till gymnasiet fortsatte Olle att gå i femte klass för att ta realen. Om det var att för säkerhets skull ha en examen vet man ej. Han saknade kamraterna som gått till gymnasiet.

Från tiden i Linköping finns nära hundratalet brev från honom till föräldrarna och syskonen. Ofta är det utdrag ur dagboken. Fortfarande längtar han mycket efter brev från hemmet. Han är mycket mån om syskonen och han tillhåller Nils, Birger och Sture att borsta tänderna och göra översköljningar (kanske s k kall avrivning). Han får också mottaga många brev från syskonen i prästgården eller i skolhushållet i Jönköping.

Gymnasieåren i Linköping 1908-1911

Olle behövde tentera för att komma in i andra ring på realgymnasiet och reste därför upp i augusti till Linköping för att läsa för farbror Gustaf på deras sommarställe Talludden. Med de andra ungdomarna där hade han roligt med kanot- och båtfärder och bad. Han kom lyckosamt in och fick tillbaka sina gamla klasskamrater. Samtidigt med läsningen var det militärövningar de första fjorton dagarna, vilket tilltalade Olle. Han fick nu helt nya lärare, vilka han i sina memoarer som vanligt beskrev och karakteriserade och berättade lustiga historier om.

Han blir nu intresserad av flickor och uppvaktar Margit Sterner, en liten rar, blåögd, intelligent flicka som går i 4:e klass. Han uppmanar Bertil att lära sig dansa. ”Det hör ju nästan till bildningen. Kan man inte det förlorar man mycket nöje.”

Olle skaffar sig extra förtjänster genom att ge privatlektioner och tycker mycket om att vara ute i naturen och jaga. Han vill nu bli jägmästare och ber förgäves sin far om ett gevär. Han har slagit den långa och dyra utbildningen till läkare ur hågen. Han läser Bertha von Suttners bok *Ned med vapnen!* Och tycker den är utmärkt och kvarlämnar djupa intryck. 14-åringen mognar och har breda utblickar!

I tredje ring fick han varning för bristande flit. Mor Anna öppnade varningslappen, men visade den inte för far JJB. Hon var snäll och god och Olle bättrade sig.

Hans barnatro försvann och han blev radikal. Med brodern Bertil korresponderar han livligt om filosofen Haeckel och utvecklingsläran. Han läser rubb och stubb av Strindberg. Han är intellektuell och deltar livligt i föreningslivet. Han var med i *Naturalhistoriska sällskapet* och i *Östgöta naturvetenskapliga förening*, där han var bibliotekarie. Han var även med i det ärevördiga *Sällskapet för Vitterhet och Häfd*.

Sista gymnasieåret var fullt av arbete, mera av intresse än av betygsjakt. På den tiden behövde blott blivande tandläkare och ingenjörer ha höga betyg. Olle är besluten att välja den akademiska banan. Han funderade t o m på att bli präst och skrev övningsvis predikningar, men han vågade inte yppa detta för sin far. Han skriver också recensioner t ex om Strindbergs *Hemsöborna* och andra verk av Strindberg och han håller flera föredrag som t ex *Nyare rön om elektricitetens inverkan i fysiologiskt och psykiskt afseende*, *Prästernas betydelse för den svenska kulturen*, *Jesu lidande och död*.

Anteckningar ang troshelbrägdagörelsen i Barnarp 1908

Åren i Linköping måste ha varit stimulerande.

Olle berättar att man på höst- och vinterkvällar roade sig med glögggaftnar, då eldningen sköttes i en kakelugn. Det var stämningsfullt, när de blå lågorna fladdrade och livsfrågorna löstes.

Studentskrivningarna var inte besvärliga. Lärarna var skickliga att gissa svenskämnen. Olle valde *Erik Gustaf Geijer* i stället för det tippade *Napoleon I och England*. Det fria ämnet var *Varpå beror det drag av rastlöshet, som vilar över vår tid*. Ett drag av rastlöshet kan väl inte vila, sa farbror Alfred Carstensen som Olle besökte efter studentexamen.

Efter muntan den 12 juni bars han hem som en romersk imperator. Faster Augusta bjöd honom och bärarelaget på äpplen och punsch. Nästa dag sexa på Trädgårdsföreningen med lärarna. Han ringer hem och berättar att han avlagt examen. Någon särskild hyllning för att han tagit studentexamen vid 16 års ålder fick han inte av sin far. Till synes intresserade JJB sig inte mycket för sina barns framtid. Olle hade fått två stipendier på sammanlagt 520:- som kunde räcka till första terminens studier. Vis av skadan lämnade han pengarna till farbror Gustaf för förvaring. Året innan hade han fått ett stipendium på ett par hundra kronor, som hans far utan vidare stoppade i plånboken som ”utdelning på studieverksamheten”.

Han stannar kvar i Linköping och firar midsommar på Talludden. Sedan fortsätter han till Målarp och faster Hanna och hennes man prästen Alfred Carstensen, som också är en duktig och självlärd ögonläkare. Olle får där hjälp med sitt ögonlidande och hjälper till i lantbruket. System Elsa är där och sköter hushållet i flera år. Olle intensivläser med Kerstin, som också är där. Julen innan hade han också läst med henne. Hon åstundade hett att få börja gå i skolan och komma in i klass 4 – i rätt ålder för henne.

Först i slutet av sommaren besöker Olle hemmet för att skaffa kostym, kläder och skor inför resan till Uppsala för att börja sina studier.

Efter Linköpingstiden tog han ofta tillfället i akt att besöka farbror Gustaf och faster Augusta när han passerade Linköping på resor till eller från Uppsala. Han hade blivit som en son i hemmet.

När farbror Gustaf fyllde 80 år sa han till Bengta: ”Olle höll på att bli ett original. Du har plattat till honom.”

Olle och Bengta hos farbror Gustaf på Talludden

Studieåren i Uppsala 1911-1921

Studier

Exercistiden

Finska frihetskriget

Bekantskap med Bengta

Fyra första studieåren i Uppsala

I brev till JJB från Målarp under sommaren fasthåller Olle vid sitt beslut att bli jurist, trots lärarbanans stora semestrar. Han skriver: "Om Bertil och jag kunde skaffa oss en säker liten kaka inom några år, kunde vi vara i stånd att hjälpa de mindre syskonen, om Far skulle falla ifrån. Om jag nu skulle bli s k praktisk karl ginge jag en mycket osäker framtid till mötes. Jag skulle längta och sukta efter studier. Hela mitt jag längtar till Uppsala." Han ber sin far att skriva på ett lån, annars vet han inte vad han skall taga sig till.

Tillsammans med Bertil, som också tagit studenten samma år, for de till Uppsala utrustade med lakan och handdukar och med var sin kostym och överrock, sydda av lant-skräddaren. Det första året delar han rum med Bertil. Äta middag varje dag hade de inte råd till. Vanligtvis blev det en buljongtärning kokad över fotogenlampan. Senare har de var sitt rum. Det gick lättare att läsa då.

Olle hade fått två stipendier i Linköping och räknar med att han trots allt skall klara de första 6 månaderna i Uppsala.

Olle student 1911

Olle har ändrat sig och börjar sina studier i matematik och fysik. Han började med matematik på tyska, men tröttnade på omständligheten och övergick till franska, ett språk som han senare kom att använda för att licentiera och doktorera i matematik.

I slutet av första höstterminen försökte han tentera in på laboratoriet för fysik en termin för tidigt. Han sprack och trodde att det skulle vara som under skoltiden, man hörde på, såg intelligent ut och fick ett högt betyg. Inte heller på våren blev han godkänd. Det var en god läxa för honom. Han tenderade sedan sju gånger under hela sin Uppsalatid, i allmänhet väl

förberedd, och sprack aldrig. Det var krävande att tentera för stora avsnitt, som omfattade mer än två års studier, mot dagens system med deltentor.

Bertil och han tillhörde säkert de allra fattigaste bland studenterna, men de strävade på. Nödvändiga fester som recentiorsgaskerna deltog de i. På den tiden fick man inga statliga studieunderstöd. Man fick vara lite ekonomiskt begåvad och söka stöd där sådant fanns att få. Bertil redde sig genom ett lån och genom sin SSUH-tjänst. För Olle ljusnade det då han på vårterminen fick plats som informator hos familjen Victor och Ellen Söderberg. Ellen var mor Annas kusin. Under tre år, 1912-1914, läste han några timmar varje dag med sina sysslingar, barnen Sten och Elsa. Han fick deltaga i alla måltiderna och med en månadslön på 30 kronor klarade han de fyra första Uppsalaåren nästan helt utan studieskulder.

Under dessa år vistades han sommartid hos familjen Söderberg på deras lantställe i Furuvik i Marielund. Han gästade även familjen Augusta och Anders Strandberg, som hade sitt lantställe Haga i närheten. Augusta var syster till Ellen Söderberg. Hos Strandbergs läste han också med sysslingarna Harald och Svante och badade och seglade tillsammans med dem. Sommaren 1912 bjöd Anders Strandberg med honom till Olympiaden på Stockholms Stadion, där han fick uppleva Hannes Kolehmainens legendariska slutspurt och seger.

Hos systrarna Augusta och Ellen bodde deras far Carl Söderbom, den gamle glasblåsar-mästaren. Han hade obegränsat med tid och var alltid tillgänglig för kortspel. Han besökte ofta Bertil och Olle. De kände sig faktiskt besvärade, men han var snäll och vänlig. En gång stoppade han på Olle en cigarr när han gick. Olle skulle upp till ögonkliniken, till professor Gullstrand, nobelpristagaren. Gullstrand fick syn på cigarren. ”Du får inte röka. Det är skadligt för ögonen. – Vad gör Du förresten?” - Olle blott 17 år: ”Jag är fil stud.” – ”Aj, aj, kandidaten. Rök så mycket som helst, men öppna alltid fönstret efteråt.”

Våren 1913 tenderade han i matematik för professor Erik Holmgren, en blond jätte och han fick a. Han fortsatte sedan sina licentiat- och doktorsstudier för denne professor. När han visade upp detta resultat för farbror Victor, sa denne: ”Du Olle får stanna hos oss och ha maten fritt här, så länge du behöver för dina studier, oavsett om du är informator eller ej.” Ändå kände han tyngden av beroende och längtade efter det vanliga studentlivet. Matlagets sötma hade han ännu ej fått smaka.

Nu gick studierna raskt. Före jul 1913 tenderade han i mekanik också med betyget a. Hela vårterminen 1914 gick åt till politiken med undantag för en liten kurs i psykologi samt pedagogikens teori och historia. Allt kretsade kring försvarsfrågan, pansarbåtsfrågan, nyval efter statsminister Staaff och bondetåget. Själv deltog han i studenttåget veckan därefter på Stockholms slotts borggård med efterföljande fester på Stockholms guldkrogar. Sven Hedin bars i gullstol mellan näringsställena.

Då Sten Söderberg började på gymnasiets latinlinje hösten 1914 ville hans pappa Victor att Olle skulle läsa med honom i latin också. Olle sa att han inte kunde latin, men Victor sa att det kunde han lära sig efterhand. Så blev det. Olle läste elementa i latin och grundlade då sitt intresse för språket, vilket han sedan förädlade med den Hermodskurs han fick på sin 80-årsdag. Den kursen fullföljdes med högsta betyg.

Världskriget bröt ut i augusti 1914. Strandbergs, Söderbergs och hela den s k överklassen var ivriga tyskvänner. Man skålade ”für das grosse Vaterland”. I Olles gäng var alla svartblå höger.

I november 1914 slutar Olle röka och går till gymnastiken varje dag för att vara i bästa kondition inför mönstringen i slutet av månaden. Han skriver att han vill framstå som en verkligt frisk, käck och glad yngling. Han var rädd för att bli ”kronvrak” eller skrivare. Han

led av att vara så kort till växten och hade verklig ångest inför mönstringen. Han godkändes och var överlycklig.

Denna senhöst och under julen sprängläste han fysik, tentamen gick bra och han blev fil kand vid 20 års ålder.

Vårterminen 1915 stannade han hemma i Barnarp för att läsa in geografi på egen hand och ta ett betyg för att bli fil mag. Han läste också med brodern Sture, 14 år. Till en början trivdes han väl i det lantliga lugnet, utledsen på Uppsala och beroendet av att vara informator med dålig ekonomi och det ständiga bråket med att få affärerna att gå ihop. Emellertid blev enformigheten för stor utan umgänge. Förhållandena i familjen försämrades. En far med växlande lynne, en sjuk mor och en i hushållet strängt upptagen syster Eva. Han uppskattade mycket när syskonen kom hem från studierna i Jönköping på lördagskvällarna.

Han erkänner att han var dåligt förberedd då han reste upp till Uppsala för tentamen i geografi och borde ha spräckts. Men med Olles charm, en välvillig professor och enkla frågor om Smålands sjöar fick Olle sin fil mag.

Från 1914 skriver Olle dagbok. Det är inga glada toner med Weltschmerz, han är uppriktigt och osäker och beskriver sin kraftiga dualism: Han är led på sig själv och hela världen, snillrik och dum, djärv och försagd, uppblåst och förkrossad. Han för en lång dialog med tankeutbyte mellan radikalen och nationalisten. Han inser att han sliter ut sig med grubblerier och självplågerier.

Inför den stundande exercisen på 500 dagar blev Olle bekymrad om han skulle klara av det. Han hade hjärtbesvär, men kunde inte få uppskov. Dess bättre för mig, skriver han. Strax före inryckning fick han också en allvarlig förgiftning efter att ha ätit en svamprätt med murklor. Under flera dagar var han svårt illamående och vid inryckningen i dålig kondition.

Med Dam

Utan Dam

Exercistiden i Jönköping 1915-1916

Olle trivdes med det militära livet. Han etablerade snabbt vänskap med kamraterna, som i några fall utvecklades till livslång vänskap. Han var militarist och deltog inte i klagan ”endast 450 dagar kvar i detta helvete”. Men blev inte hackkyckling för det. Hans farhågor att inte klara av militärlivet kom snart på skam. Han upptäckte att en liten kropp fordrar mindre ansträngning vid rörelse. Hans kropp trivdes väl med ansträngningarna och han uthärdade dagsmarscher om 4 mil med packning. Han sjukskrev sig aldrig, inte ens då han hade vrickat foten.

Hans intresse för människor förnekade sig inte. Han gör utförliga beskrivningar, både positiva och negativa om sitt befäl och om kamraterna.

Vid en inspektion fick översten syn på Olle och frågade: ”Varför har soldaten för stor vaperrock?” Olle: ”Kunde inte få någon mindre, överste.” Olle fick besked att gå till regementsskräddaren och få den omsydd, så att den skulle sitta som gjuten. Även andra-munderingen skulle tas med. Efteråt fick Sjöstrand beröm för mycket gott fältmässigt uppträdande. Han noterade att han tydligen var en liten mönstersoldat, gillad av både befäl och kamrater.

Olle tyckte inte om kökskommenderingarna och bytte gärna bort dem till städning eller någon handräckning. Men på en manöver blev han ålagd att laga middag, kalops, för en hel bataljon. Först lät han sina medhjälpare göra en god måltid på utvalda bitar och läste under tiden reglementet. Middagen blev lyckad. Man kan om man vill och tar det lugnt, konstaterade han.

Olle är besviken på den omoderna utbildningen. Man undervisades inte om kulsprutans och artilleriets farlighet och de fick inte lära sig att gräva ner sig. ”Inga är så litet anpassade för kriget som militärer,” skriver han.

Hemma på permission

På lediga kvällar besökte Olle familjen Sjögren, som tidigare tagit hand om brodern Nils. Olle fortsatte broderns undervisning med sonen Erik och deltog i deras middagar.

Vinterutbildningen i Vännäs pågick i 6 veckor. Allt skedde på skidor och man blev ganska duktig på skidåkning. På en manöver var det minus 35 grader. Tältgrop grävdes i 1½ m snö. Övernattning i 16-mannatält med kappa och päls på. Ingen blev förfrusen.

Olle sammanfattar sina erfarenheter efter 15 månaders exercistid: "På 14 månader har jag nu ej skrivit ett ord om mig själv eller det av mig upplevda. Detta tyder på att jag varit sysselsatt med något, som varit sig självt nog och som inte lämnat rum för något annat. --- Nu har jag under de gångna månaderna varit militär, militär av bara helsicke. --- Min militära fostran gick ut på att skapa befäl av mig, att döda självkritiken, att stegra självkänslan. Detta har lyckats. Behovet att dissekera jaget har försvunnit och därmed dagboksanteckningarna.

Jag har alltid varit intresserad av det militära. Min vurm för sabeln kommer heller aldrig att släppa mig. --- Blir det krig, hoppas jag att som sergeant eller fänrik få svänga sabeln framför fronten av min pluton." Han tackar sin värnpliktstid för att den gjort honom plikt-trognare, självsäkrare, lydaktigare, ordentligare, friskare, starkare och hårdigare. Men han erkänner att det var i det militära kamratlivet och under hård kroppslig träning som det höll. Sedan säger han sig ha återfallit till sin gamla osäkerhet och självkritik.

Med språng framåt under kulsprutekursen

På sommaren 1917 gick Olle på en kulsprutekurs i stället för ett regementsmöte. Det är inte konstigt att han senare engagerade sig som frivillig i Svenska Brigaden i Finska frihetskriget 1918. Han ville också deltaga i Finska vinterkriget 1939-40, men då la Bengta in sitt veto: "Du har fyra barn att försörja." Som den gode soldat han var, lydde han order. Han blev sedan mycket besviken då han inte blev inkallad när Hitler angripit Danmark och Norge. Men han tog skadan igen genom att helhjärtat engagera sig i Hemvärnet.

Fortsatta studier i Uppsala 1916-1918

Efter militärtjänstgöringen kände sig Olle inte mogen att vid blott 22 års ålder ge sig ut som lärare. Han ville åtminstone komplettera sitt betyg i matematik till A. Olle fick nu låna pengar av Victor Söderberg, 400 kronor i månaden. Tiderna hade blivit dyra och penningvärdet föll våldsamt. På matställena fick man exempelvis betala 150 kronor i månaden för huvudsakligen kolja och rotmos.

Han tog genast itu med matematikstudierna och läste professor Goursats skrifter, kring vilka hans senare licentiat- och doktorsavhandlingar skulle kretsas. Han följde professor Holmgrens föreläsningar, renskrev och genomtänkte dem noggrant. Olle berömmar honom som en utmärkt lärare, koncis, klar och elegant och betecknar honom som en skicklig finsmed inom ett litet område, partiella differentialekvationer, just samma område som Olle skulle ägna sig åt.

Efter det hårdande militärlivet tyckte Olle att det var svårt att sitta stilla med böckerna. Det kröp i kroppen och han tog ofta raska långpromenader. Han isolerade sig och var blyg för flickor. Bertil, kusinen Bo Carstensen från Målarp och Olle hyrde tillsammans en lägenhet med var sitt rum och hade gemensamt en hushållerska. Bertil var nu fil kand och folk-skollärare. Han hade blivit världsvan genom sin tjänstgöring i SSUH. Han ville att Olle skulle följa med på en bal på Smålands nation tillsammans med kusinen Bo och kusinerna Ingrid och Gertrud från Linköping, men Olle ville inte trots påtryckningar. Han var blyg i sällskap, tyst och trumpen och ibland blossande röd.

Bertil och han grälade nästan aldrig. Men två gånger rök de hop. Ena gången gällde det om Uppsala Domkyrka eller Stockholms slott var vackrast. Den andra gången var det frågan om Englands och Tysklands militärutgifter per capita.

Vårterminen 1917 tenderade han för professor Holmgren för A i matematik och följde på hösten seminarieövningar för honom. Han höll då föredrag, som han inte gjort sedan skoltiden och övervann blyghetsvallen. ”Vid 23 års ålder var jag äntligen någorlunda mogen,” skriver han.

På hösten 1917 gick han i dansskola och lärde sig dansa på nytt efter åtta år. Han tyckte det var ljuvligt att i dans famna en kvinnokropp. Han började träffa flickor och gå på nationsbaler. Man använde då alltid frack och han hade fått överta en bekants gamla bröllopsfrack.

Olles kontakter med sin far JJB var under denna tid minst sagt kärva. Ett brev från fadern talar för sig självt.

Från JJB till Olle 6/2 1918 ”Inför hotet att Ni möjligen skulle komma hem, ifall vissa familjehändelser inträffa (*Mor var mycket sjuk*) vill jag genast fastslå hvad jag lät dig förstå i julas, att min önskan är att Ni efter detta skonar hemmet för Edert intrång. Hemmet, och särskilt Far och Mor, hafva tillräckligt släpat ut sig för Eder, hvarför vi helt enkelt icke vill vidare ha med Er att göra.

Olyckligtvis var förståndet så klent vid hitflyttningen till Barnarp att vi började genast ställa hemmet i obestånd genom att gifva sig in på det vansinniga skoloväsendet, hvilket psykiskt, fysiskt och ekonomiskt ruinerat oss. Under det att Ni nu lefva ett flott lif med stockholms-resor, nationsgask, glöggkokning och bridgespel, sitter Mor och jag utslitna och förschasade, emedan vi icke hade begrepp att beräkna bekostnader, när vi kastade Eder in på studiebanan, där Ni icke blifva annat än skuldbelastade ämbetsrälar.

Mor är för öfrigt totalt under isen. Reser i dessa dagar till Växjö med en sannolikt resultatlös kostnad på minst 250 kr. i månaden; och därtill är egentligaste orsaken att Edra

studier sugit ut det som hon och jag behöft för att lefva ett normalt lif. Men Ni fortfar lika gladt att förslösa pengar på onödigheter, men i hemmet höres ingenting om någon ersättning för de gjorda utlägg. Det är en djup harm att man kunnat vara nog dum att i tjugo års tid (skolelandet började redan 1898) försaka fram en afkomma, om hvilken man egentligen aldrig vet hvad den blir till. Men nu må det också vara slut med den metoden. Jag vill efter detta icke i något hänseende eller på något sätt hafva någon depens (*utgift*) för Er.

Tuus JBSD”

Som man ser, skriver han Ni och inte du. Olle var tydligen ledare för *oppositionen*, som höll på teoretisk utbildning i överensstämmelse med brödernas inre drift. Han erkände att han tyvärr inte tyckte mycket om sin far och det var ömsesidigt. JJB kallade Olle, Nils och Birger, som alla låg i Uppsala för *de studerande herrarna*. Bertil var ett undantag, nu själv-försörjande. Han var alltid älsklingssonen och hade ständigt haft förmågan att behandla JJB psykologiskt riktigt. Dessutom var han av naturen självuppoftande och i själva verket en helgontyp.

I mars 1918 anmälde Olle sig som frivillig till Svenska Brigaden i Finska frihetskriget.

Frivillig i Svenska Brigaden i Finska frihetskriget 1918

Bakgrund

På uppmaning av sönerna Olof och Johan skrev Olle ned sina minnen 1954 direkt ur sitt minne utan stöd av några anteckningar. Han hade dessförinnan knappt talat med någon om sina krigsupplevelser. Han stödde sig endast på tids- och ortsuppgifter i Boëthius: *"Svenska Brigaden"*. Olle hade ett mycket gott minne.

1917 hade Finland blivit en självständig stat men genast fått besvär med kvarvarande ryska besättningstrupper och deras sympatisörer, de s k röda. Ett inbördeskrig bröt ut i januari 1918 mellan de röda och de laglydiga vita. Den svenska regeringen vägrade att skicka över några regementen. *Finlands vänner* ställde då upp som garant för frivilliga till den Svenska Brigaden. Man fick pengar till utrustning, 100 kr i månaden ute vid truppen, 300 kr i månaden avsattes i Sverige och 5000 kr i dödsfallsersättning.

Matlagskompisen Valter Pedro berättade för Olle att han skulle anmäla sig och Olle tilltalades av detta. Olle var välutbildad efter sin militärtjänst och här gavs tillfälle att praktiskt begagna kunskaperna. Redan som liten pojke hade han tjusats av *Fänrik Ståhls sägner* och *Fältskärns berättelser* hade fånglat hans sinne. Han hade lidelsefullt följt den finska kampen mot det ryska förtrycket. När nu Finland slogs för sitt oberoende ville han vara med. En smula äventyrslystnad fanns också med, erkänner han. Han frågade ingen till råds utan fattade själv sitt beslut. Olle tog nu ännu *ett stort och riskfyllt steg på livsvandringen*. Han hade i många år rått sig på egen hand, fast än han bara var 23 år. Det bekymrade honom inte om han skulle dö, men däremot om han skulle komma hem som svårt sårad och invalid till en redan hårt betungad familj. Aj, aj, det var där skon klämde.

Han utrustade sig med två sportkostymer, marschkängor, militärpäls och pälsmössa mm. Vapen skulle erhållas vid ankomsten till Finland. Pass ordnades i en handvändning. Testamente skrevs till förmån för långivaren Victor Söderberg i första hand. Eventuellt överblivna medel skulle gå till brodern Birger, jur stud.

Finlandsfebern gick som en löpeld genom Uppsala. Olles kusin Gustav Carstensen, teol stud och kronvrak, skulle med och det gick inte att hindra. Tillsammans med Valter Pedro utbildade Olle honom några timmar på skjutbanan. De fick också hjälpa honom med utrustningen. Men han klarade sig bra i skyttelinjen i Finland, men kroppskrafterna tog efter en tid slut och han skickades sjuk hem. Även Gustavs yngre bror Gunnar Carstensen var med i Finland.

Utresan

På tåget blev Olle snart bekant med andra finlandsresenärer. Tågresan tog ett par dagar. Man hade gott om pengar och hade inget att göra. Man åt gott i restaurangvagnen med vin till maten och sov i andra klass sovvagn. Man visste inte vad man kunde få för pengarna i Finland. Inget knussel.

De kom de till Torneå den 9 mars och fortsatte i bedrövliga vagnar till Uleåborg, där de förlades i Dövstumskolan i väntan på vidare order. Olle blev uttagen till kulsprutekompaniet tillsammans med sin exerciskamrat Gustav von Engeström, eftersom de hade fått sådan utbildning. Olle kom därför från sina kamrater Pedro och Carstensen. Von Engeström var en lugn, pålitlig och småhumoristisk person. De fann varandra i en vänskap genom hela fälttåget. De fick emellertid inte ut några kulsprutor före striden, så de fick öva på träattrapper. De fick också öva på gamla utslitna ryska gevär, som inte alls var pålitliga. De kunde gå av när man inte ville det, och när man ville gick de inte att avfyra.

Den 26 mars avreste brigaden, 340 man fördelade på två infanterikompanier och ett kulsprutekompani, mot fronten utanför Tammerfors, där högkvarteret just då var förlagt. Man åkte i godsfinckor med en kamin som värmekälla. Man utfordrades med potatissoppa av älskvärda lottor. Mannerheim tog emot Brigaden vid sträng uppställning och talade om svenskt och finskt kamratskap i gamla tider. Olle insåg värdet av att gemene man fick se ledaren i vitögat. Brigaden fick i uppgift att vara vakt för Mannerheim. Och nu skulle man in i dödsgrödan vid Tammerfors.

Första dagen den 28 mars på marschen till stridsområdet möter man krigets fasor. Ruggiga lik, sönderskjutna kroppar och skallar med dumdumkolor, som spränger upp kroppen. Hemska syner som de skulle möta dagligen.

Först nu får de en kulspruta, men av rysk modell. Endast en man kände till denna. Vid genomgången får man eld på sig. De röda fanns närmare och lite varstans. Olle får flera gånger i uppdrag att ensam utföra spaning som rapportkarl in i okänt fiendeland.

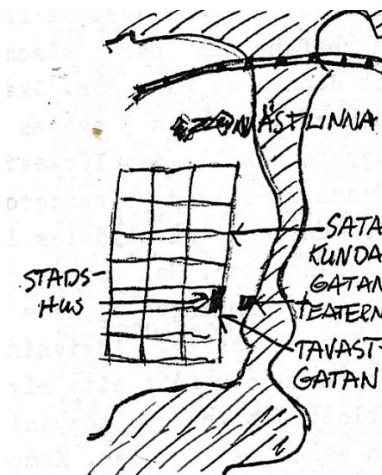
Vid ett tillfälle stöter han på svensk trupp i vila. Den låg och frös i vila. Olle ser kamraterna Pedro och Carstensen. Carstensen: "Olle, vad du ser varm ut. Släng hit pälsen." Olle lämnade utan betänkande ifrån sig pälsen, vilket han sedan ångrade. På kvällen gav han sig ensam ut på spaning efter den svenska truppen och pälsen, men förgäves.

När han återkom hade deras rishydda brunnit upp. Övernattning under klar vinterhimmel. Det var kallt utan päls. Sedan förlades Brigaden för vila och reorganisation tätt bakom frontlinjen fram till den 2 april.

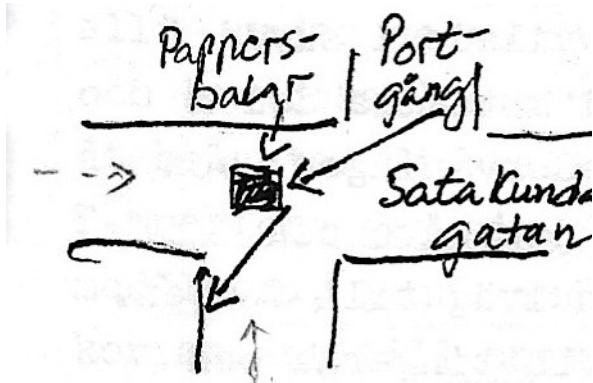
Stormningen av Tammerfors

Då kom order om att stormningen av Tammerfors skulle starta den 3 april kl 02.30 med att artilleriet skulle skjuta stormeld mot staden. Vid en ljussignal började stormningen kl 03. De rödas eld var för kraftig och påpasslig. Endast den första stormkolonnen lyckades ta sig in i staden och befästa sig där. Brigaden, som skulle storma järnvägsstationen hade missat orienteringen och blev utsatt för beskjutning. Efter att ha rättat till orienteringen och genomfört samling genomförde Brigaden med bravur stormningen av järnvägsstationen utan större förluster.

Olle och von Engeström hade fått order om att med sin kulspruta förstärka Bataljon Hultkrantz, som skulle vara en reserv till Brigaden. Bataljonen bestående av enbart finnar deltog inte i stormningen och fick uppbrottsorder först i skymningen. Olle och von Engeström fick övernatta i ett vanligt boningsrum nära järnvägsstationen. De hade inte fått mat på ett dygn och mat fanns inte att få. Efter en kopp te la de sig för att sova.

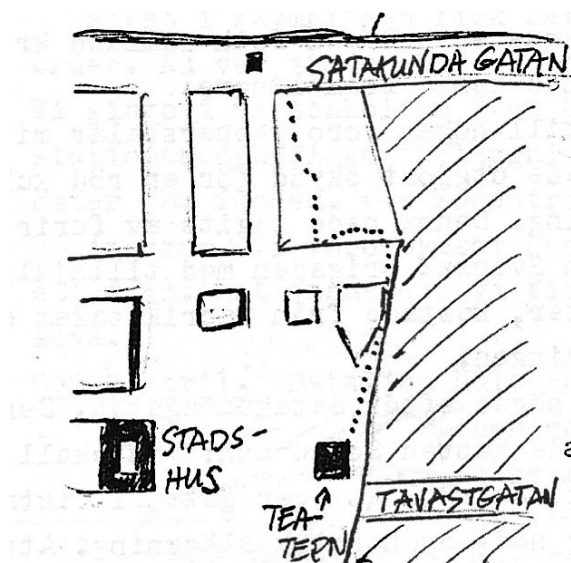

Tidigt på morgonen 4 april tog bataljon Hultkrantz sig med språng över järnvägsbron med de röda på alla håll. Framryckningen avsåg att inta Stadshuset eller åtminstone kvarteren runt omkring. När de skulle korsa Satakundagatan hindrades de av stark kulspruteeld. Bataljonschefen och två kompanier kom över då kulorna gick högt. När det var Olles och von Engeströms tur hade de röda skjutit in sig så det var omöjligt att ta sig över och dessutom kom eld rakt framifrån. Gustav ropar: "Du är träffad, Sjöstrand." Olle drogs i skydd och mellan skjorta och kroppen hittades en gevärskula, en mattad rikoschett. Olle tyckte det var löjligt.

Utan ledning var förvirringen stor. Som ofta i gatustrider gällde det att ta egna initiativ. Olle och von Engeström sökte sig åt sidan in i pappersfabrikens kvarter. Där, mitt i Satakundagatan, låg en hög med pappersbalar, ett skydd erövrat från de röda. De beslöt sig för att ta gatan i två språng med den tunga kulsprutan emellan sig. Första språnget gick bra, kulkärven kom för sent. Nu låg de röda beredda på avtryckaren. Olle och von Engeström samlade sig till ett jättesprång. Kulorna yrde kring dem. Olle träffades dels i ena skon, där en kula gått genom lädret, dels i midjan där tyget var genomskjutet. "Den gången var jag så nära döden som möjligt var." Von Engeström var också oskadd.

På andra sidan gatan var det en del folk under en kapten Schaumann och de kunde få kaffe dock utan tilltugg. De hittade en bättre kulspruta, som de lade beslag på. Genom fabriksområdet kom gruppen osedd till en plats, där teatern kunde beskjutas. Om de röda var där skulle eldgivningen ha besvarats. De samlade ett tjugotal man, finnar mest. Endast på den sista sträckan skulle de få eld på sig från stadshuset. "Med språng framåt." Några finnar vägrar. Gevärspipan i ryggen på dem och framåt. Utan förluster nådde de teatern.

Österbottningar hade redan tagit teatern utan förluster. Pojkar som tagits från plogen veckan innan. De var mycket nervösa. Halva styrkan låg i foajén och sköt på Stadshuset utan att sikta och utan effekt. Andra halvan låg i skydd i teaterns kök. Olle och von Engeström intog eldställning i foajén i skymningen. De siktade på mynningseldarna i fiendens kulsprutor. På några sekunder var alla fönster i Stadshusets fasad sönderskjutna. Österbottningarna fattade mod och började sikta själva.

Olle och von Engeström hade inte ätit på två dygn och sovit obetydligt. De tog saken i egna händer och började nu agera självständigt. De uppsökte teaterns kök och åt sig grundligt mätta på sardiner, böckling mm. Magarna var bra och tålde allt. Så kom reaktionen. Först tänkte de lägga sig i en loge i teatersalongen, men tyckte inte det var "hemtrevligt" så de uppsökte vaktmästarfamiljen och beställde två sängar. Dödsförskräckta vågade de ej neka.

När de vaknade den 5 april hade avsevärda styrkor anlänt till teatern och de behövdes ej mer och stod under ingens befäl. De gav sig ut på sta'n för att se sig om. Då stötte de på några andra från kulsprutekompaniet, som också inte hade någonting att göra. Dessa hade fått kontakt med en finländsk familj. Olle och hans kamrat hängde med dem på en enkel måltid. Glädjen stod högt i tak.

Det var svårt att få en överblick över gatustriderna i Tammerfors. Stadshuset, som var de rödas framskjutna läge, hade gett sig. Olle och von Engeström vandrade runt i kvarteren runt Stadshuset. Överallt låg det lik av människor och hästar. "På natten sov de bland filter i pappersbruket, en superb förläggning."

Nästa dag den 6 april gav sig de röda i Tammerfors. "Stora mängder fångar samlades på Salutorget invid Stadshuset, beklagansvärda, vilseförda individer." Vad Olle mindes sköts endast ledare och finnar. Exekutionssalvor hördes i flera dagar. Olle slapp att delta i någon arkebusering och ville inte heller åse någon. "Inbördeskriget var hemskt. Ingen pardon under pågående strider och stor stränghet efteråt." Under strid sköt både de röda och de vita tillfångatagna soldater. Svenskarna ville beveka fångarna, men när de finska officerarna såg det, tog de fram pistolen och sköt ner dem på stället. Innerst inne tyckte man synd om de röda, många var vilseförda av tvång eller propaganda.

Olle och von Engeström fick reda på en stor fest med kapten Schaumann. De hoppades få plats som befäl hos honom. De fick mat men kunde inte få förflyttning på sådant sätt. Nu insåg de att det fria krigarlivet var slut och att de måste anmäla sig för brigaden, som legat förlagd i Handelshögskolan hela tiden efter stormningen. Där i ett hörn i väntsalen låg Olles päls. "Hast Du mir gesehen?" skriver Olle. "Den gick sedan sitt öde till mötes i Uppsala, där den i en kritisk situation stampades för 50 kronor."

I Handelshögskolan samlades brigadisterna och skildrade sina krigsupplevelser för varandra. Förlusterna hade inte varit så stora, sammanlagt 34 man. Men kriget var inte slut. Kulsprutekompaniet rustades färdigt med kärror och hästar, kulsprutor och ammunition. Olle och von Engeström blev chefer för var sin kulspruta i väntan på order.

Lämpääläfronten

13 april avreste Brigaden till Lämpäälä, där den förlades i reserv för att förhindra de röda att tränga norrut mot Tammerfors. Dagarna blev ganska innehållslösa. Olle och von Engeström var ute och drev och fick kaffe hos en familj som bodde kvar mitt i artillerielden. När de kom förbi efter ett par dagar var huset förintat av en fullträff.

Kulsprutekompaniet fick förflyttning till en bra lantgård. Som chef för en kulspruta ansvarade Olle för en del av transporten. Kuskarna var i allmänhet ganska ovana och Olle var

tvungen att ingripa fastän han inte var så hästvan. När de skulle marschera upp på gården gällde det att svänga hästarna på en gång. Då höll det på att hänga upp sig, men Olle tog häst för häst vid betset, så att alla kom på plats. Olle skriver om det som en liten löjlig detalj, som stannat i hans minne under alla år. På lantgården hade de sköna dagar med soligt och vackert väder och de njöt av att bara lata sig.

Den 24 april tände de röda på en massa lantgårdar. Ett gott tecken. Nästa dag fick Brigaden order om framryckning till Valkeakoski.

Träffningen i Valkeakoski

Brigadens främre avdelningar fick känning av fienden, som dock vek. Huvudstyrkan anlände efter vanlig landsvägsmarsch och man fick då kontakt med fienden under ljudliga hurrarop. Stupade på båda sidor av vägen. När kulsprutorna kom fram syntes ej någon fiende. Olle tilldelades postering vid vägen. Allt gick nu till som på en vanlig manöver. Brigaden började bli som en samövad enhet. Effektiv hade den alltid varit på grund av sitt anfallshumör. På natten var man utsatt för kraftig artillerield. Ingen blev träffad, men det lät som en storm i skogen. Träffningen vid Valkeakoski blev Brigadens sista strid, men det visste man inte då. De röda hade givit sig iväg, fattade av panik.

I slutet på april blev de flesta angripna av löss. De hade inte varit ur kläderna sedan den 9 mars. Men man vande sig och sov gott även med löss. Faran för fläcktyfus brydde man sig ej heller om. Sedan följde flera flermilsmarscher på landsväg och i terräng för att jaga de röda, men man fick ingen känning av fienden.

Olle och von Engeström badade bastu en kväll tillsammans med en finsk familj. Man, hustru, drängar, pigor, barn och de två. Fuktansvärd ånga då man slängde vatten på stenarna. Svenskarna var blyga och satte sig överst och höll på att svimma i hettan. Men lössen hade inte lämnat kläderna.

Tavastehus

Den 6 maj fick brigaden order att marschera ca fem mil västerut. Det var en vanlig fredsmarsch och det vållade ingen ansträngning för Olle. Han utstod väl fältlivets påfrestningar. Hunger hade han fått känna av, men knappast trötthet. Man var en svensk soldat, ung stark och tålig.

De marscherade upp till slottet, Birger Jarls gamla fäste, för att avlusas. Alla fick klä av sig nakna på gården till de kvinnliga tukthusfångarnas stora förnøjelse. In med klädbyltet i reningsugnen och själv in i bastun. Men avlusningen hjälpte inte, då ej avlusade brigadister kom tillbaka från olika uppdrag. Lössen släppte taget först på båten hem till Sverige.

De bodde bra på ett slott och hade inget att göra. De var ute på sta'n och tittade sig omkring. Såg ett bra hus och beställde nattlogi. Förmodligen vågade man inte neka. De var tre man i samma säng, de sov gott och betalade för sig. Inför inmarschen i Helsingfors övades paradexercis. Det var en lumpig trupp. Sportkostymer, slitna intill gränsen för brukbarhet, svenska uniformer med märken och gradbeteckningar bortplockade. Men spänsten och hållningen var god och det var en välmarscherande trupp.

Helsingfors och Åbo

15 maj tågresor till Helsingfors och parad för general Mannerheim. Entusiasmen vid intåget i sta'n kunde knappast beskrivas. En hel nation firade sin befrielse och den lagliga rättens seger. Man var glad över att nu ha en egen krigsmakt.

Brigaden förlades i reallycéet. Man fick nya finska uniformer och stannade i Helsingfors till den 28 maj. Man fick tillfälle att roa sig. En dag besöktes Sveaborg.

Det ordnades med stor mottagning för Svenska Brigaden. Var och en fick ett exemplar av Fänrik Ståls sägner med Edelfelts teckningar. ”Utan den boken hade Finland nu ej varit fritt. Det ömkligaste av alla krig födde en poetisk omskrivning, som höll en hel nation uppe i många årtionden,” skriver Olle. Efter festens slut blev många bjudna till olika hem.

Professorskan Hultman bjöd in Olle och von Engeström till en enkel måltid och samvaro i en förfinad miljö. Familjen Hultman hade varit i sta’n hela tiden och sett de röda tälta på torget nedanför fönstren. Ingen hade kommit till skada.

Olle träffade på sta’n sin kamrat Valter Pedro, som efter sjukhusvård inte hade återgått till Brigaden. Denne bodde hos en familj i en förstad. Olle följde med och fick stanna där ett par nätter. Skönt att sov i säng och äta civilt. Vid återkomsten till Brigaden åkte Olle fast och fick som straff vara vaktbefälhavare en natt.

Man ser att Olle och von Engeström uppträdde självständigt och tog egna initiativ utanför truppen. En trupp som bara blint lyder order är inte så stridsduglig.

Tåg till Åbo den 28 maj. I den svensk-språkiga staden var mottagandet särskilt hjärtligt. Hela kajen var fyllt av vita näsdukar, då båten la ut på kvällen. ”Gud bevare Finland” ropade svenskarna. Olles blick var tårfylld.

Hemkomsten

En oförgätlig vacker natt mellan skären. Hembygden hälsade välkommen i sin största fågring. För många var hemkomsten besvärlig. Socialdemokraterna hade varit avgjort negativt inställda. För en arbetare var det ej lätt att ha tillhört Svenska Brigaden.

Parad genom gatorna i Stockholm. ”Inmarsch i två huvudstäder, Helsingfors och Stockholm i samma månad är nog ett unicum”, konstaterar Olle. Mycket folk på gatorna. Marsch till Stadion för avtackning. Sedan till Svea Livgarde för avlämnande av vapen. Den vita bindeln togs av och man var civil igen efter tre månader.

Olle sammanfattar sina tankar: ”För första gången på över hundra år återvänder en svensk trupp efter strider i främmande land. Men nej, det var icke ett främmande land, det var en provins i vårt gamla Sverige vi hade kämpat för. Våra trogna finnar hade i sin tur blött på Narvas hed, på Polens sand, på Leipzigs slätter och Lützens kullar. Vi hade blott betalat tillbaka.”

Olle fick närmare trettio brev under kriget från familjen och släktingar. Några tycker att han har andra plikter hemma och några beundrar honom. Sture har gett de yngre syskonen Pehr, Brita, Arvid och Ville i uppgift att skriva uppsatser om Olles deltagande i Finska befrielsekriget.

Trots faderns portförbudning åkte Olle hem till Barnarp efter att en tid ha tagit igen sig och roat sig i Uppsala. Han hade ont om pengar och sålde sin uniform till Allan Schygge, system Evas fästman. Uniformen var egentligen en vanlig sportkostym, men väl känd av sossarna. Det höll på att sluta olyckligt. Då Allan besökte Jönköping i uniformen tätnade skarorna kring honom och han var nära att få smörj, men han räddade sig med reträtt på sitt fordon.

1968 ordnade föreningen ”Finlandskrigare 1918” en minnesfärd till Helsingfors – Tammerfors – Valkeakoski. Olle träffade där flera befäl och kamrater. På nytt vaknade minnena under färden och besöken på de gamla platserna.

Avslutande studieår i Uppsala 1918-1921

Det blev nu ordentlig fart på Olles studier. Med några kamrater gick han på högre matematiska seminariet för professor Holmgren. Ibland bjöd denne på Gillet eller hem till sig efter någon seminarieövning. Stämningen var rätt tryckt med den nu förbrödrade professorn och Olle kände sig inte bekväm i hans sällskap.

Han bodde nu tillsammans med brodern Nils och kusinen Bo Carstensen på Börjegatan 3. De hade var sitt rum och nu fick han äntligen känna matlagets härlighet med sex kamrater, Det var Nils, Bo och hans bror Gustaf, Åke Sjögren, Valter Pedro och Axel Peterson. Två teologer, en jurist, en medicinare och tre filosofer. Alla fakulteter var representerade och allt diskuterades. Bo luktade Asis våldsamt. Olle följde ibland med och tittade på dissektionerna. Han höll mest ihop med Åke Sjögren som sin förtrogne vän, mycket intelligent, trohjärtad och pålitlig och de meddelade varandra nästan allt.

Olle och Bengta träffas i Uppsala 1919

I februari 1919 var Olle på en "eftersläckning" på Smålands nation. Där träffade han Bengta och Dagmar, kamrater till systemen Kerstin på Fackskolan. Olle sammanfattar kärnfullt en spirituell konversation under dansen "Går fröken på dans- och förlovningskursen?" – "Jojomensan." – Bengta var spjuveraktig och klarade bra av den självsäkre studenten.

Olle tänkte inte genast, men tämligen snart. Olle och Bengta hade mycket roligt tillsammans och umgicks i en krets med Dagmar och Kerstin, som då sällskapade med sin kusin Bo Carstensen, samt Åke Sjögren. Även Åke var övermåttan kär i Bengta. Olle och Åke blev rivaler om hennes gunst. Hon tyckte att Åke var lite för sentimental, men Olle var motsatsen. Bengta och Olle skämtade med honom och erkände att det inte var snällt. Men Olle och Åke som var verkligt förtroliga vänner, beslöt att verka på var sitt håll. Till slut hade Åke en uppgörelse med Bengta och stupar.

Olle, Bengta, Dagmar, Bo C, Kerstin

*Olle, Bengta, Bo C
Bakom skymtar Dagmar och Kerstin*

Påskan 1919 kunde Bengta inte resa hem utan låg i spanska sjukan. Olle besökte henne ofta. Olle kunde inte undgå att se att hon ej hade några ömma känslor för honom. På en promenad, då hon tillfrisknat, blottade Olle sina känslor för henne och förklarade sin kärlek till henne, men hon ville vara fri och se livet och dess möjligheter först. De skiljs som vänner och umgås helt kamratligt under våren.

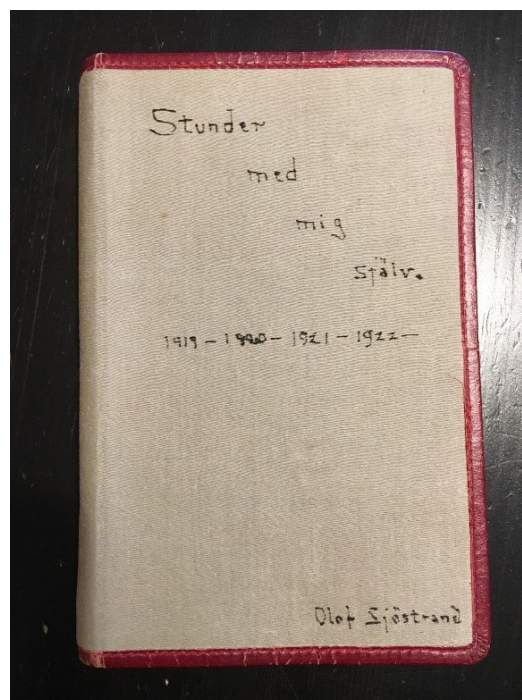
Kvällen före hennes hemresa den 6 juni hade de en ny uppgörelse, där Olle ville att hon skulle bli hans, att de skulle förlova sig då eller senare. Bengta sa tydligt ifrån, att hennes känsla för Olle ej var tillräckligt stark, men att hon inte hade någon tidigare förbindelse av allvarlig art. Hon var sval och sade att hon hade sånt fiskblod.

Den 6 juni 1919 Olle, Bengta, Kerstin, Dagmar och Bo

På järnvägsstationen var Olle med stor blomsterkvast och uppdragna mungipor. Det skulle alltså vara slut.

Men Olle kunde inte låta bli att tänka på henne. Han började att skriva dagbok *Stunder med mig själv* över den samvaro de haft. Han visar sina känslor och sin vändan och längtan efter henne. Han skriver utan kladd direkt och uppriktigt vad han tänker. Han kunde inte glömma Bengta. Han bevarar henne i sitt minne och skriver: "Jag gör ingenting för att träffa henne. Slumpen eller Försynen må leda allt. Skall hon bli min, så blir hon det. --- Aldrig skall jag tränga mig på henne. --- Den som lever får se. Gud gav mig henne."

Olle kan inte glömma Bengta. De brevväxlar en del sedan de träffades. Bästa Bengta! Bästa Olle! Han skriver dikter till henne i dagboken. Han kallar henne sin gudinna och kanoniserar henne. Han gör ett försök att locka henne och Dagmar till vårbal Uppsala våren 1920, men Bengta skulle då ut på sin bildningsresa till London, Paris och Nizza tillsammans med Dagmar och en kamrat.

Efter sin fars alla ”råd” var han från 1919 inte längre hemma på ferierna. Hösten 1919 flyttade han till Sturegatan 13 och stannade där till Uppsalatidens slut.

Sommaren 1919 tillbringade han hos tant Inez och hennes son Nils i deras sommarbostad i Skuru på Värmdön. Inez hade varit gift med Anton, en kusin till JJB. Olle läste med Nils den sommaren. Sedan bodde Olles bror Sture inackorderad hos Inez i två år tills han tog studenten 1921.

Jul- påsk- och sommarferier under de sista åren i Uppsala tillbringade Olle ofta i sällskap med några av sina syskon hos Eva och Allan i Stensnäs i Ljungbytrakten. Eva och Allan hade mycket pressad ekonomi, men syskonen betalade för kost och logi.

Olles licentiatavhandling handlade om Goursats problem med högre differential-ekvationer. Den blev inte godkänd i första omgången. Efter omarbetning gillades den och Olle tenderade i augusti 1921 och fick a, alltså ej högsta betyget. På fråga om avhandlingen kunde utökas till en doktorsavhandling svarade Holmgren: ”Då får du allt tugga på benet ordentligt.” Och det fick Olle sedan verkligen tugga på under resten av 1920-talet.

Redan våren 1921 kände Olle att han inte längre kunde klara sig ekonomiskt i Uppsala. Han anmälde sig till extralärarbyrån för undervisning i matematik och fysik på gymnasiet samt i historia och i geografi i realskolan. Det var svårt att få en plats, men Örebro Tekniska gymnasium behövde en extralärare och Olle nappade på det.

Lärare i Örebro 1921-1924

Första läsåret i Örebro

I sin sista vindränkt kostym gjorde han sitt intåg i Örebro på hösten 1921. Han hade fått anställning som extralärare vid Tekniska Gymnasiet där. Det gymnasiet hade stort anseende och var ett av de äldsta i riket. Årslönen var ringa, blott 7 000:- och studieskulderna uppgick till 20 000:-, nästan tre årslöner. Då räntorna på ca 1 200:- tog en stor del av lönen gällde det att dryga ut med privatlektioner och läsning i ferieskolan. Han undervisade i matematik och mekanik, men till sin stora besvikelse fick han varken då eller senare tillfälle att undervisa i fysik. Han frågade sig om han dög som lärare. Tämligen snart kunde han svara ja.

Olle ansåg att han måste klä upp sig för att kunna vistas bland folk. Han beställde då en frack, en smoking, en helgdagskostym, en vardagskostym och en överrock hos skräddare Zetterquist. Skräddaren sa: Vi börjar med vardagskostymen. Betalning ordnades med en växel. Olle anlidade sedan denne skräddare långt fram på 30-talet.

Han visar sitt stora mänskointresse genom att beskriva och karakterisera sina kollegor, ofta kryddat med belysande historier på samma sätt som han gjort med alla sina lärare under hela livet. Lektorerna var gifta och ansågs i allmänhet som gamla stofiler av de unga extralärarna, som alla var ogifta. Extralärarna drev på och ville utveckla undervisningen. De införde differential- och integralkalkyl som det första läroverket i landet. Hans företrädare, som var mindre än honom, hade kallats *Millimetern* och då fick Olle smeknamnet *Promille*, som sedan följde honom genom livet.

Extralärarna åt tillsammans som abonnenter på Grand Hotel och hade ett roligt och livligt ungarsumgänge, men det var också ansträngande, skriver Olle. Efter ett stormigt Uppsalaliv trodde Olle att han skulle få ro till matematiska studier och att lägga upp undervisningen, som krävde mycket arbete.

Vid en fest, när rektorn gått, hade man uppfört vilda krigsdanser och dansat omkull en stor palm. Palmen måste ersättas. Den hemfördes högtidligt och planterades i en extralärares trädgård, vattnades och dyrkades vid följande palmfester.

En gång blev de stoppade av en polis, då de högljudda gick hem efter en blöt fest. Livligt meningsutbyte och opposition från Olles sida medförde att de fick följa med till polisstationen och arresten över natten. Som tur hade de endast skrivningsvakt nästa dag. Olle skriver att det är mycket man får vara tacksam för. Han hade visserligen varit inkallad till militärdomstol men sluppit vanliga domstolar och hade aldrig varit på pensionat!

En lektor ordnade en gång en annorlunda skidtävling. Allt skulle vara så olikt en vanlig idrottstävling som möjligt. Man började med kaffe och cognac och fick nummerlappar som lektorns fru sytt med olika grekiska bokstäver för var och en. Vid prisutdelningen på kvällen fick Olle andra pris trots att han inte var tvåa. Det berodde på att hans ben hade haft den största vinkelhastigheten.

Det första läsåret var avslutat. Olle hade roat sig något kvällen före avslutningen. Det var varmt och Olle var törstig. När han kom in i kollegierummet ser han en jättelik man i bonjour. Det var nog någon klockare från landet som skulle hjälpa till vid avslutningen. Olle tänkte just säga: "Slå i ett glas vatten åt mig, gode man." Men i sista stund hejdade han sig. – Det var landshövdingen Karl Johan Bergström.

Olles tålmodiga och uthålliga kamp för att vinna Bengta

Var det en försynens skickelse att det fanns en ledig tjänst i Örebro, när han sökte sig ut på lärarbanan? Det kan ha varit lockande för honom att komma i Bengtas närhet. Men han avstod från att ta kontakt med henne under första höstterminen 1921. Först i januari 1922 besökte han Bengta på Tybble i sällskap med syster Kerstin och kusinen Bo. Allt var högst vardagligt. Han upprepade sitt mantra: "Gode Gud, om Du finns, giv mig Bengta." *Ytterligare ett viktigt steg för Olle i livet.* Sedan blev det promenader, valsverk (ibland med ringa nykterhetsgrad) och besök i familjen.

Oemotståndlig

Den 4 maj 1922 talade Bengta om en förälskelse i Norge, som hon inte kunde komma ifrån. Hon hade således ej talat sanning den 5 juni 1919 och väl var det, skriver Olle. Annars hade han gett upp. Hon fick då läsa hans dagbok, med alla hans själs kval under de gångna tre åren och han tvingade henne att skriva till norrmannen. Det visade sig att guttens känsla tagit slut. - Sedan var det fram och tillbaka mellan de två och ibland visade hon verklig ömhet. Den 22 juli talade hon med sina föräldrar och de överlät åt henne att själv bestämma. Hon litade dock ej riktigt på sina känslor och inte heller på Olle, om han skulle bli god och trogen (även med avseende på sprit) och hon fablade ännu om sin norrman, men tyckte att Olle var intressantare. Han beslöt sig då att bli läkare för hennes vankelmod. Så småningom bara kysstes de och den 26 juli viskade hon i hans öra: "Vi skola förlova oss. Jag är din." Den 29 juli 1922 på Olofdagen skedde förlovningen med middag på Tybble. Olle skrev: "Gud gav mig henne. Han har varit mycket nådig mot mig, då jag varit i fara och svårigheter. Utan Bengta hade jag kunnat bli ett alkoholistiskt vrak."

Nyförlövade

I stockrosängens en augustisöndag 1923 göms många personer

På förlovningsmiddagen skulle Olle säga något till patron Carl Persson på Ormesta. ”Äringen ser ut att bli god i år.” – ”Det ger jag tusan i.” – ”Hur så?” – ”Jag har sålt.” – Det var inledningen till en ganska ingående bekantskap. Svärfar höll ett kvickt och hjärtligt tal och hade ur källaren grävt fram några flaskor Assmannshausen, ett bernerande rödvin.

Det var en prövande tid att ingå i en ny familj, skriver Olle. Men alla var snälla och glada och han gjorde så gott han kunde och beskriver med värme sin nya familj.

Svärfar, grosshandlare Karl Karlsson, Kalle-Kalle, var en bredaxlad jätte och stor affärsman. Han hade med god förtjänst sålt kreatur och trävaror, köpt och sålt gårdar under krigstiden. När bakslaget kom hade han alla slags värden, men saknade pengar. Han kom i händerna på bankerna, slet hårt och fick sina nerver söndertrasade. Med gamla goda vänners hjälp gjordes ett bolag som räddade Tybble lantbruk. Även Södra Brädgården i Örebro lyckades han behålla.

Svärmor Maria var avsevärt bättre än svärmödrar i allmänhet. Hon var glad, god, såg icke illa ut, var outtröttlig och livnärde familjen på lantushållets produkter.

Alla barnen såg bra ut. Alla familjemedlemmar levde i innerlig harmoni med varandra. Pojkarna blev bortskämda av alla fruntimmer, men tog i stället raska tag i gårdens skötsel. Svärfar hade en obestridd auktoritet.

Torsten f 1894 var student 1912 och reservofficer. Han hade studerat på Handels-högskolan under familjens glansdagar och arbetade i Japan hos firman Martin Månsson.

Dagmar f 1900 var lång, älsklig och ståtlig samt alltid fin som ett vykort.

Åke f 1902 hade gått igenom handelsgymnasiet och exerceerat. Han var en verkligt välutvecklad man, både till det inre och det yttre. Han bräddes mycket på fadern till sitt utseende.

Tage f 1904 gick ännu i skolan. Olle hade redan observerat honom på gymnastik-lektioner och tjuvats av hans sympatiska och öppna utseende.

Bengt f 1910 var en 12-årig gosse, mycket pigg. Han frågade en gång: ”Varför tog farbror Bengta och inte Dagmar?” ”Bengta är styvare att åka skidor.” Det var ett skäl som han till fullo begrep.

Olle fortsätter att beskriva och berätta om arbetarna på gården. Utförligt berättar han om Karls och Marias syskon och andra släktingar och naturligtvis den tidigare hyresgästen Jeremias i Tröstlösa, familjens hovskald.

Under Örebro-åren tillbringade han ferierna hos sin syster Elsa och hennes man Claës Rehnvall i Hidingebro, norr om Fjugesta. Claës var kamrer i Skifferbolaget och när det senare gick omkull upprättades det ett litet försäljningskontor i Örebro, där Claës fick plats. Elsa och Claës bodde dock kvar i Hidingebro. Olle trivdes bra där och minns med glädje sin tid hos dem. Tillsammans med Claës och hans kollegor på Skifferbolaget gjordes långa promenader och skidfärder i de vackra Kilsbergen.

*Nyförlövade i Hidingebro tillsammans med Elsa och Claës
I förgrunden Kerstin, Nils och Dagmar*

Förlovningstiden i Örebro 1922-1924

Bengta reste på hösten 1922 till en flickpension Villa Vettra, nära Askersund, för att vara lärarinna i vävning, handarbete och franska. Hon var mycket stolt över sin inkomst som sparades till deras bosättning. Olle besökte henne då det var bal på villan, men hade i övrigt sällan råd att annars besöka henne. För att vara helt ensamma träffades de i Askersund och åt middag med vätterröding på Stadshotellet, sade ömma ord och planerade framtiden. Olle var inte knusslig, trots att han hade det knapert.

Olle införlivades efter förlovningen i skolhushållet för Tage och Bengt på Drottninggatan 5. Svärfar hälsade på varje dag och drack kaffe. Skolhushållet förestods av svärmors kusin Anna Larsson, en kvinna som till synes varken behövde mat eller sömn. Hon lagade god mat och på nätterna strök hon skjortor och stoppade strumpor. ”Han är underlig, den där Sjöstrand, han har tio frackskjortor men bara tre dagskjortor och dåligt med strumpor.” Senare bodde Anna en tid på 40-talet hos Olle och Bengta i Göteborg och hjälpte till i hushållet.

Nu var det slut med det stormiga utelivet för Olle. Han blev mer arbetsam, ordentlig och nästan absolutist. Söndagsmiddagar intogs på Tybble. Med svärfar intogs en sup i skåpet. Olle stod under viss uppsikt.

Saknaden efter Bengta var svår det året hon var i Askersund. Ensamheten var plågsam. Han skriver: ”Som väl är har jag en pappa, Bengtas pappa. Han är en man med stora mått, stor kropp, vida synpunkter, fri från småaktighet. Han är av storslagen läggning, en äkta svensk, djärv och förhoppningsfull trots krämpor och motgångar. Jag är glad att jag kan känna mig otvungen hos honom.” Olle fick till slut en fadersgestalt. Kontrasten till hans egen far är påtaglig.

Egentligen hade Olle tänkt disputerat före äktenskapet, men professor Holmgren konstrade. En person, som flytt från universitetet, var inte mycket i hans ögon. Rektor Abenius rådde honom att trycka och ge tusan i Holmgren. Men Olle vågade ej utan kämpade vidare, utökade och förbättrade.

Vid sidan av skolarbetet fortsatte Olle under skolhushållstiden med sin doktorsavhandling och sänder fortsatta utredningar till Holmgren. Denne svarar att de inte kunde användas varken till doktorsavhandling eller till att höja betyget i licentiatexamen. Olle anser att han *gnagt det magra benet ända in i märgen*. Olle lät sig inte avskräckas och fortsatte sedan i Göteborg med sin avhandling under hela 1920-talet. Mera om detta i senare kapitel.

Höstterminen 1923 återvände Bengta hem till Tybble för att förbereda utstyrseln för det kommande hemmet. Det rådde ett livligt umgängesliv i Tybblefamiljen. Hemmet stod öppet för alla kamrater till barnen och det var glada ungdomsgång som kom på besök. Olle tyckte det var besvärande och att det hindrade hans studier med alla inbjudningar. Man införde varanngångssystem. Olle, Bengta och Tage på icke nykteristiska ställen. Tage var med i den gruppen på grund av röd näsa efter förfrysning. Efter en 50-års mottagning med en massa människor hälsade Olle på alla människor han mötte utanför stadsgränsen på sin väg till Tybble. På ett senare storkalas hos tant Lina i Stortorp, som hade speceriaffär, var ett helt folk församlat och man fick äta i omgångar. Efter det hälsade Olle alla torgdagar på lantbefolkning i staden.

Bengta hade blivit förtjust i en herrumsmöbel på Villa Vettra och ritat av den i full skala. När Olle var hos snickaren och beställde den, såg han snickaren skriva ner hans namn med titel. I stället för filosofie licentiat skrev han filosof Sjöstrand. Carins man Lars hade hört detta och då han en gång värvade Olle till Skattebetalarnas förening angav han just titeln filosof. Det föranledde Olle till följande kommentar: ”Visheten har jag nog älskat genom livet, dock med så småningom allt klarare insikt om att känsla, vilja, minne och tro betyder mera.”

Olle sökte en ledig plats som ordinarie andrelärare i matematik vid Chalmers Tekniska Institut i Göteborg. *Ännu ett viktigt steg i livet.* Han skulle dit för att provföreläsa och hade aldrig varit i den staden förut. Svärfar hade rekommenderat honom att bo på Hotell Eggers. På stationen i Göteborg steg han in i en taxi och sa "Hotell Eggers." Taxichauffören grinade och körde honom tvärs över Drottningtorget! Hans två provföreläsningar gick bra. Han fick platsen med tillträde 1 jan 1924 men sökte tjänstledigt och stannade i Örebro till hösten. Därefter behövde han aldrig söka någon plats. Platserna sökte honom.

Pingstdagen 1924 bjöd Erik Sjögren till stort fästmöte för att fira lövhyddohögtid i Jerusalem (namnet på familjen Sjögrens bostad i Jönköping). Erik var en sjuklig ungarl, som älskade att bereda andra glädje. Han var son till David och Nanny Sjögren, välgörare till Olles bror Nils under hans gymnasietid. Med på festen var förutom Olle och Bengta, Nils med fästmön Dagmar Christersson, Eriks bror Åke Sjögren, nyförlovad med Ella samt Eriks föräldrar. Det tre fästmännen kände sig som glada laxar i hembygdens vatten. Många roliga tal hölls.

Dagen efter besöktes prästgården i Barnarp. Ina mottog vänligt och glättigt som vanligt. De små pysarna Gösta och Carl-Johan var verkligen pigga och man förstod JJBs glädje över dem. Gösta kallades Gustaf I, ibland även Nr 15 Stolt som JJBs femtonde barn, och Carl-Johan kallades Carl den Sextonde Johan. Bengta berättade senare att JJB inte kunde hålla ordning på vem som var vem av Olles och Nils fästmör.

Vid Barnarpssjön: Henning och Kerstin, troligen Ville bakom Henning, möjligen är det Arvid eller Pehr som håller om Gösta och Carl-Johan, Olle och Bengta, okänd samt Eva och Allan

Bengtas familj och släkt

Bengtas föräldrar

Bengtas farföräldrar, Åsta

Bengtas morföräldrar, Nedre Tybble

Bröllop

Innehållet är i huvudsak baserat på Bengtas anteckningar, som sammanställts i Carin Brundins Släktkrönika 2016 om Karl och Maria Karlssons släkter.

Bengtas föräldrar

Maria Persdotter Nilsson

Karl Karlsson

Bengtas far Karl Karlsson (1861-1925) och hans familj

Karl föddes den 16 december 1861 i Åsta, Lillkyrka socken nära Örebro som tredje barn i en familj av lantbrukare och handlande.

Karls föräldrar

*Carl Anders Ersson (1829-1897)
född i Lillkyrka socken*

*Johanna Andersdotter (1834-1921)
född i Glanshammar socken*

Carl Anders föräldrar levde i Lillkyrka och fick fyra barn. Fadern hade börjat att tjäna som dräng på olika gårdar, innan han köpte egen gård och blev rusthållare².

Johannas familj kom från Glanshammars socken. De hade inte råd att ha häst, så skörden drogs in med kärra. Johanna kunde väckas med orden: ”Vad ska det bli för sovarnöt av dej, Johanna? Solen har varit uppe se’n tre och nu är hon redan fyra.” Johanna gick i skola bara *en* enda termin och lärde sig då de *små* men aldrig de *stora* bokstäverna. Skolbarnen hade inga skrivböcker utan ritade tecknen i sanden.

I praktiken dröjde det i många trakter många år innan Folkskolestadgans (1842) föreskrifter blev verklighet. Multiplikationstabellen kunde Johanna i alla fall och räknade hela livet raskt i huvudet.

Carl och Johanna gifte sig 1854. De ägde och brukade lantgården Åsta. För jämnan reparerade de och byggde till: ny mangårdsbyggnad, drängstuga, bryggstuga och bagarstuga, matbod och mejeri.

Förutom att arbeta i jordbruket började Carl Ers’ (som han kallades) också fara runt i bygden och köpa upp djur, som sedan slaktades. Kött, lungmos, pölsa, grynkorn och blodkorn kördes sedan till Arboga och vidare med ångbåt till Stockholm för att säljas på torget. Där sålde de också smör som bönderna runt omkring Åsta kommit och lämnat till försäljning.

Johanna var som fästmö ibland med på färden till Stockholm. De ställde upp sina smördrittlar på Kornhamnstorg, då först med smöret från de renliga gårdarna. De ”fina” fruarna, klädda i halvvanter, gick runt, skrapade litet av smöret med en två-öring för att få ett smakprov. När det blev mörkt togs det randiga smöret, som kom från ”lortaktiga ställen” fram och såldes billigare. - Johanna och Carl hyste då in sig i s.k. spisrum och hade med sig mat-skrin med bröd, fläsk, potatis och puddingar, förstås också kaffepanna och stekpanna. Det kunde vara 7-8 personer i varje rum, både karlar och fruntimmer, och man låg på golvet i bara underkläderna.

En dag skulle Johanna se sig om i Stockholm. När hon kom tillbaka, undrade Carl var hon varit så länge. ”Jo, jag gick upp på Kolera-sjukhuset för att hälsa på en bekant som var sjuk, och mens jag satt där bar de ut en död.” Koleran var den tidens epidemi! Förstod hon inte att den sjukan var våldsamt smittsam?

En annan gång skulle Johanna stanna ensam i Stockholm, medan Carl åkte tillbaka till Arboga för att hämta varor. Hon hade en tolvskilling för att kunna åka hästspårvagn. Hon bestämde sig för att besöka stadens alla kyrkor, började vandra och brydde sig inte om att ta spårvagnen. Då hon kom hem var kjortelfållen sönderfransad. Kjolarna på den tiden var vida och skulle nästan släpa i marken. Men tolvskillingen hade hon kvar! För den köpte hon en ”giktring” (troligen mässing), som hon bar i vardagslag och som hon visade med stolthet. Den höll hela livet och på så sätt sparade hon guldringarna. De bar hon bara när hon skulle till bönhuset eller om det var högtidsdag och hon var svartklädd. Vad kan den tolvskillingen manne vara värd i dag?

En gång när Carl och Johanna var ute och körde hade det snöat och de såg inte vägkanten. Rätt som det var trampade hästen ner i diket. Släden stälpte och Johanna sjönk ner i snön. Kjolarna åkte upp under armarna; där stod hon i snön naken upp till midjan. På den tiden hade de två eller tre underkjolar men inte alltid underbyxor. Carl måste först få upp häst och släde på vägen och se till att skaklarna inte gick av. Först sedan blev det tid att hjälpa upp Johanna.

² Rusthållare var **en man som i indelningsverket ägde en gård, vars skattskyldighet ersatts med skyldighet att hålla en beriden soldat för kavalleriet.**

Rätt tidigt blev Carl och Johanna "frälsta" och de grundade tillsammans med lika-sinnade en baptistförsamling. De skänkte t.o.m. en tomt, där det byggdes ett missionshus. Alla predikanter som kom, togs emot och bodde på Åsta.

Johanna och Carl fick fem barn. Med andra släktingar och tjänstefolk blev det ett stort hushåll!

Det första barnet var dottern *Selma* som föddes 1856. Hon gifte sig med en baptistpastor och de fick tre söner. Bara 25 år gammal dog hon, så Carl och Johanna fick till en början ta hand om de små barnen.

Sonen *Ernst* föddes två år senare. Han emigrerade så småningom - som så många andra - till Amerika 1888. Han "lyckades" inte där borta och kom aldrig tillbaka till Sverige och bildade ingen familj där borta.

Bengtas pappa *Karl* föddes i december 1861. Han fick tidigt hjälpa till med alla sysslor på gården, arbetade med drängarna och åt med dem i köket.

Sonen *David* kom till världen 1866. I barndomen och ungdomen var han klen och deltog inte mycket i gårdens skötsel. För hans räkning inreddes i stället en speceriaffär i salen i stora byggnaden.

1873 Bröderna Karlsson i Lillkyrka

Stående: Ernst 15 år, Karl 12 år, Sittande: David 7 år och lille Josef 4 år, som har svårt att sitta still.

Den tidens glasplåtar krävde lång exponeringstid. Det var vanligt att man hade ställningar för att låsa fast huvudet. Den uppgiften har Karl tagit på sig.

Den yngste sonen *Josef*, född 1868, dog 23 år gammal i "miljontuberkulos". Det var en fruktansvärd farsot, som tog många unga liv på den tiden.

Sonen Karl började så småningom också att handla och göra affärer av olika slag och var mycket ute på vägarna och körde i häst och vagn. Det berättas att han i början av 1890-talet - han var då i 30-årsåldern - vid ett tillfälle stannade vagnen och erbjöd skjuts åt en ung flicka. Vilken tur att hon steg upp i vagnen, det var Maria från Nedre Tybble i Almby, som han sedan gifte sig med!

Gården Åsta i Lillkyrka omkring 1900

Carl och Johanna Ersson står till höger på gången med barnbarnet Torsten framför sig.

Torstens föräldrar Karl och Maria Karlsson längst fram till vänster. Alla kvinnorna har förkläden, alla männen hattar.

Den äldste och mest kände av Johannas förfäder var "Silver-Lasse", Lars i Skogsberg, 12 generationer bakåt i tiden från Bengta. Lars levde mellan 1490 och 1560 och hade troligen kungligt arrende på Gustav Vasas silvergruva i Glanshammar. Han var en synnerligen välbeställd och mångbetrodd man. Till honom är flera av Gustav Vasas handskrivelser adresserade vid tiden omkring 1530. Det har förmodats att Lars i Skogsberg varit något slags kunglig fogde, och säkert torde han få räknas till bergs- och dannemännen. ----- Kung Gustav ackorderar med honom om den profit som skulle komma honom till del. Den gamla släktgården Skogsberg (som kusinerna i släktföreningen besökte sommaren 1997) innehas fortfarande av ättlingar till Lars.

Bengtas mor Maria Persdotter Nilsson (1870-1947) och hennes släkt

Maria föddes den 14 juli 1870 på gården Nedere Tybble i Almby socken utanför Örebro.

Marias föräldrar Ursprung till Per Nilsa släkten

*Per Nilsson (1837-1905)
född i Lillkyrka*

*Brigitta Nilsdotter (1841-1908)
född 1841 i Glanshammar*

Marias förfäder levde på gårdar runt om i Närke, mestadels som hemmansägare eller arrendatorer.

Det äldsta fotot i släkten är en daguerrotyp av Anna Cajsa Nilsson, f Ersdotter (1796-1867), som brukade en gård i Kolja. En av hennes matsäcksknyten finns kvar i släkten, nu som en vacker och färgrik duk. Hon hade själv sått och skördat linet, spunnit och färgat garnet och slutligen vävt tyget!

*Anna Cajsa, Brigittas mormor,
kallades Koljagumman*

Marias pappa Per arrenderade gården Nedre Tybble. Den ägdes av Örebro Fattigvård, styrelsen kom på inspektion en gång om året.

Per och Brigitta Katarina, som kallades Brita Cajsa, fick fem barn och tog tidvis också hand om Brita Cajsas sjuka syster med son. Bidrag från stat eller kommun fanns inte, släkt och vänner hjälpte varandra. Det måste ha varit trångt i stugan! Ett par gånger i veckan kördes det in mjölk till de många kunderna i Örebro.

*Avfärd av mjölkskjutsen från Nedre Tybble, 1899
Per och Brigitta vid sidan av vagnen*

*Familjen efter Fattigvårdsstyrelsens inspektion.
Jungfrurna står på verandan. Cykeln är en
nymodighet.*

Äldste sonen *Erik*, född 1865, arrenderade gården Sörby, som låg inte långt ifrån Nedre Tybble i Almby. Senare kunde han bli ägare till gården.

Dottern *Anna*, född 1868, gifte sig med Karl Annell, arvtagare till en större gård Gryt i Gällersta socken strax söder om Örebro.

Dottern *Maria*, född 1870, gifte sig med handlanden Karl Karlsson och blev mamma till vår mamma Bengta.

Sonen *Axel*, född 1875, brukade som vuxen en stor gård i Mosås i Mosjö socken söder om Örebro.

Yngsta dottern *Alma*, född 1876, gifte sig med bokhållaren på Säbylunds herrgård Gustaf Löfstedt den 8 mars 1906 på Tybble-ett stort släktkalas med över 70 personer.

Brudparet Alma och Gustaf Löfstedt

Bengta tog föredömligt vara på släktminnen och har med sin tydliga handstil noterat namnen på alla gästerna:
3 Tärnpar: Ingeborg Tibblin – Axel Nilsson, Mia Bergström – Ernst L, ? - Paul Löfstedt, samt Ester o Natalia L
T v Bengta Karlsson 8 år, Tyra Nilsson, Harry och Axel Annell, Bertil i Ormesta, Anna Annell,
5 kusiner till Maria: Anna i Solberga, Annie i Nergårda, Anna Larsson, Anna i Ökna och Signe i Haga,
T h Hedda i Nedergårda, Anna Bergström, Faster Bergström, Severa Lennström, Faster Anna i Haga,
"Mormor" Brigitta", Rut och Ebba P-n, Karl och Maria Karlsson, Nils Nilsson, Dagmar, Åke och Torsten.

FR v på verandan Carl Larsson, Farbror Bergström, Axel i Ökna, X Lundvall, Alfred i Ökna, Hanna Lundvall, Karl Persson i Ormesta, Elisif Larsson, Hjalmar Larsson, Lisa i Slyte, Gunnar i Nedergårda, Kalle Sahlin, Gösta Gustafsson, Dora Johansson, Valborg Olsson, Hilda Berglund, Hanna Almborg, Karin Pettersson, Anna Gustafsson, Beda Kruse, Sandra Johanson, X Löfstedt, Fru Norén i Sörby, ?, Elin Andersson, Ture Pettersson, Levi Rickson – Jeremias i Tröslösa, Per i Nergårda, Kassör Norén, X Löfstedt, brudgummens far, Karl Annell, Hanna Nilsson, Alvar Lundell, Elin Lundell, Kyrkoherde Pettersson, Martin Pettersson. (L står för Löfstedt.)

Det var snö på marken, berättade Bengta. För att bruden i sina vita sidenskor och alla gästerna skulle kunna gå torrskodda till kyrkan, bad Karl och Maria kyrkoherde Pettersson om lov att få ta bort några stenar ur kyrkogårdsmuren. På marken lades ut breda bräder fram till kyrkan, som brudföljet kunde gå på. Stenarna lades sedan aldrig tillbaka.

Efter Marias pappa Per Nilssons död övertog Gustaf Löfstedt arrendet av Nedre Tybble. Senare blev Gustaf och Alma ägare till godset Hinseberg i Frövi socken nordost om Örebro. Hinseberg är numera kvinnofängelse.

Karls och Marias bröllop 1893

Bekantskapen mellan Maria Persdotter Nilsson från Nedre Tybble och Karl Karlsson från Åsta fortsatte, tycke uppstod och 1893 stod bröllopet. Nedre Tybble var för litet för ett stort kalas - det var 70-talet gäster, så det hölls hos Marias syster Anna och sväger Karl Annell. Brudgummen var 32 år gammal och bruden 23 år. Säkert var de lyckliga!

Karls och Marias bröllop 1893 på gården Gryt i Gällersta

Det nygifta paret bosatte sig i Karls föräldrahem på Åsta. Karl var frisk och rask, han behövdes på gården, särskilt som faderns krafter hade börjat sina. Där föddes 1894 Marias och Karls äldsta barn *Torsten*. Men den unga familjen ville förstås skaffa sig ett eget hem. Karl var driftig också i affärer och kunde 1896 köpa en egen gård, Näsbygården, i Almby socken. Gården var inte stor, så Karl fortsatte att handla upp djur, slakta och sälja dem, bl.a. till Regementet.

På Näsbygården växte familjen. *Elsa*, född 1896, dog som tvåårig i difteri - ännu en av tidens farliga farsoter. Vår mamma *Bengta* föddes 1898. Barnen föddes nu i tvåårsintervaller: *Dagmar* 1900, *Åke* 1902, *Tage* 1904. Sedan blev det ett uppehåll till 1910, då yngste sonen *Bengt* kom till världen.

Bengtass uppväxt och ungdom

Barndom och familjeliv på Tybble

Fackskolan i Uppsala 1919

Utlandsresa 1920

Olles uppvaktning ledde till förlovning 1922

Barndom och familjeliv på Tybble

Karl Karlsson var företagsam och hade andra lönande affärer vid sidan av lantbruket. Vid sekelskiftet 1900 kunde han köpa gården Tybble (cirka 65 tunnland), som låg strax intill Almby kyrka. Han handlade bl.a. med skog och timmer och byggde en lådfabrik och vedaffär inne i Örebro.

Foto 1897 på gården Tybble

Karl Karlssons lådfabrik i Örebro

Mangårdsbyggnaden på Tybble var ståtlig. Marias pappa, Per Nilsson, tyckte det var ett riktigt "skrytbygge". Den hade byggts 1870 av Johan Broström som kallades "Ryssen", eftersom han levde och arbetat många år som skomakare i St Petersburg. Gården låg granne med kyrkan, som började byggas under 1100-talet.

Det behövdes massor av folk för att allt skulle gå runt på gården! Lantbruket ute på gårderna, skötseln av ladugårdens alla djur, timmerkörslor, den stora trädgården och sedan allt som skulle göras i huset. Maria hade hjälp i hushållet av jungfrur och barnflickor.

I närheten av mangårdsbyggnaden fanns en mindre byggnad med rum för drängarna och med en tvättstuga. "Drängstugan" flyttades sedermera till museiområdet Wadköping i Örebro¹. I närheten lät Karl bygga ett hus med ytterligare bostäder åt gårdens arbetare.

Första fotot av Tybble hösten 1900

Tybble med "Drängstugan" till vänster

¹ Kallas där för Jeremiashuset, eftersom Jeremias i Tröstlösa tidigare bott där.

Övervåningen hyrdes av familjen Rickson, småskollärarinna i Almby med mamma och bror Levi, diktare och journalist, känd som *Jeremias i Tröstlösa*. Fortfarande är det många som känner igen hans sånger ”Tattar-Emma” och ”En borde inte sova, när natten faller på...”

Jeremias cyklade varje dag in till tidningsredaktionen i Örebro. Det berättas att han och Karl Karlsson vissa kvällar i början av augusti låg på bänkar ute i trädgården och tittade upp på stjärnhimlen för att se på stjärnfallen. Ofta satt de på verandan på sommarkvällarna och väntade på att tåget till Pålsboda skulle ånga förbi nere på Sörbyslätten. Det var signalen för att gå till sängs. Vilken sommarfrid andas inte detta!

Levi Rickson eller Jeremias i Tröstlösa

När Marias mamma Brigitta blev änka 1905, fick hon flytta till Tybble. Efter Brigittas död tog Karl och Maria hand om Karls mamma Johanna, som sedan bodde på gården, tills hon dog 1921. Hon tog särskilt mycket hand om minstingen Bengt. Av allt att döma levde den stora familjen kärleksfullt tillsammans.

Elektriciteten installerades omkring 1910, först i ladugården. Det hade varit mörkt att mjölka i fotogenlampans sken och att dra fram hö till foderbordet. Sedan drogs elen in i huvudbyggnaden och man behövde inte längre varje lördagsförmiddag skrapa veckor, sätta i nya ljus och fylla på fotogen.

Det fanns telefon i huset, det var inte så vanligt i början av seklet. Först 1907 skaffade man det i prästgården. Innan dess kom det ibland telefon till kyrkoherde Pettersson. Bengta har berättat: ”Man sprang iväg på gatan efter syrenhäcken, så leran stänkte högt, om det var sådant väglag. Man for in i prästgårdens köksfarstu och ropade med hög röst: 'Telefon till farbror Kyrkoherden. De väntar i telefon', eller 'De ringer om 10 minuter'.”

Mathållningen på Tybble var enkel i vardagslag. När man satte sig till bords, var brödkorgen fylld med hårt bröd, det ansågs nyttigt för tänderna. Mamma Maria manade alla att breda smöret på baksidan av brödet: ”Tänk på att vi måste smörhålla oss själva.” Endast på lördagskvällarna serverades oskummad mjölk till den vita gröten, gjord på manna-gryn eller risgryn. Andra dagar skummades (senare separerades) mjölken, eftersom grädden skulle användas till att göra smör av. Ofta fick barnen hjälpa till att dra upp och ner i smörkärnan. Mamma Maria kom ihåg att i hennes hem hade man ritat ett kors ovanpå det färdiga smöret för att det inte skulle ”gå troll” i smöret. Karl och Maria ville gärna att Farmor Johanna skulle äta med hela familjen i matrummet på kvällen. Men det ville hon inte. ”Jag har inga tänder kvar och kan inte äta hårt bröd. Jag kokar en tallrik välling och äter den i köket.”

När barnen nått skolåldern, gick de i Almby småskola, två lärosalar för småskolan och två för folkskolan. Lärarna hade bostäder en trappa upp. Bengta har berättat: ”Dagen började med att fröken Carlberg spelade på en liten orgel bredvid katedern. Det var för det mesta 'Din klara sol går åter upp' i en mycket släpig takt. Sedan skulle barnen lägga upp händerna på bänken. Vi satt två i varje bänk med sittplatsen fästad i pulpeten. En pojkes händer var ibland smutsiga. Då tog Fröken vatten i ett emaljerat handfat och borstade hans rödspräckta händer med en vass borste. Kalle hade heller inga näsdukar, så en dag gav Fröken honom lappar, som

hon rivit av vitt skjorttyg eller av ett lakan. Han var 'oäkting' till en ogift kvinna, som lagade maten till de gamla i den slitna Fattigstugan. Där bodde gubbarna i ett rum och gummorna i ett annat. Skötseln och trivseln var nog inte den bästa." Första terminen lärde eleverna sig de *små* bokstäverna. Fröken skrev på svarta tavlan med prydligaste välskrivningsstil och eleverna skrev efter på sina griffeltavlor.

Farmor Johanna blev husets "tomte". När barnen kom från skolan, gav hon dem mat och torra strumpor och förhörde dem på multiplikationstabellen eller hjälpte till med stavningen. Ibland fick hon gallstensanfall och hade ordinerats en medicin med 17 ingredienser. Den skulle sedan blandas med fin konjak och intagas med honung. Om hon tog medicinen regelbundet kom anfällen inte så ofta. En gång när hon haft ett anfall, berättade hon att hon inte hade tagit medicinen under en tid. "Jag tyckte att det tog så hårt på honungen", förklarade hon.

Farmor Johanna skalar äpplen

Regelbundet kallades fotograf från Örebro till Tybble för att ta familjefoton.

I förmaket 1900 med Dagmar, Torsten och Bengta. Hörnsoffan och emmorna inköptes av Karl Karlssons far år 1867 vid en auktion efter greve Kalling på Myrö slott. De har bevarats i släkten, likaså bordet och fotogenlampan. Observera väggfotona – desamma som visats i texten tidigare.

*1906 på verandan, Bengta, Maria, Tage,
Åke, Torsten, Karl och Dagmar*

och i gungan

Alla barnen vid lekstugan 1911

Farmor Johanna och lille Bengt

Pappa Karl sålde snickerier till villor och hade brädstumpar över. Kanske byggde han lekstugan också för att barnen inte fick stoja och leka inomhus. Ricksons (hyresgästerna på övervåningen i mangårdsbyggnaden) fick inte störas! En gång när Ricksons var bortresta, sa' pappa Karl: "Skrik ungar, skrik så mycket ni vill."

En gång hade Johanna haft ett svårt gallstensanfall. Hon talade med Bengt om att Jesus kanske snart skulle komma och hämta henne. Så en dag, då hon låg till sängs och Bengt skulle gå ut och leka, vände han sig i dörren och sa': "Om Jesus kommer, när jag är borta, så släpp inte in honom!"

Efter skolåren i Almby gick döttrarna i Risbergsska flickskolan och bröderna i Karolinska Läroverket inne i Örebro. Bengta och Dagmar åkte med Pappa till sta'n i häst och vagn. Klockan 8.10 skulle de vara i skolan, de kom aldrig för sent. På frukostrasten åt de frukost för 15 kronor i månaden hos olika släktingar. Då skolan var slut vid 3-tiden, gick de hem till fots.

Marta Andersson, Ruth Berglund, Greta Ahlén, Lisa Ahlén, Bengta Karlsson, Inga Burelius, Thyra Nilsson, Helmi Högsten, Hanna Lundell, Edvard Thermanius, kyrkoherde Th. A. Lindén.

Konfirmation

Bengta Karlsson, femte fr v. med kusinen Thyra Nilsson, senare (Rosén), sjunde fr v

Pappa Karl gjorde allt för att underlätta hushållsarbetet. Vatten leddes in i köket och man pumpade med en handpump. Han inredde också ett badrum. Där fanns en jättehög kopparcistern, under vilken det eldades, tills badvattnet blev varmt. Hur ofta man badade förtäljer inte historien.

1916 utfördes en reparation i huset. Parkettgolv lades in i vissa rum, de skulle bonas så att de riktigt sken. Andra rum fick mer lättskötta korkmattor. Någon dag, när snön låg vit och fin, togs de tunga mattorna ut och lades med rätsidan mot snön. Det piskades med liv och lust och mattorna fick sedan hängas på en lång stång, piskades och borstades.

Varje vår hängdes bomullstyg runt taklamporna som skydd mot flugorna. På hösten togs det ner och sparades till nästa år. Det var nog inte så roligt att stå och dallra högt uppe på en stege!

På hösten tog man ner innerfönstren från garderoberna och satte in. Mellan fönsterna lade man vitmossa. När det blev vår fick man känka tillbaka fönstren igen - och de var många!

Två eller tre gånger om året skulle man byka all tvätt. Det var en omständlig historia! Kvällen före hämtades Byk-Fia och hon stannade någon vecka. Hon kom till Tybble under 35 år. Att ha bryggghus (som låg i "Drängstugan") utan vatten var ett problem. Två arbetshästar drog upp det stora bykkaret fullt med vatten från ladugården på en drög (arbetskälke). Sedan hinkades vattnet upp i bykgrytan, under vilken man eldade för fullt. På bänkar intill stod 4-6 kar uppställda, beroende på hur många personer som tvättade. Några förtvättade, andra tvättade efter. Man började med lakanen; det kunde vara 80 stycken. Sedan tvättades lättare saker som handdukar och örngott. Ett arbetslag tog hand om underkläder och dukar. Man tvättade med såpa, så händerna blev alldeles uppsvullna till kvällen.

Då allt var tvättat, lade Fia ner kläderna i bykkaret och man skulle "byka på" med lut. Tidigare användes björkaska (det var noga med att i vissa kakelugnar endast fick eldas med björkved). Byk-Fia stod på en stol och öste kokande vatten med stora bykskopan från bykgrytan till bykkaret. Hon tyckte att det blev bekvämt senare, när man kunde köpa lutpulver

och slapp besväret med björkaskan. När karet var fullt, skulle tappen slås ut nedtill. Den tillvaratagna luten skulle kokas upp på nytt och skopas över igen. Man gjorde fem eller sex påbykningar. Sista påbykningen tappades inte av, utan kläderna låg kvar i den varma luten till morgonen.

Nästa dag skulle tvätten klappas och sköljas - *utomhus*. Man vred om och bankade kläderna med ett klappträ, så att luten skulle gå ur och sköljde sedan flera gånger i rent vatten. På det stora vattenkaret var en vridmaskin fastskruvad, där någon matade in kläderna. Det var ibland iskallt att ta fatt i plaggen, då fick man åka in till klapphuset vid Svartån i Örebro med all tvätten.

Sedan sattes det upp störrar med rep på gärdet och alla plaggen hängdes på tork. När tvätten var torr eller stryktorr, skulle den manglas och strykas. En fick dra mangeln, en annan matade in. Det var ofta fyra personer, som sedan *strök* vid det stora slagbordet i köket. Spisen var full av strykjärn. Ja, det var en omständlig procedur!

När tvätten efter flera dagar var klar avsattes en dag för att "sprita hönsfjäder". De stora vingpennorna skiljdes ifrån och sedan skulle den spritade fjädern också rensas. Det gick så till att den lades i den stora bykgrytan. Man eldade försiktigt under den, och någon fick röra om hela tiden med en platt träspade. Fjädern fick inte brännas, bara ångas, botten av grytan blev full av damm och småskräp. Fjädern användes sedan till att göra kuddar.

Det skulle också sys kläder och sängtäcken. Fyra olika hemsömmerskor kom ut till Tybble, linnesömmerska, klänningssömmerska, barnsömmerska och lappsömmerska. Alla bodde kvar och skulle äta med oss. - Skorna, åtminstone till barnen, gjordes av en skomakare. Barnen ritade upp fötterna på ett papper, men kängorna var svarta och hårda. Det var härligt, när de senare kunde handla "köpskor" av mjukaste kalvskinn. - Strumporna till barnen beställdes hos en stickerska och kändes nog vassa. - Ibland sydde kvinnorna också nya sängtäcken.

Många olika textilier vävdes hemma, exempelvis hästtäcken, mattor, gardiner, lakansväv och handdukar. Lakanen lades ut på snön i mars-april för att blekas. Dränglakanen var grövre. Pappa Karl var noga med att hästarna på vintern, då de behövde rasta, skulle ha täcken på sig. Några sådana täcken skulle också finnas till de luffare, som ofta övernattade i stall eller på loge. - En gång fick Maria inne i Örebro syn på en häst med ett täcke hon kände igen. Hon rullade av det från vagnen och sa till den förvånade gubben: "Ja, nu tar jag mitt täcke, jag känner igen ränderna, jag har själv vävt det." Bengta och Dagmar fick lära sig att väva så snart fötterna nådde ner till tramporna på vävstolen.

Sadelmakare Gustafsson kom varje vinter, minst tre veckor. Han satt i drängkammaren, lagade och såg över alla seldon till hästarna. Sedan tog han hand om taglet från hästarnas svansar. Det behandlades i bykgrytan, så att hästlukten och dammet skulle försvinna. Sedan sydde han fina madrasser och ottomandynor.

På vintern skulle is-stacken fyllas på. Det var en stor konst att göra en isstack på rätt sätt. In till den ledde en timrad gång, försedd med en dörr, och det var bara särskilt betrodda personer som fick gå i stacken. - I Marksjön högg några karlar upp en vak och sågade med en stor issåg ut stora block. Blocken kördes hem och lades i stacken, som sedan täcktes av ett tjockt lager rent och fint sågspån, för att sommarvärmen inte skulle smälta isen. Isbitarna kördes i en skottkärra till isskåpet, som stod i köksfarstun. Där staplades också huggen ved från golv till tak. Det gick åt mycket ved till alla kakelugnarna i det stora huset.

Det var ett rikt umgängesliv med släkt och vänner. Maria var också med i Almby syförening, som arbetade för att få en samaritersyster till socknen, som kunde ha överinseende över de gamla på fattighuset och ge första hjälpen vid olycksfall och sjukdom. Senare byggdes ett nytt ålderdomshem, och kommunen övertog sjuk- och hälsovård.

Till de stora kalasen lånade man upp den största kaffepannan i släkten och brickor från alla håll. En fest brukade gå till på följande sätt.

Männen gick först ner till ladugården och stallet; det var alltid intressant att se på djuren, skörden och åkrarna. Framåt halv åtta serverades maten. Värddinnan gick runt och delade ut tallrikar och bad prästens fru och de äldre damerna att vara så goda att börja. Bordet var fullt av allehanda rätter; alltid fanns ugnsomelett med sparris- eller kalvbräss-stuvning, inlagd sill, små köttbullar, njurstuvning, kalvsylta med rödbetor. På ett mindre bord hade dukats upp brännvinsglas, och kring det serverades gubbarna en nubbe. Sedan försåg de sig med sillen och tog en nubbe till. Köträtten kom fram – det kunde vara kalvstek, tunga, stekt filé eller kassler och till detta grönsaker, ofta hemmaodlade bönor, ärter och purjolök. Givetvis fanns det tre sorters gélé, syltlök och inkokt gurka, på senare tid även gröna tomater. Man drack öl eller vatten till maten, mycket sällan vin. Till efterrätt oftast ostkaka, som Maria gjorde så god med hallon- eller jordgubbssylt, ibland med ett glas madeira. Först på senare år (omkring 1915) började det bli vanligt med *sittande* bord.

Damerna serverades kaffe i salen eller i förmaket. Herrarna drog sig in i herrummet eller ut på verandan och spelade ofta vira (kortspel). Till påtåren fick de en liten konjak. ”Frumtimren” och barnen tog sig en promenad i trädgården och in på kyrkogården, där släktens gravar besöktes.

Begravningar var förr stora tillställningar. Släktingar och vänner kom från olika håll, ofta med hästskjuts, och det var självklart att alla skulle bjudas på mat. Även om det var en sorglig anledning var det ett bra tillfälle att träffas. Männen hade frack eller bonjour och hög stormhatt. Kvinnorna bar ofta slöja och hade svarta stenkolsmycken.

Då alla hade samlats i sorgehuset, bjöds vanligen på varm buljong med pastejer, på en del ställen vin och konfekt. Efter begravningen i kyrkan var det mat, ofta rikligt. Före hemfärden serverades i allmänhet kaffe med dopp. Det skulle heta att det varit en ”riktig” begravning. Gästerna fick också begravningskarameller; svarta och vita med dekorationer i silverpapper i form av kors, änglar, Kristusbilder eller små tänkespråk. Karamellerna bevarades ofta i årtal.

När kung Oscar II dog vid jultiden 1907 ringde kyrkklockorna flera dagar. Vid budet om hans död klädde sig Maria och Farmor Johanna i svart, likaså när drottning Sophia dog 1913.

I december började julstöket. På Annadagen lades den torra lutfisken i blöt i stora kar. Lucia-dagen var det dags att tillsätta luten (kalk och soda). Sista dagarna före jul vattnades fisken ur.

En gran togs hem från skogen. Den monterades på sin fot och stod sedan på verandan till dagen före julafton. Då togs den in i stora salen och kläddes med glitter, röda paradis-äpplen, julgranskonfekt, karameller med påklistrade bilder av änglar och stjärnor. Sist sattes klämmorna för stearinljusen dit. Elektrisk julgransbelysning sattes upp 1911, då elen installerades på gården. Karl var glad att då slippa ”gå brandvakt” på juldagsmorgonen. Det var nämligen sed att det skulle lysa i alla rum och julgranen vara tänd, när folk gick till och från julottan.

Torsten drar hem julgranen

När den efterlängtnade julaftonen kom, åts tidig middag med julskinka och press-sylta men inget ”dopp i grytan”. Julkorven sparades till andra middagar. Efter middagen bjöds alla som arbetade på gården på julkaffe.

Senare på eftermiddagen delades julklapparna ut. Att barnen skulle ge klappar var otänkbart; de fick aldrig någon veckopeng eller belöning, när de hjälpte till. Det var inget överflöd och något julklappspapper förekom inte. Någon av barnen var ”springtomte” och delade ut presenterna. Jultomte utifrån kom först under senare år. Farmor Johanna brukade få ett klänningstyg, fastän hon varje jul sa' att hon inte ville ha någon julklapp. I julklappskorgen fanns också några nyutkomna böcker och någon Selma Lagerlöfbok, som saknades i bokskåpet. Den julen, då Birger Sjöbergs ”Fridas visor ” kom ut, spelade och sjöng familjen visorna i boken. ”Den första gång jag såg dig....”

Julsupén bestod av lutfisk och risgrynsgröt med en skållad bittermandel. Det fick inte bli sent; man skulle ju upp tidigt nästa morgon. Redan klockan 5 på juldagsmorgonen blev det väckning och man gick till julottan. Det var högtidligt att sjunga psalmen ”Var hälsad sköna morgonstund”.

Efter jul bjöds den närmaste släkten på julmat, en annan kväll bjöds prästfamiljen in. Julgransplundringar förekom några stycken. Roligast var det hos skolvaktmästare Karlsson. Där fick barnen vara i slöjdsalen och Karlsson spelade handklaver.

*Slädparti på väg till Mosås
Åke kör, Maria och kanske Bengta i släden
På terrassen Dagmar, Karl och kanske Bengt*

Karl Karlsson var mycket driftig och blev smått förmögen. Han titulerades grosshandlare och satt i styrelsen för Örebro sparbank och Örebro Sjukhus. Någon tid var han också kommunalstämman ordförande. Han ville vara snyggt klädd, på våren köpte han ofta en ny panamahatt, en ljusgrå filthatt och en ny kostym.

Ibland bjöds några sköterskor från sjukhuset ut till Tybble. När de kom, var brasorna tända och kaffebordet dukat. De stannade några timmar, hemfärden fick inte bli för sen. Överläkare Lange betraktades som ett högre väsen. Minuterna före rondens sprang sjuk-sköterskorna och slätade på filter och mottog honom sedan djupt niggande. Doktor Lange godtog bara diakonissor från Ersta som sjuksystrar. ”Röda Korsare” hade för korta kjolar! Och det ryktades att de hade shinglat hår! På varje sal låg ungefär 30 patienter, men det fanns också enskilda rum. Systrarna bodde på sina rum intill sina avdelningar och skulle alltid finnas tillhands, om någon patient blev sämre eller kallade på hjälp. Några särskilda nattsköterskor fanns det inte.

En gång varje vinter bjöds dövstumskolans barn ut till Tybble för att åka kälke i la'gårdsbacken. Det dukades långbord i matrummet och vid stora slagbordet i köket; de fick varm choklad och bullar. Någon kunde säga enstaka ord, och för övrigt rördes händer och armar i luften, och barnen såg glada ut.

Under första världskrigets år (1914-1918) blev det livsmedelsbrist och det gällde att skaffa fram mat. När våren kom, plöjdes alla gräsmattorna upp i trädgården, som blev en enda stor potatisåker. När man tagit upp potatisen, hyrdes en potatiskvarn, som gick från gård till gård. Efter många procedurer kunde man slutligen få potatismjöl till den dagliga potatis-grynsvällingen. - Nässlorna vid hönsgården plockades och kokades. Tillsammans med stött potatis gavs de till grisarna. De två grisarna fick fin föda och vi fick gott fläsk.

1914 deltog Karl Karlsson i Bondetåget i Stockholm. Tusentals bönder och försvarsvänner demonstrerade mot regeringen för ett bättre försvar.

Karls och Marias barn fick 1916 tillstånd att ta sig namnet Carlestam. - Efter skolgången utbildade Torsten och Tage sig vid den då nybildade Handelshögskolan i Stockholm. Bengt genomgick kurser i lantbruk.

Men det var inte tal om att Bengta och Dagmar skulle gå någon längre utbildning efter flickskolan för att bli yrkeskvinnor. Det förutsattes att de skulle gifta sig och sköta hem och familj. Intresserade av att sy och väva gick de kurser i de ämnena i Örebro.

Fackskolan i Uppsala 1919

Vårterminen 1919 ordnades så att Bengta och Dagmar gick en hushållskurs på Fackskolan i Uppsala. De deltog livligt i studentlivet på de olika nationerna. I samma kurs blev de goda vänner med Olles syster Kerstin.

Bengta stående t h om fönstret, Dagmar vrider sig stående i mitten, Kerstin längst t h.

Redan i januari 1919 skrev pappa Karl till döttrarna: ”Jag ser att ni redan har ekonomiska bekymmer. Ja, slantarna försvinner som smör i era stekpannor.”

I avsnittet om Olles studietid i Uppsala berättades om hur Olle och Bengta träffades och hur deras kärlekssaga började. Olle blottade sina varma känslor, men Bengta ville inte binda sig utan vara fri och se livet.

Under Uppsalatiden fick Bengta en lättare släng av spanska sjukan, som grasserade över hela världen med miljontals döda.

Europaresa 1920

Bengta, Dagmar och en kamrat Karin Eriksson företog från maj 1920 till mars 1921 en 10-månaders lång bildningsresa till bl a London, Paris och Nizza. I London tog broder Torsten emot och där gjordes flera utfärder. Juli och augusti tillbringades utanför Paris på en pension, bl a med utfärder och franska lektioner. Via Lyon och Marseille kom de i september till Nizza, där de bodde på en pension för flickor. De firade julen där. Överallt tog Bengta foto av sevärdheterna. Maria skrev i brev till döttrarna: ”Ja, den som fick följa med er till Nizza ändå. Ni är verkligen avundsvärda. Ni skall väl inte spela bort så mycket (pengar) heller. Tänk vad ni får mycket att leva av mot en annan fick. Till Askersund var visst min utrikesresa i min ungdom.”

I ett annat brev berättade Maria om en middag de haft på Tybble för 15 personer. Menyn bestod av röding med senapssås, sockerrötter, orrar och tuppar, frukt och konfekt och Tyra spelade piano. ”Ja, så var den da'n förstörd. Kl. 2 la' vi oss. - I morgon skall vi på 70-årsfest. Det här går inte i längden. Farmor sitter i sin stol om dagarna, hon tycker det är bra syndigt med alla de här tillställningarna.”

I december sände Bengta och Dagmar hem mandariner från Nizza till Tybble och skrev att de varit i Monte Carlo och spelat bort 5 francs var.

Hemfärden i mars 1921 gick över Milano, Comosjön och Berlin. Vid hemkomsten sa' Karin Erikssons pappa (som f.ö. var förebilden till Markurell i Hjalmar Bergmans bok *Markurells i Wadköping*): "Vad skulle ni i Nizza att göra flickor, när ni ändå inte förlovat er!"

Bengta gick inte och drömde om Olle Sjöstrand, som hade uppvaktat henne i Uppsala. I stället deltog hon i det glada sällskapslivet som tidigare. Eva Lundell, dotter till skolläraren i Almby har berättat: "I morse gick man upp kl 4 och ut i -25 graders kyla till julottan. Efter det in till Tybble på sedvanligt julkaffe. Fullt med ungdomar, hela Almbygänget."

Traktens ungdomar inbjöds ofta till kalas hos släktingarna. Citat från Evas dagbok: "Idag kl. ½4 ska vi åka slädparti till Kyrkeby i Mosås. *Senare i natten*: Hemma nu från världens roligaste slädparti. – När vi kom fram var det stort kaffebord dukat och brasor och varm glögg. – Och så dans, dans, dans - kind mot kind så fort inte det var nån tant i närheten."

Olles uppvaktning ledde till förlovning 1922

Men Olle hade inte glömt Bengta! Då han hösten 1921 fått anställning vid Tekniska gymnasiet i Örebro vågade han först efter en tid ta kontakt med Bengta på Tybble. Olle var mycket trägen i sin uppvaktning, vilket har berättats i tidigare kapitel. Slutligen gav hans ihärdighet frukt och de två unga förlovade sig på *Olofdagen* 1922.

Nyförlovade

Bengta och Olle på det sluttande planet

Bengta stående, i vagnen från vänster: Olle, Bengt, Maria och Karl. På kuskbocken troligen Dagmar bredvid kusken.

Under förlovningstiden hade Bengta anställning på hushållsskolan Villa Vettra i Askersund som lärare i vävning, handarbete och franska. Hon var mycket stolt att kunna tjäna några slantar till utstyrseln av det blivande hemmet. Hemma på Tybble var hon sysselsatt med att väva dukar, lakan och handdukar, hon var också skicklig att sy och brodera. Hon var tidigt en duktig amatörfotograf och lär själv ha kopierat fotografier.

Olle blev mycket väl mottagen i familjen och bland släkt och vänner och deltog i de många ungdomsfesterna, alltid med dans.

På grund av ekonomisk depression, borgensåtaganden, svek av affärsförbindelser etc. har familjen Karlsson i början av 20-talet svåra ekonomiska bekymmer och Karl får besvär med nerverna och även med hjärtat. Åke tar över mycket av ansvaret för gården, brädgården och lådfabriken. Det var oroliga tider.

Åke skrev i oktober 1924 till Bengta och Olle i Göteborg: "Vi har ett sabla bråk med arbetarna. Tybble gård, brädgården och lådfabriken är f.n. förklarade i blockad, vadan alla till buds stående möjligheter att anskaffa arbetskraft av oss utnyttjas. Ivar Berglind (en av arbetarna) är hårt angripen av raseri över att vi klarar skivan utan den vanliga arbetskraften. Han springer runt och varnar oss för att vara strejkbrytare. Jag bad honom hålla sig på avstånd, då han i annat fall kunde räkna med att få gå med omlindat huvud ett halvt år."

I december skrev pappa Karl: "Som ni hört har hela arbetsstyrkan såväl i Örebro som vid Tybble anslutit sig till syndikalismen, beroende på Ivar Berglind och på Holm; det ser för tillfället lite mörkt ut."

Under 1920-talets ekonomiska depression avstannade handel och affärer. Lagren av trävaror kunde inte säljas, likvida medel saknades och Karl förlorade i stort sett hela sin förmögenhet. Med alla ekonomiska bekymmer fick han besvär med nerverna. Med goda vänner hjälp kunde som väl var gården Tybble och brädgården räddas.

Så formades deras personligheter

De kom från vitt skilda miljöer.

Bengta från en välbärgad storgårdsägare- och affärsmannafamilj med omtänksamma och kärleksfulla föräldrar och med ett innerligt förhållande mellan syskonen.

Olle kom från en fattig prästfamilj med en kärleksfull mor och innerlig gemenskap mellan syskonen, medan förhållandet med fadern, som själv hade stora problem, var mera lymnigt och osäkert.

Bengta fick en rejäl skolutbildning i åttaårig flickskola och utvecklade stor skicklighet i handarbete och vävning. Hon var en tid lärarinna i vävning, men även i franska som hon förkovrat sig i under sin långa bildningsresa i Europa.

Olle fick av ekonomiska skäl lämna hemmet redan som 6-åring och utackorderades sedan under *hela* sin skoltid hos olika släktingar. Med sin humor och tidigt utvecklade människokännedom förstod han att leva hos andra och blev tidigt självständig. Han finansierade själv utan hjälp hemifrån sina studier i Uppsala med informatorsjobb och kostbara lån i dyrtid med stigande inflation.

Han stortrivdes med de fysiska utmaningarna under sin exercistid och övervann sin blyghet och komplex för sin kortvuxenhet, som han också bemötte med humor. Han var då välrustad att utstå utmaningarna som frivillig under finska befrielsekriget.

Han visade också stor själsstyrka då det gällde att övertyga och erövra Bengta. Han lät sig ej heller nedslås av motstånd från sin avogt inställde handledare och professor under den decennielånga tiden med doktorsavhandlingen.

Bengtas och Olles bröllop

Olle och Bengta gifte sig i Almby kyrka 24 augusti 1924. Det var ett *litet* bröllop med endast familjemedlemmar på ömse sidor, eftersom Bengtas pappa var sjuk och dålig.

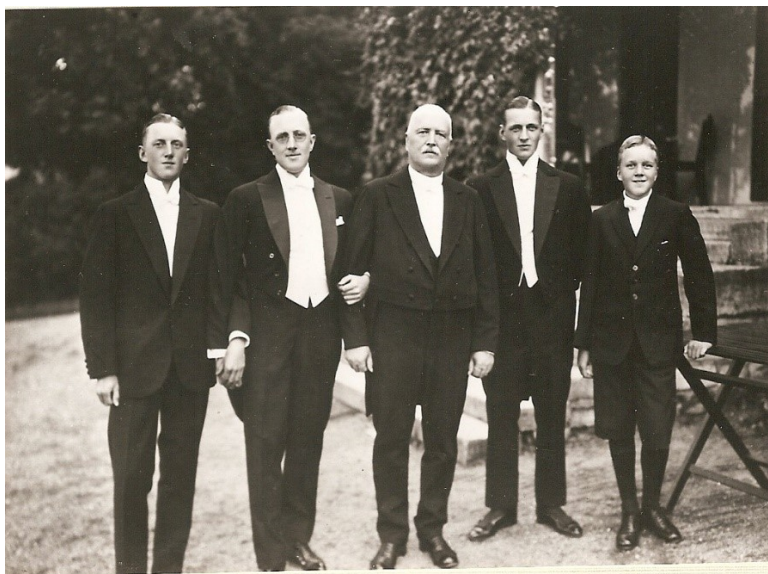

Bengtas och Olles bröllop 24 augusti 1924. Längst fram Karl, brudparet och Maria. Bakre raden: Bengtas syskon Dagmar, Bengt och Tage, Olles 3 syskon och 2 svågrar Birger Sjöstrand, Claes Rehnvall, Brita Sjöstrand, Kerstin och Henning Juhlin, samt Bengtas bröder Åke och Torsten.

Torsten var just hemkommen från Japan, där han uthärdat och utmärkt sig med hjälp vid den stora jordbävningen 1923. Kerstin och Henning hade gift sig veckan innan i Barnarp och var på bröllopsresa med sin Ford "Fådden". Med på resan som "femte hjul" var yngre systemen Brita. Olles syster Elsa kunde inte delta, då hon var på sjukhus med nyligen födde Claes-Bertil.

Brudparet

Karl med sina söner samma dag, fr v Tage, Torsten, Åke och Bengt

Telegram från Jeremias i Tröstlösa

En lycka, som varar i alla väder,
som lyser och skimrar och hjärtat gläder.

Från Olles vän och kollega Gustaf Arvidsson

Min käraste Olle med sådan en fru,
Lokalen beredd på Tegnérsgatan sju,
och Småland och Närke förenat endräktigt.
Nog borde väl då resultatet bli präktigt.

Från Tybblevännen och skämtaren Gustaf Söderberg

Du Olle skall för flaskan stå
och Bengta skall ha hand om korken.
Sen skall ni välan laga så
att ni blir sams om storken.
Lycka, glädje, hälsans färg
önskar Gustaf Söderberg.

Eva Lundell har i sin dagbok antecknat: "Bengtas och Olles bröllopsdag, högtidligt och trevligt. Och jag spelade bröllopsmarschen. Efteråt kaffe i trädgården, sen följde vi de nygifta till tåget och så tillbaka till Tybble och superade och dansade."

Olle och Bengta åkte till Järnvägshotellet i Hallsberg. Dagen därpå vidare söderut. På tåget träffade Olle en bekant från Växjötiden 1905. Olle presenterade sin fru och efter en stund frågade bekantingen: "Hur många barn har ni?" – "Inga." - "Det var sorgligt. Hur länge har ni varit gifta?" – "Sen i går."

Deras bröllopsresa fortsatte till Köpenhamn, där Olle beställt ett dyrt rum på Palace Hotel på Rådhusplatsen med fin utsikt. Bengta ändrade till ett enkelt på nedre botten utan badrum. Sedan vidare till Arild med några sköna dagar.

Den 1 september började Chalmers. Lägenheten på Tegnérsgatan 7 var inte klar för inflyttning förrän den 1 oktober så de tog in på Hotell Eggers. Det var dyrt och de insåg att de måste söka sig till ett enklare ställe. De besökte värden på Tegnérsgatan och det visade sig att han kunde hyra ut ett rum till dem under väntetiden. Måltiderna intogs på Kontorist-föreningen.

Första åren i Göteborg 1924-36

Ny bostad för varje barn

Somrar och jular på Tybble

Sommarnöje på Västkusten

Första bostaden på Tegnérsgatan 1924-1929

Efter bröllopsresan till Köpenhamn och Arild slog Olle och Bengta ner bopålar i Göteborg, där Olle fått anställning som andrelärare vid Chalmers Tekniska Institut. Deras första bostad var en obekväm lägenhet på Tegnérsgatan 7 utan centralvärme, fyra trappor upp utan hiss. Första tiden var det knapert, då Olles årslön bara var ca 6 000 kronor, ännu sämre än i Örebro.

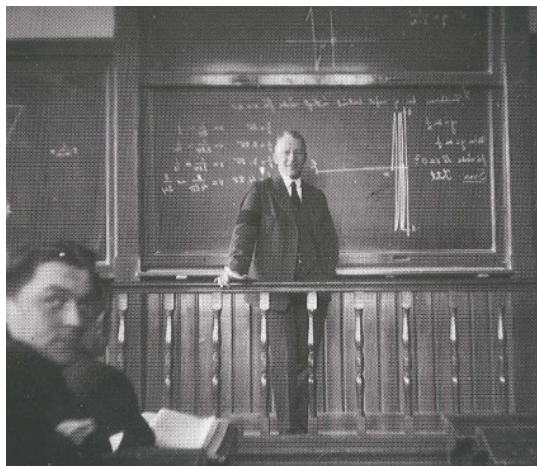
Ibland var de helt utan pengar. Bengta löste en gång ut några engelska mynt som hon hade kvar efter sin utländska resa, så att de kunde bjuda Olles morbror Arvid Söderbom på middag, då han kom på besök. Det var hos honom och hans familj i Ulricehamn som Olle hade fått bo under sina första skolor.

För att förbättra ekonomin hyrde Olle och Bengta ut ett av de fyra rummen och levde sparsamt med sill som huvudföda. Situationen förbättrades då Olle snart fick extrajobb på Nathan Lundéns privatskola.

Vid en av deras första måltider försvann Olle plötsligt. Bengta blev förtvivlad. Olle kom tillbaka och fick tröstande förklara att han endast gått för att hämta sin cigarrcigarett. Sedan fortsatte han hela livet att säga: "Lugn, jag kommer!" innan han gick och hämtade rökverktygen. Innan han gick hemifrån sa han alltid, så att vi skulle titta efter: "Gå runt, jag har rökt!"

Det första barnet Anna Birgitta föddes i oktober 1925 på Göteborgs Privata Förlossningshem på Molinsgatan, där mor och barn fick ligga kvar i 10 dagar. Hon fick genast namnet Pyre av pappa Olle. Det blev en glädje för Bengtas pappa Karl, som varit dålig hela hösten, att få se och hålla om det första barnbarnet just när de inför julen anlant till Tybble. "Det är dyra ögonblick detta", sa han då rörd. Då han kände sig lite bättre ville han gärna ha babykorgen stående invid sängen tiden innan han dog 28 december samma år. Dopet skedde strax efter morfars begravning på Tybble i en liten krets med mormor, syskonen och två väninnor. Namnet Birgitta valdes förmodligen efter hennes mormorsmor Brigitta i Nedre Tybble och andranamnet Anna efter Olles mamma.

I *Anteckningar angående åren 1925-1936* berättar Bengta en mängd lustiga historier om barnen, deras första ord och roliga yttranden. Födelsevikt, längd och de första stegen. Längden vid två års ålder och sjukdomar dokumenteras. Anteckningarna vittnar om kärleksfulla föräldrar, som visade stor omsorg om sina barn. "Birgitta var som liten mycket livlig och tog sig i regel litet skrikmotion morgon och eftermiddag och lagom innan pappa skulle gå till skolan. Skämtsamt sa han att han 'kände sig som en utrucklad nattkypare' när han skulle gå."

Föreläsning på Chalmers 1930

Vid sidan av sitt skolarbete fortsatte Olle under hela 1920-talet med att arbeta med sin doktorsavhandling, som han påbörjat redan under Örebrotiden. Hela tiden korresponderade han med matematiska redovisningar med sin handledare professor Erik Holmgren.

Då Holmgren redan under Örebrotiden skrivit att Olles utförda arbete ej kunde användas som doktorsavhandling föreslog nu Olle *på egen hand en ny uppgift* i september 1924. Detta brev besvarades ej. Ett halvår senare redovisar Olle hur han funnit förmodade resultat. Han ber Holmgren att ägna detta problem någon uppmärksamhet, då han avser att disputera ett halvår senare. Ej heller detta brev besvarades.

Två år senare i maj 1925 skriver Olle att han nu ytterligare har utvecklat sitt problem och att det vore angenämt att träffa Holmgren för att resonera med honom om detta problem, då han avser att besöka Uppsala för biblioteksstudier. Brevet nådde Holmgren utomlands försent för att de skulle kunna träffas. På hösten sänder Olle ytterligare långa matematiska utläggningar, bl a på italienska. Även detta brev besvarades ej. Olle började nu bli otålig och ville träffa honom. Holmgren svarade med telegram och senare med brev från utlandet, där han ej uttalar sig om Olles arbete utan söker endast föra honom på avvägar.

Olle uppsökte Holmgren i Uppsala hösten 1926, då han lovade att gå igenom Olles manuskript. På våren 1927 meddelar Holmgren att det inte räcker till en doktorsavhandling och ger inte heller någon vägledning för det fortsatta arbetet. Den fick Olle istället ge sig själv. Olle skriver i ett brev: "Skulle Du någon gång inom den närmaste tiden ha tid och lust att göra mig den stora tjänsten att genomse mitt problem, så skulle det vara mig ett stort nöje att sända Dig mitt manuskript." Olle fick inte heller denna gång något svar.

Hösten 1928 föreligger Olles arbete i läsbart skick och skriver: "Skulle Du till den välvilja, Du vid flera tillfällen visat mig, vilja lägga den att genomläsa mitt arbete?" Olle säger sig kunna vara i Uppsala vilken fredagsförmiddag som helst för en förhandsdiskussion. Olle träffade då Holmgren, som ej var ovänlig, men verkade ej heller överdrivet intresserad.

På våren 1929 sammanträffade Olle oförhoppandes med Holmgren i Uppsala. Denne var då på briljant humör, disputationsfrågan diskuterades på allvar och man kom överens om att Olle skulle samla ihop sina utredningar till en doktorsavhandling. Holmgren önskade nu att Olle skulle ta med sin utökade licentiatavhandling, som han sex år tidigare totalt utdömt. Senare på våren meddelar Olle att hans doktorsavhandling kommer att publiceras i minneskriften *Chalmers Tekniska Institut 1829-1929* och att han önskar disputera under hösten. Han frågar om detta faller sig lämpligt för Holmgren. Inget svar. Först på hösten meddelar Holmgren att han inte hinner vara opponent, möjligen senare i januari.

Olle är nu bestämd av sig. Han frågar om Holmgren kan uppvisa några fel i kalkylerna. Holmgren vill nu att Olle i inledningen till avhandlingen tar bort att han gett upplysningar och givit goda råd. Holmgren skriver: "Lika litet som jag intresserar mig för Din avhandling, lika

litet har jag givit Dig några goda råd. Men nu envisas jag ej vidare att skriva i denna sak.” Olle låter då hans namn endast stå med i inledningen med ett tack för undervisning och föreläsningarna 1919. Olle konstaterar: ”Jag har tvingat mig fram och fick intet erkännande.”

Efter disputationen lät Olle skriva ut hela korrespondensen med Holmgren, måhända för att använda vid ev ansökningar och måhända för att skriva av sig besvikelse.

Ibland kom släktingar på besök. Olles pappa John JJB besökte tillsammans med Ina Göteborg i samband med en hälsokur på Hultafors sjukhem. Han dog strax efter Carins födelse i november 1929, 72 år gammal. Än en gång möttes glädje och sorg.

JJB i prästgårdsgången mot kyrkan i Barnarp

Ny bostad på Jakobdalsgatan 34 i Örgryte 1929-1933

Det var arbetsamt att släpa barn och barnvagn uppför trapporna på Tegnérsgatan. Olle och Bengta flyttade därför, i god tid före dottern Carins födelse i november 1929, till nedervåningen i en villa i Örgryte med en skogsdunge intill.

Mor och dotter Pyre II stannade även denna gång kvar på förlossningshemmet i tio dagar. Olle föreslog namnet Anna Sara men det gillades inte. ”Ja, då skall hon ha det vackraste namnet i almanackan och det är Carin.” Den nyfödda fick heta Carin, kanske efter någon gammal släkting, och Elisabeth efter dagens namnsdag och också efter moster Dagmar. Det hölls ett stort dop i mars med 17 gäster.

”Carin var vid födelsen så liten och behändig. Hon låg alltid och snusade och sov i sin lilla skära korg.--- Ofta fick hon snuva och var lite förkyld, men alltid lika tyst och snäll.--- På mormors 60-årsdag 14 juli skrek Carin argt ett tag på kvällen, vilket just ej förekommit förut,” skriver Bengta. Det var den första tanden, då hon var nästan 8 månader gammal.

Olles bror Pelle hade fått anställning i Göteborg och bodde som inackordering i herrummet. Bengta och flickorna huserade i sovrummet, jungfrun (sic!) i sin kammare, medan Olle varje kväll bäddade sin säng på sex ihopsatta stolar i matsalen. Om stolarna någon gång inte var ordentligt hopsatta, kunde han dimpa ner i golvet under natten.

Skolvägen för Olle in till centrum blev en lagom promenad, säkert med goda tillfällen till tänkande.

En gång när Olle och Birgitta var ute på promenad sprang hon så fort och Olle sa att han var så gammal och inte kunde gå så fort. ”Men jag, jag är alldeles ny jag,” sa Birgitta.

Birgitta och så småningom Carin kunde vara ute och leka med kamrater och Birgitta trivdes bra i en privat småskola i området.

1929 firade Chalmers Institut 100 år med pompa och ståt. Kung Gustaf V och statsminister Lindman kom och hedrade jubileet och det hölls stor middag på Valand. I den *Minnesskrift* som skrevs efteråt lyckades Olle få in sin doktorsavhandling och disputationen kom sedan till stånd i Uppsala i februari 1930.

Professor Holmgren inbjöds *upprepade* gånger till middagen efter disputationen. Olle erhåller inget svar. Ännu en vecka före disputationen har han inte fått meddelande om vem som skall vara förste opponent.

Till sin bevikelse fick han inte särskilt bra betyg på avhandling och försvar. Han vågade sedan aldrig söka någon professur för risken att bli inkompetensförklarad. **Då** professor Arvid Hedvall **efter några år** träffade Holmgren på Vetenskapsakademien **sa denne**: ”Den där Sjöstrand är ju en duktig karl. Jag ångrar att jag inte gav honom bättre betyg!” Olle konstaterar själv att han inte kunde konsten att behandla Holmgren psykologiskt riktigt.

Man ser att Olle uttrycker sig stoiskt behärskat om Holmgrens bemötande under den långa doktorandtiden. Holmgrens handledning synes vara närmast rudimentär och sakna stöd och uppmuntran. Ändå måste Olle känt en stor tillfredsställelse att i kamp ha genomfört sitt arbete mot det kompakta motståndet.

Dagen efter disputationsmiddagen ordnade Olle överblivna skvättar på Smålands Nation och tog dem med i en väska. Vid hemresan träffade Olle och vännen, tredje opponenten Erik Hjertberg, en folkhögskolerektor från Vara och de drack av skvättarna i sovvagnskupén tills denne lämnade dem i Vara för tjänstgöring. Sedan blev det ett par timmars sömn innan de kom till Göteborg. Spårvagn till Örgryte och kånkande på väskorna i djup snö. Bengta såg att han såg förskräcklig ut och sa att han inte fick gå till skolan på måndagen och förstöra sitt goda rykte. När Olle sedan för rektor Grauers berättade det hela sa denne: ”Du Sjöstrand har alltid varit en ordentlig karl. Hade du inte varit det nu också, hade du inte haft några skvättar.”

Det var nog ändå en triumf och befrielse att festa på tåget efter alla motigheter.

Olle fick från Chalmerska Forskningsfonden ett stipendium för matematiska studier i Paris. Birgitta och Carin inkvarterades hos mormor Maria på Tybble för att Bengta skulle kunna följa med på resan hösten 1931. Under tågfärden ner till Paris besökte de Berlin och flera städer i Tyskland och skrev detaljerade resejournaler.

Tiden i Paris blev rik på upplevelser. Olle följde förstås olika föreläsningsserier och fick också träffa professor Goursat som inspirerat honom till doktorsavhandlingen. Bengta och Olle besökte ”allt” som var värt att se, bl.a. visades den stora Kolonialutställningen det året. De tog privatlektioner hos en madame för att förbättra sin franska.

Bengta erinrade sig efter några månader ”att hon var sina barns moder” (enligt Olle i Memoarerna) och återvände till Sverige. När hon kom in i hallen på Tybble frågade Birgitta: ”Hur kunde mamma lämna pappa? Han blir ju så ensam.” Men Carin såg stort på mamma, snyftade och kastade sig i hennes armar. Sedan släppte hon icke taget på hela aftonen.

Olle flyttade till det nyöppnade Svenska Studenthemmet - lagom till invigningen i december 1931 med den svenske kronprinsen (sedermera kung Gustaf VI Adolf), den franske presidenten Doumer och andra högdjur. Olle har mycket levande beskrivit vistelsen i Paris i en Resejournal, som man kan läsa i hans Memoarer.

Den förste sonen (äntligen!) föddes på Olles födelsedag den 17 augusti 1933. Det har berättats att Bengta fick hastigt ge sig i väg till Förlossningshemmet på Molinsgatan med spårvagn. Senare kom Olle dit i taxi stolt med en stor blomsterkvast. Man visade då upp en liten gosse med mörkt krulligt hår. Olle protesterade och fick då istället en ljuslockig gosse. Det var ett förfärligt dividerande om den nyföddes namn. Olle höll hela tiden styvt på att sonen skulle döpas till Olof. Eftersom de hade samma födelsedag skulle de också ha samma namnsdag! Olof fick vidare namnet Theodor efter Olles farfarsfar, den gamle prästen i Algutsboda, och Karl efter Bengtas pappa. Även Olofs dop var stort med 18 gäster.

Ny bostad på Haga Kyrkogata 1933-1936

Med tre barn blev det trångt i villan i Örgryte. Familjen flyttade därför till en magnifik lägenhet på Haga Kyrkogata 8 med utsikt över Hagakyrkan och Hagaplan. ”Mer passande för en ambassadör än för en enkel andrelärare,” tyckte Olle. Bror Pelle följde med, även här som inackordering.

Åkes besök

Sensommaren 1933 kom Bengtas bror Åke till Göteborg i samband med sin avresa till Afrika, där han skulle besöka en kamrats kaffefarm, delta i safaris och elefantjakter.

Då han återkom till Bengta och Olle Göteborg onsdagen före påskhelgen var han mycket trött och märkt av malaria. Vid hemkomsten till Tybble blev det dramatiskt, då han plötsligt insjuknade i lunginflammation med 41 grader på påskaftonen. På påskdagen blev han medvetslös för att sen aldrig mer vakna. Bengta och Olle sände malariamedicin till lasarettet i Örebro via tåg till Hallsberg och även Torsten gjorde försök i Stockholm, men förgäves. På annandagen dog Åke på lasarettet, sörjd och saknad av alla. Olle skriver i Memoarerna: ”Vi kände att vi förlorat en hövding med humor och gott hjärta.” I hans testamente bestämdes att Olles studieskuld skulle betalas.

Åter i Göteborg hade Olof en dag blött ner klädkorgen och Bengta ställde den att torka framför en kakelugnsbrasa. Plötsligt kommer Birgitta skrikande till Bengta i annat rum: ”Korgen brinner.” Bengta rusar rådigt med den kraftigt brinnande korgen, rädd att håret skulle ta eld, till badkaret fyllt med vatten och nytvättade kläder. Hennes händer blev som stora blåsor. Hon hällde kalkliniment över händerna som blev som gipsklumpar, så hon hade svårt att arbeta, men hon klarade sig från stora brännskador.

Olle fick nu kortare väg till sin arbetsplats på ”Chalmers lägre” på Vasagatan. Åren 1934-36 blev han på professor Faxéns förslag t.f. professor i matematik på den högre avdelningen.

Nu fick han två sköna år. Han hade eget rum på Chalmers och ägnade sig på allvar åt föreläsningar och vetenskapligt författarskap. Han behövde nu inte arbeta med sommarläsning – en härlig befrielse, som han därefter fick åtnjuta. Faxén skrev en gång ett brev, där han ansåg att Olle var bland de främsta till en professur.

Storasyster Birgitta gick i Mathilda Halls skola för flickor på Karl Gustavsgatan. Eleverna skulle utbildas i främsta hand för att bli dugliga och bildade hemmafruar. ”Jag känner min uppgift som trädgårdsmästarens. Barnen äro mina blommor. Jag vill ge dem ans och vård, men blombladen skola icke bära spår av mina händer”, var ett av Mathilda Halls yttranden. Lärarinnorna (manliga lärare fanns inte) var nästan uteslutande ogifta kvinnor, som utbildat sig på ett lärarinneseminarium. En av dem var Jeanna Otterdahl, som också var känd

som föredragshållare och som även hade författat psalmer och sånger (ex. julvisan "Det strålar en stjärna...").

Det var inte mycket trafik på gatorna, så Carin och nyvunna kamrater kunde strosa runt i kvarteret och besöka hantverkare i källarlokalerna, beundra de stora flickorna som gick i Rudebecks skola på Bellmansgatan eller rent av knacka på hos ett privat förlossningshem. Ibland gick de runt på gårdarna och sjöng. Kanske kom det då neddinglande ett litet paket med en 5-öring! Det passade bra, då det fanns en "gotteaffär" helt nära! Carin längtade till tandläkaren Sigge Persson som alltid gav barnen karameller efter behandlingen. Olle frågade om hon inte ville bli tandläkare med gotteskåp. "Nej, då måste jag ju ge bort allt," sa Carin.

Barnen lekte mycket på Haga Kyrkoplan men var strängeligen förbjudna att gå in i stadsdelen Haga på andra sidan planen. Där var farligt, där fanns "busar". Haga var vid den tiden en förfallen stadsdel med många "arbetare", så visst fanns det klasskillnad.

Våren 1935 var mycket besvärlig. Bengta hade influensa och sjuknade om tre gånger med hög feber. Birgitta fick ont i örat med hög feber och måste opereras. Då hon skulle iväg till sjukhuset kom Carin i sin pyjamas och sa: "Om du får en baby på sjukhuset, så sköt om den väl."

Ibland var trottoaren utanför en port beströdd med granris. Då hade någon i huset dött och kistan skulle bäras ut till "begravningskarossen", som framfördes av en "lakej" i full mundering. Hästarna hade svarta täcken på sig. Nära anhöriga till en död visade sin sorg med sin klädsel, som längst ett år. Kvinnorna bar första tiden svart slöja och var klädda i svart eller mörk färg. Männen sydde på ett sorgband på ena kavajärmen.

Somrar och jular på Tybble

Under somrarna, jularna och andra högtider reste familjen som regel till Tybble, fram till 1935. Olle måste stanna kvar i Göteborg vissa veckor under sommaren för att dryga ut inkomsterna med att arbeta i olika ferieskolor. Han cyklade då till Örebro, en gång över Östergötland och en annan gång över Västergötland. På pakethållaren hade han en stor väska med knäckebröd och lite konjak. När han stannat på en gård och pratade tog gårdsfolket honom för en västgötaknalle och ville se vad han hade i väskan. Han tog försiktigt fram konjaksflaskan, men de kände igen det knepet, och då fick han visa knäckebrödet. Han bjöd på konjaken, men fick behålla brödet.

Det var härligt för oss barn att få leva lantliv i Mormors stora familj, tidvis tillsammans med ett växande antal kusiner! Vi lekte och deltog i sysslorna på gården, såg hästar, kor och grisar i verkligheten. Ofta kom det släktingar och vänner på besök, ibland var det större kalas, där det blev ett pussel att hålla ordning på tanter och farbröder.

Trädgården var full av grönsaker och frukt, mycket (allt!) skulle tas tillvara. Vid återfärden fick göteborgarna med sig flera extra kollin. Efter en sommar hade Bengta t.ex. med sig 6 halvstops-buteljer med kompott och en annan gång medfördes en höna i bagaget.

Julen 1930 var Bengta primus motor att tillverka en fin julkrubba.

Birgitta rider

Carin matar höns

Olof

Sommarnöje i Stenungsund

Det blev stökigt att fira högtider och ferier på Tybble, när Bengtas syskonfamiljer växte och också ville vara med, och Bengta och Olle väntade 1936 sitt fjärde barn. Den sommaren hyrde de sommarnöje i Stenungsund, nära järnvägen och stationen. Enligt legenden var det nära att barnet föddes på tågresan in till förlossningshemmet. Den nyfödde fick i dopet namnen Åke efter Bengtas döde bror, Johan blev tilltalsnamn efter farfar Johan (John) Jacob Benedict JJB och Bertil efter Olles döde bror missionären.

Åren 1936-1945

Kristinelundsgatan

Sommarnöjen på Gatan och i Starrkärr

Hälledalen

Krigstiden, Hemvärnet

Olle och Torsten 50 år

Släktforskarresa

Ny bostad Kristinelundsgatan

Familjen hade före sommaren i god tid före Johans födelse flyttat till en ny bostad på Kristinelundsgatan, eftersom våningen på Haga Kyrkogata hade varit obekväm utan centralvärme och med de många besvärliga kakelugnarna. Den inackorderade farbror Pelle skulle gifta sig och skaffa eget hem, så våningen där blev också alldeles för stor.

Den nya våningen var ljus och solig och låg högst upp på femte våningen. Fyra stora rum i fil, tambur, lång korridor och jungfrukammare. Superlitet WC utan tvättmöjligheter i ena ändan av korridoren och badrum i andra ändan. Det fungerade faktiskt även vid större fester!

I köket fanns stort skafferi och gasspis men ännu inget kylskåp. En utgång i köket ledde till källartrappan, där man traskade *upp* till vindskontor och hängrum för tvätten eller *ner* till gården för att slänga "slaskespannen" eller besöka den smutsiga källarskrubben. Där fanns också tvättstuga med vedeldad tvättgryta. Ibland knackade det på köksdörren och det kunde vara en tiggare. Helst ville han ha pengar, men Bengta gav honom i stället några smörgåsar.

Från tamburen kom man in i Olles herrum med balkong och utsikt västerut mot Vasaparken och norrut ner till Domkyrkan. Nästa rum var det s.k. björkrummet (de flesta möblerna var av björk) och vidare till matsalen, där Bengta och pojkarna bodde, och flickornas rum. När eftermiddagssolen sken in i björkrummet blev det en kaskad av regnbågsfärger från prismorna i den stora ljuskronan. Olle sov alltid på ottomanen i sitt herrum och hade bullerskydd till familjen med mellanliggande tambur och björkrum.

Kakelugnar i alla rummen revs ut, utom den i herrummet. Ringklockor fanns i alla rummen med signal till köket, nästan som i Downtown Abbey, men de användes aldrig.

Med mormor på balkongen

Johan i himmelssäng

Fyra barn i familjen - i matsalen

*Johans första jul - i björkrummet
Observera sorgbandet på Olles kavajärm*

Olle blev trogen sin skola som nu låg några minuters gångväg hemifrån. 1937 beslutade riksdagen att Chalmers skulle förstatligas och att "Chalmers högre" skulle få högskolestatus och "Chalmers lägre" bli ett tekniskt gymnasium. Vid det nybildade Tekniska gymnasiet i Göteborg (TGG) utnämndes Olle till lektor i matematik och mekanik. Olle fortsatte med att läsa och ge ut matematiska avhandlingar till 1939. Då kom kriget och Hemvärnet, som gav hans liv en annan inriktning än vetenskapsmannens. Han uppmuntrades detta år då han blev utnämnd till docent på Chalmers.

Birgitta fortsatte i Mathilda Halls skola som ombildats till en kommunal flickskola. Carin började i Götabergsskolan. Några kommunala förskolor fanns inte, men Olof sattes ett år i en privat tysk förskola i kvarteret och lärde familjen sjunga "Oh, Tannenbaum, oh Tannenbaum, wie grün sind deine Blätter".

Olof och Johan hittade snart kamrater i kvarteret. Då Arne Pinéus första gången kom och ville leka med Johan, frågade han efter "pojken med vårtan". Arne och äldre brodern Leif var pojkarnas bästa vänner. Det var stor frihet hemma i familjen. I den långa korridoren byggde pojkarna hyddor av virke från snickarverkstaden nere på Chalmersgatan och där spelade de boll och lekte. Från trapetsen i dörröppningen till matsalen hoppade de långa hopp ända ut till ytterväggen genom den fem meter långa matsalen, med möblerna undanflyttade och taklampan uppknuten. När Birgitta kom hem från skolan kunde hon bli tillfångatagen och bunden av tappra indianer.

Olof och Carin i Vasaparken

I den närbelägna Vasaparken var Bengta ofta med pojkarna vid den stora sandlådan, medan Olle och flickorna var i skolan. På vintern fanns det en fin kälkbacke och ibland spolades den branta backen mellan snövallar till en häftig bobbana. Pojkarna klättrade i berg och i träd, spelade fotboll med träden som målstolpar eller ordnade terränglopp.

Det fanns inte många bilar på gatorna runt kvarteret förrän efter kriget. Tillsammans med kvarterets barn kunde barnen –tämiligen ostörda - hoppa hage eller hopprep och ”pota kula”.

Bengta var navet i familjen, en duglig husmor och den som främst organiserade familjelivet på ett praktiskt och ekonomiskt sätt. Alltid flitig och i farten, aldrig att hon satt och läste tidningen eller någon bok under dagen. Olle och skolbarnen kom hem till ”frukost” varje dag, så det blev korta arbetspass mellan måltiderna. Till sin hjälp hade hon en ung flicka som hembiträde.

Om barnen var bråkiga och stimmiga vid måltiderna påbjöd pappa Olle *halvtyst*, vilket betydde att de inte fick prata med varandra. Om de uppfört sig riktigt illa, kommenderades *heltyst*, vilket innebar att de endast fick svara på tilltal. Vid enstaka tillfällen kunde olydiga ungar få en lätt risbastu på bara stjärten.

Några få livsmedel fanns som konserver, t.ex. ärter och ansjovis, men i stort sett skulle all mat tillagas. Havregrynsgröt, korv och hemmagjord blodpudding var vanliga frukosträtter. Till middagens efterrätt serverades ofta någon kräm eller lingon med mjölk, konserverade ananasringar **marängsviss** var lyxigt. Matbröd och kakor bakades varje vecka, på hösten köptes stora lådor lingon till att göra sylt, och under apelsinsäsongen koktes god marmelad.

Det var praktiskt att ha flera mjölkbutiker och fiskaffärer runt hörnet och speceriaffären låg i källarplanet alldeles nära porten. I samma kvarter fanns dessutom cigarraffär, gottisaffär, elaffär, skomakare och snickeriverkstad. I angränsande kvarter även charkuteributik och kemikalieaffär. Medan öl till speceriaffären levererades från en lastkärra, mumsade den stora ardennerhästen från en tornister (påse) runt halsen. Olle hade gärna med sig knäckebröd eller sockerbitar till hästarna. Det var ett levande lokalsamhälle, välsorterat för livets mesta behov. Regelbundet kilade Bengta också ner till torget och Saluhallen för att proviantera.

Mattorna skulle någon gång emellanåt släpas ner för alla trapporna och piskas på gården. Tunga innanfönster skulle sättas in på hösten och tas ut på våren och då släpas upp eller ner från vindskontoret. Parkettgolv fanns endast i björkrummet och skulle bonas ett par gånger om året. I de andra rummen skulle korkmattorna målas eller fernissas med jämna mellanrum. Möbler, utrustning och inredning i hemmet fordrade förnyelse och underhåll; allt skedde med Bengtas stora smakkänsla och hantverksskicklighet.

Tvätten var slitsam. Vittvätten (lakan, dukar och handdukar) kokades antingen i den stora vedeldade tvättgrytan nere i källarens tvättstuga eller i en stor gryta på spisen, då den sköljdes i badkaret. Den tunga tvätten forslades sedan upp till vinden för att torka. Annan tvätt klarades av med tvättbräda i badkaret. Lakan och dukar manglades i en stor stenmangel något kvarter bort.

En gång när mamma Bengta hade en hjälp nere i tvättstugan lär Birgitta ha sagt: ”Vad ful näsa tanten har.” Carin försökte släta över och sa: ”Har fröken några barn?”

Det blev en stor lättnad för Bengta på 50-talet, då hon kunde tvätta i en andelstvättstuga uppe på Guldheden. Familjen skaffade också en liten tvättmaskin och tvätten hängdes på en upphissningsbar torkställning ovanför badkaret. Ett arrangemang som Bengta ombesörjde.

I våningen fanns till en början bara en enda telefonapparat (med petmoj), som satt uppskruvad på väggen i korridoren. Senare köptes förstås flera apparater. För att prata med personer utanför Göteborgsområdet måste man beställa ”rikssamtal”. En period varade tre minuter och vid samtal med Tybble beställdes ofta en andra period för att hinna med allt man ville säga.

Det var ännu inte helt vanligt att ha radio i hemmen. Den första utsändningen som familjen kunde ta emot gjordes med en kristallmottagare, där man skulle manövrera en tunn metalltråd mot en kristallyta för att få ljud i ett par hörlurar. Det var mycket spännande när sedan den första *riktiga* radioapparaten införskaffades.

Posten delades ut *två* gånger varje dag och *även* lördagar. Handelstidningen i storformat kom vid tretiden. Alltid spännande att efter skolan lägga sig på golvet och läsa. Tidningen kom ej ut på söndagarna, men Olle köpte då Göteborgs-Posten i Valands tidningskiosk. På senare år hölls även GP. ”Den är så bra att somna på,” sa alltid Olle.

Olle och Bengta hade nu ett rikt umgänge med kolleger från Chalmers och andra vänner. Festerna var många och hemmet stod också alltid öppet för barnens kamrater. Släktingar kom på besök. Det var liv och rörelse hela tiden!

På Marie Bebådelsedag den 25 mars, som då var en helgdag, kom pappa in till barnen utklädd till trana i vit natts kjorta och en lång bred pappstrut på huvudet. En tradition han medförde från Småland. Godispåsarna som regnade ner från struten symboliserade måhända att ett litet barn, Jesus, skulle födas om 9 månader den 25 december.

Tranan kommer

Somrarna 1937 och 1938 på Gatan i Hällesdalen

En kollega till Olle tipsade att ett torp ”Gatan” i Hällesdalen någon mil norr om Stenungsund var ledigt att hyra över sommaren. Under två år blev det familjens sommarviste. Det var ett spännande ställe med råttor, småkryp, glasveranda, fantasieggande vind och en förfallen lada. Badpatrullen avgick så gott som dagligen till stranden, ofta under sång ”Samborombon en liten by förutan ***gata*** ...” Birgitta och Carin fick kamrater och lärde sig dansa foxtrot och vals, men tango var svårare. Det var tjuusigt att dansa på vägen till musik från en vevgrammofon. Någon gång gav det unga gänget utomhusföreställning för sina familjer och Birgitta tyckte det var roligt att få hjälpa till i lantgårdens sysslor.

Olle och Bengta var som vanligt gästfria. De närmaste släktingarna kom på kortare eller längre besök och Olle lät inreda en vedbod till gästrum. Vattnet hämtades från en brunn, där vissa färskvaror hängdes upp på krokar för att hållas svala i sommarvärmen. Spännande för barnen att vid gästbesök följa med och hämta öl och brännvin, placerade på stora stenar i brunnen. Ibland företogs expeditioner nerför backen Lisbettan och upp utefter

Hällesdalsbäcken för att hämta vatten när brunnen sinat. Det var minsann ingen husmorssemester att under så primitiva förhållanden livnära det stora hushållet med fyra barn, ett i späd ålder, och med många gäster! Beundransvärt!

Brevbäraren var ett kuriosum som kom *gående* med en stor postväska från Svenshögen några gånger i veckan.

Badpatrullen avgår med barnflicka

I badviken fanns ett litet gult lusthus som byggts till den stora göteborgsutställningen 1923

*Tybblesläktingar på besök.
Hur ordnades sängplatser till alla?*

Syskonen med mormor

Blåbärssäsong

*En sommar bodde kusin Gunnar hos oss.
Grindar på vägen hindrade korna
från att rymma från sina hägn.*

Alla barnen på gungbrädan

Sommaren 1939 i Starrkärr

Sommaren 1939 hyrde Olle och Bengta sommarnöje på en gård i Starrkärr i Ödsmål. Gården var så liten att där inte fanns någon häst utan skörden kördes till ladan med skottkärra. Så där kunde vi göra ett handtag!

Sjöstrands är med i skördeanden

Olles styvmor Ina och Mormor Maria på besök

Sommaren var mycket regnig och Carin höll regniga dagar skola för Johan, 3 år och Olof 6 år. Johan fick gå i *gåskola* för att förbättra gångstilen och Olof i *skrattskola* för att ta bort fånigt flin. Det lärdes ut en hel del annat också.

Då Bengta fick ett belopp på 20 000 kronor från en tomtförsäljning på Tybble fick familjen möjlighet att skaffa ett eget sommarhus. Olle hade under somrarna i Hällesdalen spanat in ett lämpligt ställe där. Första gången vi besökte platsen trevade vi oss fram genom tät tallskog och höga enar, innan vi kom fram till platsen med den vackra utsikten, där huset skulle byggas.

Här är kaffeplatsen, sa mormor vid första besöket

Olle och Bengta satt en hel dag i mitten av augusti 1939 tillsammans med en arkitekt från Borohus och ritade hur huset skulle byggas. Bengta hade klara idéer om hur det skulle vara och huset beställdes prompt.

Ingerskulle i Hällesdalen

Den inspanade skogstomten på över 7000 m² i Hällesdalen inköptes 1939 för 75 öre kvadratmetern. Hela kullen togs med ända fram till stupen för att vi skulle vara ostörda. Det berättades att en Ingegerd eller Inger bott där i gamla tider. Därför döptes stället till Ingerskulle.

Som tur var levererades trävirket till huset och annat material i förkrigskvalitet någon dag innan regeringen införde allmänt lastbilsförbud. Sista sträckan måste virket forslas med häst och vagn på en liten brant knagglig skogsväg. En bergknalle hade man varit tvungen att spränga bort. Våren 1940 var Bengta med Carin, Olof och Johan evakuerade i nybygget under några månader. Carin cyklade till skolan några kilometer därifrån men fick ingen riktig kontakt med de ”bofasta” skolkamraterna.

*Evakuering med taxi och släpvagn
från Göteborg i april 1940*

Mycket snö och frusen Hakefjord

Taklagsfest

Huset målades först efter något år

Huset planerades rymligt med kök, vardagsrum, stor glasveranda och fem sovrum, övre hall, två tvätttrum och fyra stora gavelgarderober med sängplatser och dessutom källare.

Familjen var ute på landet hela somrarna och många helger. Bengta och Olle ägde aldrig någon bil utan man tog tåget till Ödsmåls station. Hälledalen ligger 7 km från stationen och därifrån promenerade eller cyklade vi, åkte buss eller taxi; ibland blev det en tre km promenad genom skogen från bussen i Kolhättan. Ofta med mycket bagage, ibland avgick stora expeditioner med ett 20-tal kollin: skidor, skridskor, cyklar, fruktträd, potatis- och fruktlådor, sylt och saft, lutfiskspann ... Vid något tillfälle var det så mycket sommargäster på tåget med pick och pack att några måste resa i en godsvagn till Göteborg.

Som nybyggare var det massor att göra. En brunn grävdes efter råd från en granne med slagruta, ett redskap av pinnar som sa's utvisa var det fanns vatten. Första försöket misslyckades och man grävde på ett annat ställe. Under arbetena med grävningen ramlade Johan, 4 år, ner i brunnshålet. Inga vuxna fanns i närheten, men Olof lyckades dra upp Johan och blev dagens hjälte!

Vattenledning drogs in till källaren, där det fanns en pump att trycka upp vattnet till köket och de två toaletterummen. När barnen kom upp i lämplig ålder kommenderades de att slå 100 eller fler pumpslag. Det tävlades också om vem som var snabbast.

Huset värmdes upp av en ved/koks-kamin i källaren, varifrån värmen fördes upp till elementen i kök och rum. I källaren fanns TC med tunna som tömdes i en betongrings-kompost.

Det blev så mycket virke över varför byggmästare Martinsson föreslog att han kunde bygga ett redskapsskjul. Men då ville Olle i stället ha en sportstuga eller arbetsstuga nere i skogen för att där i lugn och ro kunna studera matematik. Stugan innehöll endast ett rum med fast sängplats och plats för Olles skrivbord. Barnen fick där ett spännande ställe att övernatta i med kamraterna.

Redan den första sommaren ordnades midsommardans på den öppna platsen som kallades "Lyckan".

Kontakten med de lantbrukande familjerna Karlsson, Olsson och Persson som hade småbruk i Hällesdalen blev mycket god. De hade höns och kor som gick omkring i hagarna och bergen och vi köpte mjölk och ägg hos dem. Karlssons häst Vega drog upp allt virke till huset den sista biten och anlätades för tyngre transporter. För att klara försörjningen hade karlarna i familjerna även ett annat arbete: Birger Olsson "Skepparn" med söner gick i lastfrakt utefter kusten med båtarna Ada och Aurora. Johannes Persson arbetade på byggen.

Gerda Karlsson med Sickan

Ada och Birger "Skepparn" Olsson på Skogen

Katarina på Plan bodde ensam i ett torp med ett enda spisrum och en förstuga med stampat jordgolv. Vattnet hämtade hon ur en källa vid åkern utanför. Hon hade tidigare ägt en ko, men nu fanns bara den förfallna ladan kvar. Torpet lydde under gården Röd nere vid Kolhättan dit hon gick på en stig med flera berghällar som kunde vara nog så halkiga. Tidigare hade hon också gjort dagsverken vid gården.

Under krigsåren fick familjen Sjöstrand hyra några potatisfårar hos Katarina. Här nedanför syns Johan hjälpa till när potatisen skulle tas upp. Ibland bjöd Katarina på kaffe, då med många sorters kakor och kanske punsch. - En dramatisk händelse inträffade en sommar, då blixten slog ner i hennes dassbyggnad som brann upp. Hela dalen ställde upp och Knut Appelgren ordnade en langningskedja på kanske 200 m med hinkar för släckvatten.

Johan och kusin Carl-Fredrik tar upp potatis

Johan, Tilda, som bodde på ett torp i närheten, och Katarina

Olle hade fullt jobb med att röja och fälla träd och sedan såga veden.

Hjälp av Skepparn...

och Birgitta

Från början fanns ingen elektricitet i Hällesdalen utan man använde stearinljus, fotogen- och karbidlampor som belysning och vedspis med ugn till matlagning och bakning. Efter kriget installerades elen, först hos familjerna som bodde där året runt och sedan hos sommar-gästerna.

Närmaste telefon fanns hos skeppare Olssons. Ibland fick vi ringa därifrån (Hällesdalen nr 12) eller kom Birger med telefonbud och blev då ofta bjuden på grogg. Annars gick vi iväg till telefonstationen på andra sidan dalen. Den låg i ett uthus till gården med hönsen kacklande omkring. Vi fick telefon först 1949.

Vi hade mycket gäster även på landet. Mormor Maria kom alltid till sin födelsedag 14 juli. Vi sa att det var ingen riktig sommar förrän mormor kommit. Bengtas och Olles syskon med familjer bjöds in för kortare eller längre perioder och på så sätt lärde vi känna många av våra kusiner. Familjevänner och barnens kamrater kom på besök. Det gick ju att sova också i vindsgarderoberna och i Olles lilla arbetsstuga!

På trampolinen med 3 kusiner

Tybbleborna ska resa hem

*Hällesdalsindianer förstärkta med bröderna Pineus från Göteborg
med övervakande squaws Carin och Margareta Norbeck*

Familjen Ehrnström besökte Hällesdalen i juli 1942

Att få fram mat till alla, i kristid med matvaruleverans en gång i veckan, och de första åren endast med vedspis i köket, det var enastående! Vissa år var det nog fler dagar *med* gäster än *utan*! Matvaror beställdes från Hellqvists lanthandel i Ödsmål och hämtades ovanför Klevet eller utanför Skepparns hus med barnskrinkan. Vi hade ingen kyl och frys, vilket medförde att mamma fick steka köttbullar och kåldolmar halva fredagsnatten efter matleveransen. Mjölk och ägg hämtades hos Gerda Karlsson eller Maria Persson. Vi barn fiskade. Någon gång bakade mamma bröd i källarens bakugn.

Brödkakorna hängdes sedan upp i köket

Bengta och Olle älskade ”jorden” och anlade en trädgård med fruktträd, bärbuskar och grönsaker. Även vilda bär (blåbär, hallon, nypon, slånbär) skulle plockas. I juli gick Bengta och barnen ut i skogen och plockade blåbär. Bengta och Birgitta var flitiga - de kunde plocka 5 liter var, medan vi tre yngre syskon blev hemförlovade efter var sin liter. Jordgubbar hade vi nog ända in i fruntimmersveckan. I juli och augusti var det bråda dagar, då bär och frukt skulle kokas till saft, sylt och gelé. I köket ångade det och fönstren immade.

Första äppleskörden

En dag på Hällesdalen hade ganska fasta rutiner. Vid tolvtiden var det te eller kaffe och saft på Lyckan. Alla samlades från olika aktiviteter. Olle studerade som regel på förmiddagarna och arbetade på tomten på eftermiddagarna. Med honom blev det då intressanta pratstunder och Bengta kunde berätta om gamla tider. Efter trädgårdsarbete följde bad. Middagarna åts på glasverandan, när vi var många och hade gäster.

Bengta var också flitig med vävning. Under testunderna på ”Lyckan” rev Bengta och Mormor klädtrasor att vävas till mattor på en vävstol fraktad från Tybble. Den placerades i södra gavelrummet. Senare tillkom ytterligare någon vävstol.

Bengta kunde ibland vistas ensam ute på landet under flera dagar för att väva färdigt en matta. En gång var det så kallt att hon övernattade hos Katarina på Plan och då lärde Katarina henne de första grunderna i att spinna garn. På fotot på nästa sida, från senare år på 50-talet, ”bobinerar” Bengta, dvs spolar garn från härvor till vävspolar.

Bengta i sitt vävmuseum

Hon hade god smak och sinne för vacker heminredning, vilket såväl Hällesdalen som hemmet på Kristinelundsgatan väl vittnade om.

De närmsta grannarna var lärarfamiljerna Holgén och Appelgren, som hade byggt sina hus något år tidigare. Carin blev kamrat med Brita, sedermera Elisabeth Holgén och pojkarna i de tre familjerna hade mycket roligt tillsammans under uppväxten. Det spelades krocket eller lektes "Påve-vink" och pojkarna spelade fotboll med enar som målstolpar. De ägnade sig mycket åt idrott på Lyckan, där det grävdes gropar för längd- och höjdhopp. I långloppet *Hällesdalen Runt* var det en utmaning att erövra "världsrekordet". Pojkarna anlade trädgårdsland och hade kycklingar.

Johan tar tiden

En av de första somrarna rodde Olle och Carin hem en rejäl bohuseka från Svanesund. Den fick det passande namnet Skäddan och blev till stor glädje under många, många år.

Hajk på yttersta skäret

Leif Karlsson "klipper till"

*Mormor är med i båten, men kunde hon simma?
Flytvästar fanns inte på kartan.*

*På väg till maskerad med kusinerna Rehnvall
och Carl-Fredrik*

Belöningar delades ut när vi lärt oss simma och när vi kunde simma ut till yttersta skäret. En gång simmade vi med fölgebåt tvärs över fjorden till Orust.

Naturligtvis badade vi varje dag och gjorde utfärder med den nya bohusekan. På kvällarna fiskade vi, särskilt när kusiner eller andra ungdomar var på besök. Resultatet kunde i lyckosamma fall bli ett 70-tal fiskar. Vem brukade skrapa och fernissa båten varje vår?

Johans barndom genomsyrades av familjens stora gemensamma nybyggarprojekt: Hällesdalen. Detta att engageras med övriga familjen under somrar och lov upplevde han med stor glädje. Skillnaden mot familjelivet på Kristinelundsgatan under vinterperioden var stor. Gemenskapen var då mindre och alla ägnade sig åt olika aktiviteter. Hans intresse för "livet på landet" blev djupgående och han fick stor stimulans av att successivt bli mer deltagande i olika praktiska sysslor i hus, på tomt och i trädgård. Lekarna på granntomterna utvidgades även till de små lantgårdarna i närheten. Vid sex- till sju års ålder tog nyfikenhet och odlingsintresse överhanden och Johan bröt mot bibelns sjätte bud "Du skall inte stjäla". En liten gurka tillgreps i Appलगrens trädgårdsland och då den var halväten drabbades Johan av samvetsqual. Han kunde inte hålla tyst utan talade om det för föräldrar som krävde Canossa-vandring till gurkägaren. Förkrossad av skam framförde Johan sin bekännelse och bad om ursäkt som välvilligt mottogs. Nyttig lärdom för honom som förhindrade grövre stölder under livet även om han inte anammade pappa Olles hårda princip att inte ens tillgripa en blyerts-penna tillhörig statsverket. Vissa dödssynder såsom högmod förekom under dessa år och enligt syskonen lär han ibland ha uttalat att han var *bäst i världen*. Detta högmod beivrades inte.

"Bäst i världen" med "världens bästa ögonsyn" anlätades för att hitta försvunna saker

Birgitta och Carin hjälpte helt naturligt till i hus och trädgård, mestadels utan knot. De deltog i bakning, potatisskalning och disk, tvätt, strykning och städning. Självklart också i rensning och bärplockning i trädgården, särskilt var Birgitta flitig där. Största delen av dagen hade de i alla fall tid att bada och vara tillsammans med kusiner och kamrater. Några somrar var de borta på lantbruksläger några veckor för att rensa eller plocka jordgubbar. Carin minns att förtjänsten (förutom mat+logi) av 10 dagars jobb på Östads säter var 2 kronor!

Hela familjen i köket...

och framför brasan

Alla skolloven tillbringades på Hällesdalen och senare även julloven. Ofta for Bengta och pojkarna ut i förväg för att "elda upp" huset. Första natten packade de ihop sig i köket där det var varmast. Vattnet var vintertid avstängt, så vatten måste bäras hem i hinkar från Skepparns gårdskran. På kvällarna satt vi och pratade framför brasan eller samlades vi kring fotogenlampan för läsning och hantverk.

Krigstiden

Andra världskriget bröt ut i september 1939 och i april 1940 ockuperades Norge och Danmark av tyskarna. Framför alla fönster måste man spänna för svarta skyddspapper, så att ljuset från gator och bostäder inte skulle synas från fiendens flygplan. Några gånger flög tyska plan över Göteborg, flyglarmet ljöd och vi gick ner till skyddsrummet i källaren med filter och matkorgar. Utanför husets källargluggar staplades sandsäckar och gården fylldes med vedstaplar för ersättning av kol och koks. Vedstaplar fanns överallt på breda gator. Många livsmedel och kläder ransonerades och det var ett ständigt pyssel med de olika kupongerna.

Några gånger när vi kom med tåg från Ödsmåls kunde vi se de s k permittenttågen med tyska soldater på spår längst bort på Göteborgs Central. Det var skrämmande.

På söndagarna när det inte var stridsövning i Hemvärnet gjorde Olle långa promenader med barnen i hamnen, i Slottsskogen eller i Delsjöterrängen. Olika stadsdelar utforskades också.

Under krigsåren gick Birgitta i gymnasiet på Flickläroverket nära Götaplatsen. Carin började i Vasa Kommunala flickskola, Olof och senare Johan i folkskola. Alla hade kort skolväg och kunde gå hem på frukostrasten. Ålderskillnaden mellan oss syskon var rätt stor. Ibland bråkade vi förstås med varandra, men i huvudsak var stämningen god och positiv i familjen. Olle och Bengta var intresserade av hur det gick för oss i skolan och alla berättade om sina upplevelser. Det var inga pekpinnar och ingen press. Vi fick sköta våra studier själva, men fick god hjälp när vi frågade om det.

Utanför skolan umgicks vi barn med våra kamrater, det var lek och kalas, klubbar och föreningar, syjuntor och "hippor", allt efter åldern. Carin och Olof var de som engagerade sig mest i scoutlivet.

För att komma in på Hvifeldtska högre allmänna läroverk fick bröderna på våren innan tentera in i matematik och svenska. Då Olof började 1944 var tyska första språket, men då Johan började 1947 hade man symptomatiskt svängt om till engelska.

Birgittas konfirmerades 1941

och Carin 1944

Birgitta konfirmerades hos familjen Ehrnström i Björköby i Småland. Bengta hade varit kurskamrat på Fackskolan i Uppsala med fru Edit i prästfamiljen som nu hade 7 barn. Sedermera gick också vi yngre syskon och "läste för prästen" där. Det fanns alltid något barn i prästfamiljen som var jämnårigt.

Hemvärnet

Olle var redan långt före kriget svuren fiende till Hitler och stödde Göteborgs Handels & Sjöfartstidning och chefredaktören Torgny Segerstedt. Ett par gånger blev tidningen indragen av censuren. Olle blev mycket besviken då han ansågs för gammal vid 45 års ålder för att bli inkallad vid mobiliseringen i april 1940. I stället anslöt han sig till Hemvärnet. Per post fick han besked om utnämning till kompanichef för 10:e kompaniet i Göteborgs Södra hemvärnsområde då han höll på med att fälla träd och såga ved på Ingerskulle. Han hade inte tänkt sig någon befälspost och blev fly förbannad. Han fick order om inställelse till dagsbesök på regementet i Uddevalla. På mötet fick man besked att hemvärnets huvudsakliga uppgift var att jaga fallskärmsjägare. Olle träffade där alla de blivande ledarna inom hemvärnet, kända personer i Göteborg. Vid hemkomsten var han mycket stolt över sin båtmössa. Han ändrade sig snart och blev en mycket engagerad ledare. I själ och hjärta var Olle soldat och kom att uppskatta hemvärnslivet.

Hemvärnskretsen i Göteborg var organiserad på fyra *hemvärnsområden (hvo)*, norra, södra, västra och östra, med fyra *kompanier* vardera. Som chefer utnyttjades personer i ledande ställning. Högste chef, kretsbefälhavare, var chefen för Göteborgs konstmuseum, professor Axel Romdahl² med kaptens grad. Han var omfångsrik både till kropp och själ. Någon kallade honom för ”omkretsbefälhavaren”.

Chef för Norra var Harry Hjärne på Göteborgs-Posten. Som chefredaktör för den stora tidningen gjorde han stora tjänster för hemvärnsrörelsen och gjorde den känd och uppskattad. Han gav sina kompanier skyddsområden inom de stora industrierna, Volvo, Kullager-fabriken och varven. Chef för Västra var professor Axel Boëthius, finlandskrigare och sedermera rektor för Göteborgs Högskola.

Första mötet ägde rum på Landalaskolans gård inför chefen för Södra, Alex Törnblom, f d landstormsofficer. Han tilldelade kompanierna militära instruktörer. I Olles kompani fanns Arvid Palmgren, stor kullagerman och reservlöjtnant. Han ville ta ordet, men Olle avbröt honom, presenterade sig som kompanichef och tog befälet. Han gjorde en uppdelning på tre plutoner, av vilka Palmgren fick en. Man började med vanlig exercis och information av instruktörerna. Många blev förbannade vid detta första övningstillfälle och slutade. De hade inte kommit till hemvärnet för att utöva exercis. Början var inte bra, men det blev bättre.

Man saknade både vapen (bortskänkta till Finland) och uniform och fick nöja sig med armbindel och båtmössa. Allt var nytt. Så småningom tog hemvärnet sakta form efter omorganisationer, skjutning på Högsbo, orienteringsövningar mm. Chefsinstruktören drev övningar ungefär som man utbildade bevärningar.

I Gamla Hvitfeldtska läroverkets aula hölls befälsutbildning på kvällarna. Olle berättar i memoarerna: ”Efter ett dylikt kvällskurstillfälle samlades befälet vid mitt kompani i mitt herrum, där vi vid en porlande källa av gin och tonic water och under väldiga rökmoln sammangaddade oss. Vi hade lärt oss att när halva ammunitionsförrådet var slut, skulle det anmälas till befälhavaren. Palmgren såg att ginflaskan var tömd till hälften och anmälde: ’Endast halva ammunitionsförrådet kvar’”. Palmgren visades sig nu plötsligt kamratlig och utvecklade sig till en praktisk hemvärnsledare. Från plutonchef gjorde han karriär till områdeschef för östra och slutligen kretschef. De två andra plutoncheferna var dispaschören Kaj Pinéus och avdelningschefen Einar Fröier. Som kompaniadjutant hade Olle disponent Ragnar Harling och i stabsarbetet privatläraren Axel Henning. Dessa män var kärnan i 10:e kompaniet. Sammanhållningen var utomordentlig. Det rådde en kamratlig atmosfär. Det hölls

² Se bild i början av nästa kapitel

många sammanträden i rökmolnen i Olles herrum, ibland avslutade med Bengtas vickning i björkrummet. Bengta sa, när hon märkte hur nerrökta gardinerna hade blivit i herrummet: "De tvättas inte förrän Hitler är besegrad."

Nattamat efter arbetsmöte förstärkt med morbror Tage, Bengta och barnen
Stående Kaj Pinéus, Olle, okänd skymd, Einar Fröier och Carl Herman Ebeling

VI SOM IGÅR FICK STANNA
OCH ÄTA PYTT I PANNAN
OCH SILL OCH SILLJALLATEN
TACKA NU ALLA FÖR DEN GODA MATEN
PÅ KOMMITTERADES VÄGNAR
Ragnvald Ebeling

Det hölls många befälskurser med stridsövningar. Olle lyckades få Carl Herman Ebeling som chefsinstruktör till 10:e kompaniet. Han utbildade dem både teoretiskt och praktiskt i övningar på mölndalsfälten med att jaga fallskärmsjägare. Det var övningar varje (senare varannan) söndag 9-15 efter korum med hänsyn till de religiöst sinnade. Efterhand fick man både gevär och uniformer, befälet blev trimmat och en truppkänsla började att utveckla sig.

En gång när pappa kom hem från en söndagsövning i sin uniform passade mamma på att fotografera Johan och Olof vid sidan om honom. Johan gjorde honnör och skulle bli hemvärnsman.

Olle med adjutanten Ragnar Harling

*Efter stridsövning framför Slöjdföreningens skola,
I bakgrunden t h nybyggt hus med biograf vid Avenyn.*

Vapen och ammunition förvarade varje hemvärnsman i hemmet. Olle hade också kompaniets förråd av uniformer. Nytilkommande hemvärnsmän kom hem till oss för att prova och hämta ut sina uniformer, vilka förvarades i hallens stora garderob. Olle hade där också sina sängkläder, med vilka han varje kväll bäddade sin säng på ottomanen i herrummet.

Redan hösten 1940 fick Södra hvo en hemvärnsgård, ett gammalt trädgårdsmästareboställe nära platsen för Chalmers kårhus. Man hade stor nytta av denna gård för förvaring av utrustning, möten och befälsövningar och som samlingsplats för terrängövningar. Lottorna var till stor hjälp med servering av ärtor i terrängen och att anordna fester på hemvärnsgården. Markerna söderut var ännu obebyggda och var den vanliga övningsterrängen. Södra hvo utvecklade sig till cykelburna terrängkompanier och hade inga uppgifter inne i staden.

Ett militärt kompani var förlagt alldeles intill mölndalsfälten, 10:e kompaniets vanliga operationsområde. Olle tog kontakt med chefen och befälet på 10:e kompaniet kom att nästan leva tillsammans med detta militärkompani. Nu fick man både hygglig övning och bevapning.

En spaningspatrull som Olle ständigt begagnade sig av bestod av en konstnär, en greve och en konservator, alla skogsvana jägare och naturälskare. De gav goda upplysningar såvida de inte fångats av någon lustig ekorre, igelkott eller räv.

Greven, Stanley Mörner, ansåg att kompaniet inte behärskade konsten att övernatta under bar himmel med tanke på de kalla krigsvintrarna. Han tog befälet med sig per tåg mot Hindås och sedan färd med skidor till hans sommartorp. Där fick man göra i ordning en nying och en skyddsvall av huggna smågranar. Efter en festlig middag under Mörners värdskap gick man ut för att lägga sig. Nyningen tändes, men vinden hade vänt sig och röken blev plågsam. De som hade sovsäck sov gott. På morgonen badade de bastu och rullade sig vällustigt i snön.

På nyåret 1942 blev Olle utnämnd till områdesbefälhavare för Södra hvo. Varje tisdagkväll hade han sammanträde på hemvärnsgården med sitt närmaste befäl. Han säger att han var ganska enväldig och han utnämnde sitt gamla gäng från 10:e kompaniet till kompanichefer. De blev ett väl sammansvetsat gäng och några blev vänner för livet, de s k ”lingvännerna”: Carl Herman Ebeling, Ragnar Harling och Axel Henning. På senare år kompletterat med vännen Per Swartling, SJ:s distriktschef i Göteborg.

Krigstiden var mycket arbetsam för Olle med lärarjobb på TGG och föreläsningar på Högskolan och därtill verksamheten i Hemvärnet på vardagskvällarna och på söndagarna. Han hann därför inte alls syssla med sina vetenskapliga studier under den tiden. Olle berättar att en vardag kunde bestå av gymnasietimmar, föreläsning på Chalmers, förberedelse för hemvärnsövning i terräng eller sammanträde och så skissering av nästa dag i gymnasium och högskola.

Olle var mycket intresserad av skytte med sitt tjänstevapen pistol. Han övade siktnings i herrummet och gjorde många försök att erövra guldmedaljen. Inför ett sista försök bjöd han Axel Henning på lunch. För att stärka sig intog de endast en snaps och så – då lyckades de båda!

Olles 50-års fest på Hällesdalen

Olles 50-årsdag i augusti 1944 firades ordentligt. På morgonen uppvaktade grannarna i Hällesdalen och på kvällen blev det stor fest för tillresta hemvärnsskamrater, några släktingar och vänner. 19 bäddar ordnades och några familjemedlemmar och gäster blev inkvarterade hos grannar. Var det då som Bengta antecknade att hon efter festen tvättade 38 lakan? En av presenterna var en flaggstång som restes ute på klippan nära huset.

Det blev smockfullt i huset. I sportstugan, senare flyttad och omdöpt till Lilla stugan, ordnades massföreläggning på madrasser. Vi hade inte elektricitet och alla hade fått order om att ha med ficklampa. Olof fyllde 11 år samma dag och har aldrig fått så många ficklampor i samband med sin födelsedag.

Morgonuppvaktning: Kaffe med gök...

och utan...

Hemvärnsvännerna och andra vänner gratulerar

Avsked vid Klevet med bl a Axel Henning i hatt och Ragnar Harling

Torstens 50-årsfest på Tybble

Bengtats bror Torsten fyllde också 50 år i augusti 1944 och han ställde då till med stort elegant kalas på Tybble för 76 gäster. Paris var befriat av de allierade. Bengtats kusin Axel Annell, lampfabrikören, hade eklärat trädgården med massor av lampor. Bordsvisa sjöngs på melodin Lily Marlene, som var mycket populär, både bland allierade och tyska soldater. Telegram lästes upp av Jeremias i Tröstlösa, familjens hovskald. Dansen tråddes, där även den yngre generationen deltog.

Dagen efter den stora festen fotograferades hela familjen med Maria i mitten omgiven av sina barn med makar och alla de 16 barnbarnen.

*Mormor Maria i kretsen med alla sin 16 barnbarn och deras föräldrar
Fr v Tage, Margit, Dagmar, Birgit, Bengta, Olle, Bengt, Torsten och Inga med lilla Eva*

Släktforskarresa 1945

Efter krigsslutet minskade Olles arbetsbelastning så att han i sällskap med Bengta och Olof under sommaren 1945 kunde företa en 9-dagars resa till sina fädernetrakter i Småland per tåg, buss och cykel. Bengta var alltid mycket intresserad av att besöka gamla platser och hus, där Olles äldre anförvanter hade bott och hos Olof föddes släktintresset. Olle berättar i sin *Resejournal från släktforskarresan* om sina egna minnen från de besökta platserna. Han skriver också om sina förfäder och sätter sig med inkännande fantasi in i deras levnadsförhållanden, vilket han också har återgett i memoarerna och i släktkrönikan.

På resan besöktes

- Angelstad nära Ljungby, där JJB bodde som nygift före Kånnatiden,
- Olles barndomshem i Kånnan och den närbelägna staden Ljungby,
- hans farfar Wilhelms båda boställen - Löfsjö komministerboställe utanför Kosta och Lenhovda prästgård,
- hans mor Annas barndomshem i Kosta,
- hans farfars far Theodors båda trakter, dels Gårdsby med Gasslanda komministerboställe, dels Algutsboda med Åsgjöl komministerboställe.

Hela tiden tog Olle kontakt och intervjuade personer på de olika platserna om gamla tider. I Alvesta hälsade vi på Olles bror Stures familj och i Växjö var vi hos Ina och Gösta och upplevde den i södra Sverige partiella solförmörkelsen med sotade glas.

Olle räknar årsringar i Kånnan...

Barndomshemmet i Kånnan Knutsgård 1945 med askarna

*Vid Sjöatorpet nära Gårdsjö,
Theodors barndomshem vid Helgasjöns strand,
den strand som gett oss släktnamnet*

*Theodors första komministerboställe,
Gasslanda skjutsrättaregård*

Löfsjö komministergård, som församlingen lät bygga 1856, då Wilhelm var komminister i Ekeberga. Han dikade ut vissa våtmarker

Lenhovda prästgård, där Wilhelm sedan verkade till sin död

Kosta bruksgata....

med Söderbommagården, Anna Söderboms barndomshem

Framför Theodors kyrka i Algutsboda

Theodors andra komministerboställe i Åsgjöl utanför Algutsboda, sedermera flyttat till Rävemåla.

Åren 1945-71 Fred!

Olle blir rektor och slutar i Hemvärnet

Familjeliv i Göteborg och i Hällesdalen. Bengta och Olle firar jämna födelsedagar

Olle släktforskar och skriver Släktkrönika. Olle och Bengta gör flera resor

Olle slutar 1961 som rektor men fortsätter som lärare till 77 års ålder

Barnbarnen gör entré

Äntligen - den 7 maj 1945 kapitulerade Tyskland på alla fronter och det andra världskriget i Europa var slut och den efterlängtnade freden firades i festlig yra även i Sverige. Det var tjockt med folk på Götaplatsen och där paraderade Hemvärnet. Olle ledde där stolt sitt Södra Hemvärnsområde.

Olle och kretsbefälhavaren för hela Göteborg Axel Romdahl vid fredsparaden på Götaplatsen

Olle och Bengta

Olle blev 1945 rektor på Tekniska gymnasiet. Det medförde mycket arbete, men han tyckte om att organisera och ofta körde han även på kvällen ett arbetspass på skolan efter middagen. Lärarna bjöds hem till kollegiefest med jämna mellanrum (det kunde vara ett 30-tal). Censorer, examensombud, styrelsemedlemmar, byråchefen och föredragshållare, som kom på besök till skolan, blev i regel hembjudna på lunch eller middag. Hemmavarande barn kunde delta i dessa måltider och fick då möta stora personligheter som författaren Erik Hjalmar Linder, historikern Alf Åman, Elise Ottosen-Jensen och flera andra.

Trots sin ökade arbetsbörda som rektor fortsatte Olle som befälhavare för Göteborgs Södra Hemvärnsområde till nyåret 1947. Vid Hemvärnets 25-årsjubileum höll Olle ett långt anförande kryddat med hemvärnshistorier, problem, möda och svett.

Bengta hade också uppskattade fester enbart för lärarfruarna. Middagar för vänner och släktingar liksom damernas kafferep fortsatte i oförminskad skala. Vid Bengtas födelsedagsfest den 22 januari fylldes hemmet med utsökt doftande Fresia. Olof och Johan hjälpte damerna att hänga upp de tunga persianpälsarna. Bengta var omtänksam och hade också ofta luncher för några änkor.

Om det var stort kalas, tingades "kokfru" och vi barn hjälpte till med serveringen. Olle tyckte om att ha gäster, särskilt som han aldrig hade fått lov att ta med kamrater till sitt barndomshem. Han var en briljant talare med humor och poäng. Till kaffet i herrummet fick vi barn komma in och lyssna till samtalen. Hans många hyllningstelegram är eleganta, fyndiga med snärt och vänlig knorr.

Ett av långborden vid avskedslunchen för Margareta Sjöstrand och Carina Hökerberg

Bengta ordnade en stor avskedslunch samtidigt för barnens kusin Margareta (Nils dotter) och för sysslingen Carina Hökerberg. De skulle båda resa till USA med Kungsholm på samma gång.

Tidigare hade Bengta ordnat en stor avskedslunch för Birgittas konfirmationskamrat Eva Ehrnström och hennes Bela då de utvandrade till Argentina.

OBS värmekåpet för senkommandes mat

Bengta var outtröttlig i sin omsorg om barnen, sydde indiankläder, sparade teckningar och skrivböcker, förhörde läxor, satte igång att tillverka presenter och julklappar i stor skala, t. ex. förkläden, hemstöpta ljus, jullöpare, påskkäringar, sammetsklädda galgar och skärbräden. Hon var mycket kreativ och händig i det mesta av hemmets göromål. Ibland var glasverandan på Hällesdalen förvandlad till syateljé, då Bengta sydde flaggspel eller lakan till barnen. Till alla manliga barnbarn gjorde hon snickeriskåp, fyllda med verktyg, spik och skruv. Till Sten skaffade hon också en hyvelbänk.

Hon skrev anteckningar om sin släkt och om oss som barn. Anteckningarna om hennes släkt var så omfattande att de utgjorde ett gott underlag för den omfattande *Släktkrönika för Karl och Maria Karlssons släktförening*, som Carin sedan sammanställde. Och Bengta fotograferade, varje år tog hon några rullar av familjelivet och gjorde sedermera flera album till vart och ett av oss syskon. Fotografierna har blivit klassiska, är vältagna och berättande. Vi har verkligen haft glädje av att kunna återkalla minnen från åren som gått. De tidigaste fotona inomhus togs med en blix, som monterats fast i taket eller något ställe högt upp.

Olles bröder Arvid och Gösta flyttade med sina familjer till Göteborg resp. Mölnlycke och vi fick då ett livligt umgänge med dem. Arvid och Lena köpte torpet Spån i Ljungskile och vi träffades även på somrarna.

När Birgitta och Carin studerade i Uppsala fanns nu också plats i våningen att ta emot studerande ungdomar, särskilt syskonbarn till Olle och Bengta. Läsåret 1947-48 bodde kusin Åke hos oss när han gick första året på Chalmers.

Åke i arbete vid ritbordet

När kusin Inger bodde hos oss träffade hon sin blivande man Jörgen Holfelt, som först diskret kallades ”boyfrienden”. Han var en chalmerskompis till Olof. Sedan följde Ingers yngre bror Kacke, Carl-Axel när han började på Chalmers. Bengtas kusin Dagny Carlestam bodde också hos oss när hon studerade på Högskolan.

*Bengtas syskon i åldersordning Torsten, Bengta, Dagmar, Tage och Bengt.
Brodern Åke dog i unga år.*

Bengta fyllde 50 år 1948 och höll ett stort kalas i våningen. Hon var glad över att alla hennes syskon kunde komma till Göteborg och fira henne. Birgitta höll ett elegant tal på hexameter, där hon sa att Bengtas verksamhet ”var Sisufos storverk snarlikt”. Johan 11 år höll också tal till ”Vaillante femme” (Tappra kvinna), inspirerad av Olles beskrivning av Bengta under deras studieresa i Paris.

Familjen 1949

Vissa händelser etsar sig fast i minnet och man minns exakt *var* man befann sig vid det tillfället. Den totala solförmörkelsen 30 juni 1954 var en sådan händelse. Carin och Lars var på en utfärd med Lambrettan och iakttog fenomenet på en landsväg i Mellansverige. På Hällesdalen såg vi hur mörkret med månskuggan kom rusande mot oss tvärs över fjorden från Orust.

Sommaren 1954 då Olle fyllde 60 år var han trött och fick besvär av hjärtat efter kappspringning med brodern Gösta i de branta backarna upp från badet. Vad vi minns kontaktade han aldrig läkare då, men i efterhand bedömdes det som hjärtinfarkt. Allt talar för detta, eftersom han efteråt vid ansträngning fick ta nitroglycerintabletter på grund av hjärtsmärtor, så kallad angina pectoris. Han slutade med föreläsningarna på Högskolan. Inte heller ville han fira sin 60-årsdag med en stor fest, utan familjen gjorde i stället en utfärd till Hamburgsund i norra Bohuslän. **Hällristningarna besöktes i Tanum och dagen avslutades med middag på Grebbestads hotell.**

60-åringen och 21-åringen bland hällristningar

Som vitklädd engelsk Lord!

Olof och Johan skrev ihop födelsedagsvisan i Hamburgsund några dagar före 60-årsdagen.

Mel. Med gamle Highland Rover

I Smålands mörka skogar, Du ante dagens ljus
och se'n Du for till Uppsala och levde sus och dus.
Där mötte Du en kvinna, som grep Dig med sin klo,
/: Hon hette Bengta Carlestam och var från Örebro :/.

Men dessförinnan for Du till tusen sjöars land
och slogs liksom ett lejon med svärdet i Din hand.
Och kulorna de veno och tog i sko och rock
/: och för en bataljon man sa Du var en skicklig kock :/.

Se'n kom det första barnet och det var fasligt vilt,
men fyra år därefter, det kom ett barn så milt.
En pojk till "fölseda'n" och se'n världens bäste grabb.
/: Nej, hellre snälla töser små, än pojkar jämt i gnabb :/.

År 1940 Du i Hemvärnet tog sold
och snart var hela Södra i tio mannars våld.
De slogos och de sköto med hundrade gevär
/: och lärde att försvara sina barn och fruga kär :/.

Ingerskulle heter huset som byggts vid Hakefjord,
Där går Du nu och känner Dig som vitklädd engelsk lord.
Vi bringa Dig vår hyllning, fast än sången varit skral
/: och räcka nu Dig brickan med ljusens stora tal :/.

Kollegiet på TGG gästar Hällesdalen 1954

På hösten anordnades i alla fall en "efterfest" till Olles 60-årsdag i Hällesdalen. Hela kollegiet på TGG var bjudet. 13 bilar med 35 personer. Olika aktiviteter ordnades före middagen som vandring upp på Hällesberget och segling med Johan. Från Husmoders-äppleträdet hade ca 150 kg äpplen plockats ner och potatisen hade skördats. Allt hade packats i papplådor som gästerna beordrades att ta med sig hem.

Bengta och Olle på hans 75-års dag 1969

Olle firade alla sina andra jubileumsdagar med stor fest på Hällesdalen utom 80-årsdagen i Göteborg. En gång levererade Hellqvists lanthandel djupfrysta kalkoner i stället för färska till en sådan fest. Ingen panik uppstod, utan Bengta beordrade upptining genom att dirigera alla kittlar på spisen för kokning av varmvatten. Middagen räddades elegant.

Olle och Bengta ville för övrigt helst vara kvar hemma i sta'n eller på landet. 1959 kunde Olof dock locka dem med på en bilresa till fädernebygden i Småland och Skåne runt. Året därpå gjorde de tillsammans en bilresa till Bullarensjöarna och runt om i Dalsland.

Familjen vinkar av inför avfärden till Dalsland 1960

Picknick förbereds på Dalslandsfärden

Beordrad rast i Ed

Senare samma sommar följde de med Olof, som skulle gå på en kurs i industriellt byggeri i Oslo. Därifrån fortsatte de själva en lång resa med tåg till Hardangervidda och Bergen. Därefter båt hela vägen in i Sognefjord och tåg tillbaka till Oslo.

1968 reste de till Finland för att fira jubileet av 1918-års befrielsekrig. För säkerhets skull tog Olle med sig en liten flaska med sprit i stället för att köpa tullfritt på vägen dit. Så gjorde han också när det var lärarmöte i Danmark! Då han reste till Linköping för att träffa sina goda studentkamrater på studentjubiléerna missade han inte heller att packa ned en liten flaska konjak.

Olle var i hela sitt liv en hängiven promenör. Utöver skogspromenaderna på Hällesdalen gjordes strövtåg i hamnen och i olika stadsdelar i Göteborg med familjen på söndagarna. Under kriget när det inte var stridsövningar med Hemvärnet gjorde Olle långa skogsvandringar med hemmasönerna eller med promenadvänner. Man åkte ut med Boråsbanan och gick genom vildmarken till Västra Stambanan eller tvärtom. Ju längre man stannade kvar på tåget, ju längre blev vandringen.

I Bengtas familj tog Bengt och Inga initiativ till ett första släktmöte 1969 på Svartå herrgård utanför Örebro för Bengtas syskon och kusiner på mamman Marias sida i den s k Per Nilsa släkten. Närvaron var mycket god och ännu levde många i den äldre generationen.

Per Nilsa-släktens andra släktmöte

Vid andra släktmötet i november 1974 i Örebro ledde Bengta och Torstens son Gösta en rundresa med buss i tid och rum till olika platser där släkten verkat runt Hjälmarén.

Hällesdalen

Alla skollov tillbringade vi på Hällesdalen. Vi gjorde alltid långa promenader, anförda av Olle, fyllda med samtal och diskussioner. Promenader var hans livselixir. Mindre än två timmar var inte att tänka på. Bengta följde med en bit för att hinna hem och förbereda middagen. Hela tiden under dessa promenader var det intressanta samtal. Av Birgitta och Carin fick vi höra om studentlivet i Uppsala och om Birgittas tingstjänstgöring i Klippan. På kvällarna samlades vi framför brasan. Det fanns bara en radiokanal och vi ägnade oss mera åt läsning och att vara tillsammans. Var det riktigt kallt kunde vi åka skridskor nere i viken eller på Husebackasjön.

Sommaren 1947 kom mormor Maria som vanligt på besök till Hällesdalen. Hon var redan svårt sjuk och dog där lugnt och stilla i augusti. Alla i familjen sörjde henne av hjärtat.

Varje sommar hade vi gäster, Olles och Bengtas syskon förstås, flera syskonbarn (barnen hade 49 kusiner!), andra släktingar eller kamrater till barnen. Här kan som exempel nämnas Olles moster Gerda med dotter Dagny från Ulricehamn, där Olle fått vistas som liten skolgosse, och Bengtas morbror Axel från Närke. En sommar kom *fyra* ”tanter” från Örebro på besök, syster Dagmar och tre kusiner till mormor Maria. Samtidigt bodde Anna, en annan kusin till Maria, i familjen som hemhjälp. Det var tur att det inte längre var någon kaffransonering!

Bengta, "flickorna" Bergström (med Carin emellan), Dagmar, Anna i Ökna, tant Anna och Olle

Olles bror Nils med fru Dagmar på besök

Carin, Lars, Henning Juhlin, Lena Juhlin, Olles syster Brita med make Hilmer

Olles syster Kerstin

Olles syster Eva med make Allan

Det hade verkligen varit besvärligt att inte ha en ordentlig bilväg sista biten till huset i Hällesdalen. Vi avtalade med Skepparn om att köpa en av hans åkrar som gränsade till vår tomt och i augusti 1950 kunde den första bilen rulla in på Lyckan. Det gav också tillfälle för Bengta och Olle att utöka trädgårdsodlingarna. Ungefär samtidigt installerades telefon i stugan.

Sista havreskörden på blivande "åkern" 1949

Med åren blev det trångt i huset i Hällesdalen med barnens växande familjer! För att få plats till alla flyttades Olles sportstuga med hjälp av traktor genom skogen upp till klippan ovanför huset, allt efter Olofs byggnadsritningar. I september 1957 restes takstolarna till den nya Lillstugan utökad till kök och ett extra sovrum. Under våren 1958 installerades vatten och el. Så nu kunde familjen Löfström bo där under somrarna, senare även de andra barnfamiljerna. Efter några år behövdes mera plats och stugan byggdes ut med hall, tvättrum och ytterligare ett sovrum. Det var härligt för kusinerna att leka och umgås och lära känna varandra. Bengta hjälpte förstås ofta till med mat och barnpassning.

Lillstugan på plats

och sedan tillbyggd med kök och sovrum

Lilla stugan i vinterskrud

Testunden på Lyckan var den fasta punkten, då alla som då var på Ingerskulle sammanstrålade från skilda aktiviteter för gemensam samvaro.

Det borrades en djupbrunn över 40 m djup och Bengta konstaterade att det blev mycket färre magsjukdomar i familjen. När vi sedan inköpte en tvättmaskin yttrade Olle: "Jag skulle inte vilja vara tvättmaskin i det här huset."

Bengta tänkte på allt och skaffade också en mulltoa i källaren som ersättning för TC.

Huset har målats om flera gånger. Många hjälpte till 1977.

I Hällesdalen fortsatte Olle och Bengta ihärdigt med arbetet på tomten och i trädgården. Tomten hade redan på 40-talet ingärdats med stängsel så att korna inte skulle komma in på tomten, gödsel beställdes varje år från en bonde i dalen, nya träd planterades. Olle brukade studera på sin kammare under förmiddagen men hjälpte sedan till i trädgården under eftermiddagarna. Och odlarna var väl munderade vid sprutning!

Olles släktforskning, hans arbete som rektor och hans lärargärning

Olle var sedan ungdomen intresserad av släktforskning. Tidigt intervjuade han äldre släktingar om gamla tider och förhållanden. Han samlade brev, foton och andra dokument och berättelser, forskade vidare om olika släktgrenar. I föregående kapitel har berättats om hans Släktforskarresa 1945 till Småland. Till den Sjöstrandiska släktföreningens första möte 1959 kunde han presentera sin *Släktkrönika*³ som blev mycket uppskattad.

Syskonen Sjöstrand framför prästgården i Barnarp vid det första släktmötet 1959

Ville, Kerstin, Arvid, Brita, Elsa, Ina, Olle, Birger, Gösta, Carl-Johan

Avlidna: Bertil, Eva, Nils och Pehr

Frånvarande: Sture

Olle hade lätt att skriva. Han hade ett skarpt intellekt, disponerade och skrev direkt nästan utan ändringar. Han var också angelägen att vidmakthålla sin franska, läste böcker på franska och tog privatlektioner av Madame Hägg, en annan hyresgäst på Kristinelundsgatan. När Olle samtalade med henne i trappan om de Gaulle under Algeriet-krisen, sa hon: "Mais, il est un homme!" ((Men han är en man!))

När han hade tid fortsatte han också att tänka på matematiska problem. Bengt Åkesson, granne på Hällesdalen, har berättat att en gång när Olle låg på andra sidan staketet och rensade ogräs gjorde han för sig själv muntliga matematiska utläggningar på franska.

Som rektor hade Olle inte långa sommarlov. Han tillbringade veckorna ensam i Göteborg. Karakteristiskt för honom var att på måndagarna inhandla 6 frallor, så han slapp att

3 En ny upplaga med foton och kompletteringar gavs ut 1992. Olof fortsatte därefter att under flera år lägga till ytterligare många dokument, släkttavlor, foton och bilagor. 2013 trycktes den mycket utökade versionen.

ta omvägen om mjölkbutiken varje dag. Middagarna tillagade han genom att förädla vad han vänligen kallade ”Bengtas halvfabrikat”.

I oktober 1957 sköts Sputnik ut i rymden. Vi såg den när vi stod på Skepparns klippa och väntade på taxi till Ödsmåls station. Olle tog då upp satellitens färd i sin undervisning.

Inför Olles 65-årsdag 1959 gjordes en insamling för målning av ett porträtt av honom. Till insamlingen bidrog lärare, tjänstemän och elever på TGG samt industrier och företag i Göteborg. Målningen utfördes av konstnären och hemvärnsvännen Arne Larsson. En replik av porträttet finns bevarat inom familjen.

Av återstoden av de insamlade medlen bildades enligt Olles önskan en stipendiefond för utdelning till elever med utmärkta studieresultat i matematik, fysik och mekanik. Ur fonden delades stipendier ut varje år t o m 2008.

Olle fortsatte som rektor på TGG ytterligare två år till 1961.

På rektorsexpeditionen

När han avgått som rektor fortsatte han att undervisa som lektor fram till 1966. Han fortsatte därefter som timlärare, eftersom han ville uppnå målet att ha undervisat under 100 terminer. Vid 77 års ålder hade Olle nått sitt mål att ha arbetat 100 terminer som lärare – ett ganska svårslaget rekord! På TGG rådde traditionen att vitala lärare fick fortsätta upp i hög ålder.

Olle fortsatte att arbeta med matematiska problem. Det var en intellektuell prestation av honom att 1971 kunna ge ut boken *Einsteins relativitetlära, matematisk bakgrund och enkla tillämpningar*, ett svårtillgängligt område inom matematik och fysik.

Han var en mycket omtyckt lärare under sitt smeknamn Promille. Olof har i hela sitt liv – från gymnasistbal till senare tiders chalmersjubileer - mött många gamla chalmerister och TGG-are som uttryckt sin mycket stora uppskattning av sin forne lärare, kryddat med flera roliga historier. Någon har talat om honom som stjärnpedagogen.

Klassiska är historierna om hans sätt att demonstrera det märkliga begreppet oändligheten. Han ritade med kritan på tavlan ett långt streck, fortsatte till fönstret, öppnade det och slängde ut kritan. En annan gång drog han kritan mot dörren och försvann utan att sedan återkomma... En så'n effektiv metod att åskådliggöra begreppet oändligheten!

HUNDRADE TERMINEN

Men nu slutar 'Promille'

— Av STAFFAN PERMISTEDT —

I går höll han sin sista lektion. Därmed avslutade han en rekordlång akademisk karriär. Han har nämligen varit lärare i 100 terminer.

Han, heter i det här fallet Olof Sjöstrand, 77, och kallas "Promille". Är fil. dr. i matematik och har varit lärare på Polhemsgymnasiet i Göteborg sedan 1923. Därav rektor i 16 år.

Hur många elever hinna man undervisa på 100 terminer?

— Så där en 7–8.000 skulle jag tro, säger Olof Sjöstrand efter att ha räknat efter. Allihopps i matematik och mekanik.

● **Liten skillnad**

Egentligen var det en tillfällighet att doktor Sjöstrand blev uteslutande matematiklärare.

— Min hemliga kärlek är fysiken. Men den har jag aldrig fått syssla med eftersom det alltid slumpat sig så att jag bara fått undervisa i matematik och mekanik.

Det är inte så stor skillnad mellan att vara lärare nu och i början på 20-talet.

— Dagens elever är kanske lite frimodigare, eller ska vi kanske säga nonchalantare, skratrar magistern. Men några disciplinsvårigheter har jag aldrig haft.

Och det är lätt att förstå när man pratar med Olof Sjöstrand. Glimten i ögat och humorn är i stort sett det första man lägger märke till. Den både syns och hörs. Och en sådan lärare "busar" man ju inte med.

● Den avgående läraren Olof Sjöstrand framför "den trevliga klass" (hans eget uttryck) han undervisat i den här terminen. Som är hans hundra och sista.

FOTO: Leif Jacobsson

● **Inget om allt**

Om det inte har blivit så mycket annorlunda att undervisa under de senaste 50 åren så har i alla fall kursplanerna ändrats. Om detta säger Olof Sjöstrand:

— Numera får eleverna lära sig ingenting om allting. De tekniska gymnasierna borde lämnats utanför alla skolreformer under 60-talet.

Visserligen säger han sig komma att sakna skolan men utan sysselsättning blir han inte. Han håller på att skriva en vetenskaplig bok om Einsteins relativitetsteori. För övrigt den första på vårt område.

● **Promille**

— Och så har jag ju min trädgård på landet att pyssla med.

Att han fått smeknamnet "Promille" förklarar han med att han någon gång i sin ungdom var minst i klassen. Eller kanske det var näst minst. Alltjämt den andre killen som också var liten hade redan fått sitt smeknamn. Han kallades "Millimetern".

— Och då kom någon lustigkurse på att kalla mig "Promille". Det namnet har sedan följt mig.

Tidningsurklipp ur Göteborgs-Tidningen 10 juni 1971

Vid mitten på 1960-talet fick Olle en ny hjärtinfarkt och var inlagd på Sahlgrenska sjukhuset med denna diagnos. Han tillfrisknade men hade återkommande besvär av hjärtsmärtor vid ansträngning. Vid promenader tog han alltid sina ”dynamitpiller” inför branta backar.

En gång senare, på släktmötet i Växjö 1977, fick han ytterligare en hjärtattack. Efter resa och en lång dag med anförande på släktmötet segnade han ner på golvet. På fråga om hur han mådde sa Olle: ”Jag kan inte ha det bättre, omgiven som jag är av en anesthesiolog och en psykiatriker.” Det blev ambulans till lasarettet i Växjö, där man frågade om han varit där förut. Då svarade han: ”Nej, jag har inte haft den förmånen.” Han klarade sina hjärtattacker bra.

Barnbarnen gör entré

De två första barnbarnen Pelle och Anna på Hällesdalen 1959

I november 1955 fick Birgitta och Per sitt första barn *Pelle*. Efter en tid fick Per tjänst i Gävle, där dottern *Anna (Kicken)* föddes 1957. Det var roligt när norrlänningarna kom till Hällesdalen varje sommar, trots de långa resorna med småbarn.

Under 1960-talet föddes ett antal barnbarn hos de unga familjerna. Först ut var "1960 års män": *Tor* hos Birgitta och Per, *Jonas* hos Anna-Lena och Johan, *Anders* hos Carin och Lars. Sedan kom *Eva* 1962, *Folke* 1963, *Mikaela* och *Ann* föddes 1964 och sladdbarnen *Sten* och *Ingela* 1968. Så var barnbarnsskaran fulltalig, 11 små personligheter.

*"1960 års män" Anders, Tor och Jonas
Kicken och Pelle förgrunden*

Bildkavalkaden som följer visar hur barnbarnen - kusinerna - på somrarna lekte och hade roligt tillsammans på Hällesdalen.

Birgittas barn Pelle, Tor och Anna

Carins barn Anders, Ingela och Folke

Pelle och Anders

Folke

Jonas

Tor och Anders

Kicken, Anders, Jonas

Mellanlandning i Ängelholm

*Anders, Folke, en kamrat Anna Magnusson
Ingela, Ann, Eva och Sten*

På Innersta skäret

Eva, Jonas, Anders, Folke, Ingela, Mikaela

Ingela, Anders

Utflykt till Smögen

Middag hos Birgitta och Per i Lilla stugan

Skeppare Lars med besättning Kicken och Folke

Barnbarn på taket

Barndomens somrar på Hällesdalen grundlade den gemenskap som nu blomstrar i uppskattade kusinmöten vart tredje år.

Femte kusinmötet i Varberg i augusti 2021

De 11 barnbarnen, födda från 1955 till 1968, har alla minnen av mor-/farföräldrarna Olle och Bengta. Några berättar i ett senare kapitel sina minnen om dem.

Barnen och deras familjer

Birgitta född 1925⁴ arbetade i en bokhandel i julhandeln det sista året i gymnasiet. I maj - mitt i fredsyran – hade Birgitta tagit studenten med goda betyg. På den tiden var det bara en liten del av en årskull som avlade denna ”mogenhetsexamen”, mindre än 5%. Då var det en riktig examen. Först gällde det att klara av ett antal skrivningar, utformade gemensamt för hela riket, och i maj/juni hölls muntliga förhör i fyra ämnen inför ett antal allvarliga censorer. Det hände att en abiturient kuggades och fick smita ut bakvägen, det var förstås en katastrof!

Hon bestämde sig för att studera juridik i Uppsala, eftersom det dåförtiden inte fanns någon juristlinje i Göteborg. Sommaren efter examen jobbade hon som lillvärdinna på ett kafé i Kvikkjokk.

Hösten 1945 reste Birgitta iväg till Uppsala för att studera. Olle och Bengta stod för alla kostnader i samband med studierna under 4½ år, men Birgitta fick lova att aldrig skriva på borgen för en kamrats lån. Olle mindes hur besvärligt han och många andra hade haft det under studietiden med alla lån och åtaganden. Det fanns inte många stipendier att söka och ännu inga statliga studielån och bidrag. Först bodde Birgitta i ett litet rum utan elvärme och torrklosett i korridoren. Hon flyttade senare till ett fint rum med egen ingång. Birgitta var en flitig brevskrivare och skriver om sina vardagsbestyr, nöjen och umgänge med släkten och vännerna. Hon var ofta bjuden till Ulla Nilsson, som bodde hos sin morbror på Forkabyholm, en mönstergård utanför Uppsala som tog emot lantbrukselever. Kusin Carl-Fredrik och även hans blivande fru Kerstin praktiserade där. Birgitta höll även under studietiden kontakt med släkten i Tybble, som betydde mycket för henne. Hon hade mycket roligt i folkdanslaget Philocoros och deltog en sommar i en folkdansturné till Llangollen i Wales med efterföljande rundresa i Europa. Bengta lät i det sammanhanget sy bohusträcker till Birgitta och Carin och hon broderade själv de vackra hättorna. Från Paris skrev Birgitta att föräldrarna måste köpa och skicka en enkel tågbiljett klass 3 till Malmö till henne, då hennes pengar inte skulle räcka.

4 Berättelsen om Birgitta har till stor del skrivits av hennes dotter Anna Löfström

Birgitta hade tagit jur. kand. examen 1949 och fått plats som tingsnotarie i Klippan i Skåne. Hon trivdes bra med häradshövdingen och de andra tingsnotarierna och inte minst med nämndemännen, mestadels bönder på skåneslätten. Bland dem hade hon sin schottis-, hambo- och polkakavaljer.

Efter Klippan blev det Norrland för Birgitta, fiskal i dels i Umeå, dels i Piteå som sorterade under hovrätten i Umeå. Det var många jurister som gjorde sina första år i Norrland. Livet där innebar förutom hårt arbete även en hel del sällskapsliv. Birgitta beskriver det som en rolig tid. Det var också här Per och Birgitta träffades. Birgitta bodde i Piteå och Per i Umeå, där han tjänstgjorde som hovrättsfiskal i Hovrätten.

På maskerad innan Per och Birgitta ännu lärt känna varandra

Birgittas och Pers förlovning på Hällesdalen på nyårsaftonen 1954. Här tillsammans med redan förlovade Carin och Lars, veckan före deras bröllop.

Birgittas och Pers bröllop

I april 1955 stod bröllopet. Vigseln ägde rum i herrummet på Kristinelundsgatan, med Olles bror Arvid som präst. 56 släktingar och vänner var inbjudna, det var något till trångt! Lunch dagen därpå med 20-talet gäster. Efter bröllopet reste Birgitta och Per till Skåne. De stannade på Margretetorps gästgivargård och sedan vidare till Lund och Östervångsvägen 9 - Pers föräldrahem.

Möte med svärmor Ester

Efter giftermålet bodde Birgitta och Per fortfarande åtskilda i Piteå respektive Umeå till i september 1955, då de flyttade in i en trerums-våning i Luleå. Per hade då börjat som assessor vid rådhusrätten där.

I november 1955 födde Birgitta första barnet Per (Pelle). Birgitta drabbades av en allvarlig havandeskapsförgiftning som lyckligtvis avlöpte väl. Sedan föddes Anna (Kicken) 1957 och Tor 1960. Birgitta hade efter Pelles födsel hjälp av hembiträdet Alice och senare barnflickan Gudrun, då hon mellan barnafödandet i perioder fortsatte att tjänstgöra som jurist. I november 1958 opererade Per sitt ben och var inlagd på ortopedien i Lund t o m januari 1959 och därefter konvalescens på Östervång.

Familjen Löfström trivdes bra men tyckte vintrarna i Luleå var mörka och kalla, speciellt för barnen. De kallaste dagar när de tog promenader, fick de planera in besök på café, bibliotek mm för att komma in och värma sig med jämna mellanrum. Två av sina vänner från denna tid, Inger Pettersson och Siv Cederqvist, hade Birgitta kontakt med livet ut.

En tradition skapades: Vid midsommar, eller strax innan, reste familjen med tåg söder över, först till Lund och Östervångsvägen 9, där de stannade ett par veckor. Tågresan som tog ett och ett halvt dygn var ett äventyr i sig. Norrlandsfamiljen välkomnades alltid av farmor och Pers bröder med jordgubbar och vispgrädde. Sedan följde sällskapsliv då "9an" var en träffpunkt för bröderna, kusiner, grannar och vänner.

Tågresan gick sedan vidare till Hällesdalen. Birgitta hade minutiöst planerat packningen, så allt det som polletterats till Ödsmål kom dit. Det var allt från kläder, tomma konserveringsburkar, cyklar, luftmadrasser etc. Framme i Ödsmål var det taxi eller så mötte Carin eller Lars.

Bengta och Olle tillsammans med kusinerna Brundin hälsade välkomna vid gungorna. Efter en snabb installering i Lilla stugan blev det bad nere vid Svanhalsen. Gemensamt te eller middag, där Olle och Bengta berättar och sammanfattar sommaren hittills: sommarens besök och socialt umgänge samt avslutade, pågående och kommande projekt. Birgitta och barnen spenderade sedan stor del av den återstående sommaren på Hällesdalen. Somrarna och livet på Hällesdalen var mycket uppskattade.

Pelle och Kicken hjälper pappa Per

Hösten 1960 flyttade familjen äntligen söderut till Södertälje, där Per fått tjänst som assessor. Per och Birgitta flyttade in i en stor ljus lägenhet på 6:e våningen i ett höghus på Brunsängsvägen. Huset var ett samhälle i sig och det tog inte lång tid förrän barnen fått nya kompisar. Birgitta och en grannfru samordnade tvättdagar, så att barntillsyn, mathållning, tvätt och mangling (stenmangel) skulle kunna skötas på bästa sätt. Birgitta fick frågan om det var sant det som Kicken sagt att det fanns en syster som inte fick komma hem längre. Det var barnflickan Gudrun som flyttat tillbaka till Luleå.

Under Södertälje-tiden vikarierade Birgitta för Per, som fiskal och assessor i tre perioder. För att meritera sig till rådman tjänstgjorde Per då i hovrätten i Sundsvall och Umeå och som föredragande i Högsta domstolen i Stockholm. Per kallade Birgitta sitt ”hemliga vapen”. Birgitta och Per diskuterade ofta livligt juridiska knivigheter. Det måste ha varit tufft för Birgitta att då vara ensam själv med tre barn, men hon var en positiv och arbetsam kvinna som sällan klagade.

Vid ett tillfälle då Birgitta var borta en kväll ringer Kicken henne och sa att hon måste komma hem. Tor och Kicken hade bråkat i hans säng och Tor hade brutit benet. När Birgitta kom hem upptäckte hon med lättnad att det var benet på Tors säng som hade brutits.

Hon fann glädje i det mesta, intresserad både av människor, matlagning och andra hushållsbestyr, konst, litteratur, världshändelser och att vara med sin familj. Hon hittade alltid på spännande äventyr för barnen och uppmuntrade initiativ. Birgitta gillade vackra saker och samlade dessa i sina hem. Men TV räknades inte som vacker. Till slut införskaffades en, eftersom barnen dagligen gick in till grannbarnen för att se barnprogrammen.

1965 flyttade Birgitta med familj till ett radhus i Gävle, där Per tillträdde en tjänst som rådman. Även i Gävle arbetade Birgitta periodvis. Det var under åren i Gävle som Birgitta gjorde sin konstresa till Ryssland. Familjen trivdes bra, men Skåne hägrade fortfarande.

Hösten 1969 gick flyttlasset till Ängelholm. Per hade fått en tjänst som rådman på Ängelholms tingsrätt. Familjen, som nu i flera somrar hyrt stuga i Båstad, var på semester där när beslutet om flytten togs. De åkte då tillsammans och tittade på bostad i Ängelholm och fastnade för villan på Blåklintsvägen. Birgitta och barnen åkte sedan direkt från Hällesdalen till Ängelholm för att installera sig i villan och staden inför skolstarten. Redan innan skolan hann börja, hade barnen hittat kamrater i området. Pelle började på högstadiet i Ängelholm. Tor i Skälderviken. Kicken åkte skolskjuts till skolan i Magnarp, Vejbystrand under ett års tid. Per kunde anpassa sina arbetstider och närvaron vid Tingshuset, så när vädret ville packade Birgitta lunch och de två tog bussen till Vejbystrand för bad och strandliv.

Birgitta tog emellanåt ting i Ängelholm och i närliggande kommuner, men största delen var hon hemma och skötte hus och familj. Hon uppmuntrade och stöttade barnen att utveckla olika intressen, att tågluffa i Europa etc. Att delta i sportaktiviteter eller kortspel gjorde hon dock helst bara om nödvändigt och för att ingen annan skulle behöva förlora. Pelle och Tor idrottade, fotboll och badminton, och var med kompisar. Anna deltog i det spontana sportandet med bröder, men gillade annars mer att hänga med kompisar och var under gymnasietiden med i uppstarten och aktiv i Ängelholms musikforum. 1975-76 var Anna utbytesstudent i USA. Pelle var mycket musikintresserad, spelade gitarr med kompisar och de var ofta på konserter.

På Blåklintsvägen träffades ett gäng grannar och i det fanns en Opelhandlare som förmodligen hade ett finger med i att Per som 50-åring tog körkort för automatväxlad bil och inköpte den ockragula Opeln. Per hade tidigare p.g.a. sitt stelopererade knä ej kunnat ta körkort. Birgitta tog aldrig körkort. Även om familjen tidigare frekvent gjort sina familjeutflykter till fots, med taxi eller med kollektivtrafik, gjorde bilen att familjen fick det enklare att besöka släkt och vänner och göra utfärder i och utanför Skåne. Båstad var ett omtyckt utflyktsmål, särskilt då Pers bror Gudmund och frun Gunnel hade sommarstuga där.

Birgitta och Per tittar ut ur Opel:n vid ankomst till Gudmund och Gunnel

1978 inträffade den obeskrivliga sorgen att sonen Pelle som då bodde i Lund, gick bort vid 23 års ålder. Livet gick vidare men sorgen bestod.

Sedan Tor gått ut gymnasiet flyttade Per och Birgitta 1981 till i Lund, där Per fram till sin pensionering arbetade som rådman på Lunds tingsrätt. Tor hade ett par jobb efter studenten och började därefter på fritidsledarlinjen på Jämshögs folkhögskola i Blekinge.

Sista året på gymnasiet hade Anna träffat Per (Sunta) och de har hållit ihop sen dess. Kicken (som nu kallas Anna) flyttade 1977 till Helsingkronas nation i Lund. Jobbade som undersköterska ett år och läste sedan på socialhögskolan t o m våren 1982. Därefter arbetade hon på olika HR-avdelningar i Ljungby, Köping och Kristianstad, till dess hon 1986 började på HR-avdelningen i Båstads kommun och bosatte sig i Ängelholm tillsammans med sin Per.

Birgitta och Per trivdes väldigt bra i Lund och i villan, framför allt gav trädgården dem stor glädje. Där bjöd Birgitta in till kalas för familj, släkt och vänner. Legendariska är Birgittas lövsalsluncher i deras stora berså.

Hip, Hip Hurray! Här med Ellari, Jan och Lillemor Carlestam och ängelholmsvänner.

Birgitta drabbades av tuberkulos och tillbringade december 1982 på Orups sjukhus. Tor insjuknade 1984. Birgitta kämpade på alla sätt för att Tor skulle få den vård och stöd i livet han behövde. Som alltid stöttade Per och Birgitta varandra. Förutom för Tor kämpade Birgitta också för att möjliggöra arbete för psykiskt långtidssjuka. Det blev till slut ett projekt och Birgitta var med på "projektets" 10-årsjubileum.

Sommaren 1990 gick Per bort efter en tids sjukdom. Birgittas skriver: "Här tar den goda sagan slut, men det var en vacker saga!" Hon och Per var bästa vänner och trivdes i varandras sällskap och de älskade varandra mycket. I sina anteckningar och brev under åren med Per och familjen skriver hon ofta om hur lycklig hon är med sitt liv.

Birgittas liv som ensam i Lund fortsatte. Tors situation var en stor del av hennes liv både i närvarande, i tid och i tankar. Hon hade genom åren gott stöd av damerna i sin anhöriggrupp, som också blev hennes vänner.

Birgitta satte en ära i att klara sig så mycket som möjligt själv men passade som 70-åring på att inspektera taket och skorstenen, när Anna och Per kom på besök.

Birgitta under tiden i Lund

Birgitta var ofta i Ängelholm hos Anna och Per för att umgås och dela vardagen med barnbarnen Albert och Paulina. Hon passade också på att hjälpa till med allt möjligt mellan målning, tapetsering, matlagning, barnpassning och med festbestyr. Det var roliga besök. Albert minns att han ofta när han kom hem från skolan, fick kliva över Birgittas ben, där hon satt vid telefonen vid entrén och pratade med Tor. Sen vankades det läckerheter. Birgitta var också god vän med Annas svärföräldrar, Lars och Anna-Greta Sundelius, vilka hon också träffade regelbundet i samband med sina besök i Ängelholm.

Birgitta som hela livet varit familje- och släktkär deltog flitigt i syskon- och släktträffar. Sommaren 1997 reste Birgitta med en barndomsvän på en bussresa till Italien och fick uppleva mycket fin konst och kultur samt ett kraftigt jordskalv en natt i Assisi.

Närheten och samvaron med sin bror Olof, Margareta och Ellari i Helsingborg var genom alla år en stor glädje för henne.

Om det satt långt inne att skaffa TV, tog det ännu längre innan Birgitta till slut, efter Jan Carlestams ihärdiga övertalningar, skaffade sig en dator. Det var kämpigt till en början men hon fick bl.a. specialundervisning av syster Carin. TV utökad med flera kanaler blev ett sätt att se och uppleva konst, konserter och världen utan att själv resa.

Våren 2013 i Lund med Carin och Olof

Birgitta fick domen cancer. Under de veckorna hon behandlades med cytostatika var hon mer infektionskänslig och övergick då till att umgås per telefon. Som tur var hade hon förmågan att trivas bra i sitt eget sällskap. Efter avslutad behandling var Birgitta bättre och livet återgick till det mer normala.

Våren 2013 började tumören växa igen och i samband med planeringen av kommande behandling beslutade Birgitta att inte inleda en ytterligare omgång. Birgitta tyckte hon levde ett mestadels bra liv och valde att inte avsluta det i en förmodad plågsam behandling med dåliga odds för att lyckas. Strax efter att hon fattat beslutet var Anna i Lund för att hjälpa henne att köra ett släp kasserade saker till återvinningen. Birgitta sorterade och rensade hemmet under sjukdomstiden och hade planerat och förberett det mesta inför sin död för att underlätta för Anna, så typiskt för henne. Birgitta hade känt sig dålig på natten och trots det soliga vädret blev hon liggande inne och vilade. Hon bad också Anna att hjälpa henne att mala nötter till kakan hon skulle ha med till Albert i samband med hans studentexamen två veckor senare. Birgitta blev inte bättre utan avled senare *samma kväll. Det var den 18 maj 2013.*

Birgitta var i grunden nyfiken, glad och positiv som tyckte om att umgås med andra människor. Hon var fylld av energi, hade ett stort engagemang och intresse för livet i både stort och smått, arbetsam, envis, pliktrogen, generös. Hon hade mestadels lätt att hitta glädjen i vardagen. Med åren och i samband med kampen för Tor blev hon mer orädd att ta ställning och stå upp för det hon tyckte, vilket inte alltid gick hem hos alla.

I en uppsats i skolan skrev Birgitta "Mitt självporträtt" där hon beskrev sitt utseende och sina tankar kring det, sin egen karaktär och sina olika drömmar. Beskrivningen hon gjorde speglade bra bilden av den hon också var genom åren. Av de drömmar hon beskrev fick hon aldrig sin rutschbana från våningen ner till en bassäng i källaren med balsal och spelande fontäner. Däremot gå på bal i långklänning och mycket annat.

Carin född 1929 började gymnasiet latinlinje på Flickläroverket, där hon trivdes väl med arbete och kamrater. Det hörde till traditionen att eleverna på Luciadagens tidiga morgon skulle gå hem och lussa sin klassföreståndare, som väl inte var överförtjust. Varje år firades Lucia på skolan med gamla sånger och bågdanser, som övats lång tid i förväg. "Lucias dag, välkommen igen..." Dåvarande rektorn hade forskat om gamla seder och hade infört de traditionerna på skolan. Den 6 november tågade lärare och elever i stadens alla läroverk med musik och fanor ner till Gustav Adolfs torg för att fira "hjeltekonungen". Den dynamiska gymnastiklärarinnan övade marschen på skolgården veckor i förväg. Men så ansåg tidningarna också att Flickläroverket hade tågat bäst av alla skolorna.

Carin tyckte det var roligt i skolan. Lärarna och deras undervisning var mer eller mindre uppskattad. Det var ordning och reda, och någon *krigsmålning* tilläts inte. Hade en flicka målat läpparna fick hon gå ut och tvätta sig. Några riktiga *original* bland lärarna fanns förstås, till allmän munterhet. - Klasskamraterna har sedan träffats till jubileer ända fram till 2019.

Idrottsdag

"Högst" bland scoutledarkamrater

Hon var ofta ute på kvällarna - möte i Kristliga Gymnasistföreningen KGF, folkdans i gymnasiekamraternas "Polkagrisarna" eller som varungeledare i KFUM - men hon hade order om att vara hemma senast kl. 9. Då stängdes också porten nere vid gatan.

En dramatisk händelse inträffade vid ett scoutläger på Östads säteri. Några kvinnliga ledare var inkvarterade i en byggnad som på natten började brinna. Utgången var blockerad av elden, så de fick hoppa från andra våningen. Friherre Alströmer, ägare till Östad, hjälpte till vid släckning och utrymning, så det sa's sedan att Carin hoppat "i baronens armar".

Sommaren 1947 deltog Carin i ett skolutbytesprogram med Frankrike. Färden ner till Paris gick med ånglok genom ett sönderbombat Tyskland. Hon hade turen att komma till en mycket trevlig familj, där fadern var *censeur* (biträdande rektor) på ett läroverk (lycée) i Paris utkanter. Dottern Denise i familjen hade ett arbete under veckodagarna, så Carin turistade på egen hand eller blev omhändertagen av vänner till familjen. I hemmet märktes ingen brist på matvaror och inne i Paris syntes inte så mycket av krigets förstörelse. Men det var mörkt och smutsigt! Champs Elysées var fortfarande en *fin* gata med tjusiga affärer och damerna var eleganta med silkesstrumpor och hattar. Denise följde sedan med till Hällesdalen, säkert mycket exotiskt för henne med lantliv och torrdass. Parisvistelsen blev en upplevelse, föga anade Carin att hon senare i livet skulle bo 34 år i Frankrike. Hon tog då kontakt med Denise och träffade henne flera gånger.

Inte svårt att gissa vem som är Denise

En sommar under gymnasietiden reste Carin med en studentresa till Rhen- och Moseldalen. Deltagarna cyklade från Hamburg, som till stor del fortfarande var en spöklik ruinstad, och ner till Heidelberg. Landskapet var vackert med böljande vinfält och den romantiska Loreleiklippan siktades. Heidelberg upplevdes som en typiskt tysk, romantisk universitetsstad.

När Carin tagit studenten 1949 tänkte hon först söka till Socialhögskolan och började göra nödvändig praktik på en strumpfabrik och på Sahlgrenska sjukhuset. Slutligen beslöt hon sig för att följa storasyster i spåren och studera juridik i Uppsala. Också hennes studier bekostades helt av föräldrarna. Varje månad kom en postanvisning på 300 kronor men hon fick förstås extra tillskott ibland.

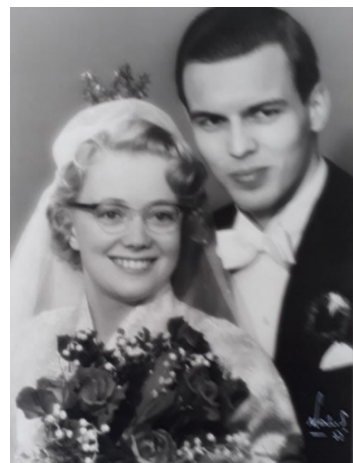

I studentrummet i Uppsala

Det gällde då att leva sparsamt, hyresrummet kostade 60 kronor i månaden. Det var rätt primitivt med endast ett handfat i rummet (bakom en skärm) och en liten elektrisk platta att koka tevattnen på. Toalett fanns uppe på vinden. Men det låg nära universitetet. Hur var det möjligt för familjen med en inkomst att bekosta barnens studier? Delvis berodde det på att Olle fortfarande extraknäckte som docent på Chalmers högskola. Carin "kilade stadigt" med Lars Brundin som hon lärt känna inom KFUM. Han hade tagit studenten på Hvitfeldtska läroverket samma vår 1949 och bodde kvar i Göteborg med arbete på återförsäkringsbolaget Amphion.

Studentlivet var inte ett liv i "sus och dus". Stämningen på Göteborgs nation var rätt så snobbig med många "pappas gossar". Visst gick Carin på fester och samkväm, då Lars ibland kom på besök. Hon umgicks med några kusiner Sjöstrand (Olles bror Bertils barn) och med

några studiekamrater. Ibland reste hon till Stockholm och besökte släkten i Nockeby (Bengtas bror Torsten med familj). Hon var också under några år vargungeledare i Uppsala. Bland det roligaste var att dansa folkdans i Philocoros. Övningarna ägde rum i studenternas badhus, så hon passade på att ta veckans bad i samband med övningarna. - Sedan Olof tagit studenten gjorde han viss del av sin militärtjänstgöring i Uppsala och syskonen kunde då träffas ofta.

Vigseln skedde i Örgryte gamla kyrka i januari 1955 med Olles bror Arvid som vigselpreäst. Bröllopsfesten hölls i hemmet för 66 gäster och nästan all mat tillagad i köket. Möbler flyttades, lånades, bars bort, porslin, glas, silver och dukar lånades eller hyrdes. Bengta var den stora organisatören av alla tusen förberedelser. Hur kunde samtidigt hela familjen leva och bo de dagarna i våningen? Hur kunde man vara så många på festen, hur kunde bord och stolar röjas undan för kaffe och dans? De vuxna satt i björkrummet och ungdomarna i matsalen.

Kusin Åke Carlestam filmade brudparet, när de anlände till lägenheten. Med Åkes starka fotolampor gick huvudsäkringen och hela lägenheten la's i mörker, men Bengta ordnade snabbt fram fotogenlampor och stearinljus. Alla tyckte det var tjuisigt. Åke och hans bror Jan Carlestam spelade upp en spexig "show". När de tappade den röda tråden halade kusin Gösta snabbt fram en röd garntråd.

Och påföljande dag lunch för 24 personer och middag för 11! Brudparet for på några dagars bröllopsresa till Köpenhamn.

I april var det återigen stort bröllop på Kristinelundsgatan, då Birgitta och Per gifte sig och några veckor senare tog Johan studenten med efterföljande mottagning. Två bröllop och en studentmottagning under en vår! Vem gör om det?

Under våren efter bröllopet bodde Carin och Lars ute i Lars föräldrars sommarstuga i Västra Bodarne. Lars arbetade på försäkringsbolaget Amphion vid Vallgraven och Carin åkte in till Göteborg, tog körlektioner och gick på hushållsskola. Senare under våren fick hon plats som tingsnotarie i Falkenberg och pendlade hem till Göteborg över helgerna. De nygifta hade turen att snart få tag på en liten lägenhet på Virginsgatan i Kålltorp. Carin trivdes bra som notarie i Falkenberg under 2½ år. Hon var den första kvinnliga notarien där, vilket uppmärksammades av lokaltidningen. Häradshövdingen var mycket sträng och notarierna arbetade ofta övertid på kvällarna med att skriva domförslag, granska bouppteckningar m.m. En gång i månaderna hölls ting i Varberg. Först mot slutet av tjänstgöringstiden fick notarierna vara domare i egna, enklare mål.

Under en semester (som då var högst 3 veckor) reste Carin tillsammans med Lars till London. Lars skulle praktisera där på ett försäkringsbolag.

Två somrar gjorde Carin och Lars bilturer tillsammans med Lars föräldrar till Norge med dess dramatiska och vackra natur.

Efter notarietidens slut tog Carin kortvariga anställningar på Chalmers kansli och på Rådhusrätten i Göteborg för att sedan besluta sig för att söka in vid Hovrätten för Västra Sverige. Arbetet var krävande men stämningen mellan kamraterna var god. Efter ungefär ett år blev hon antagen som hovrättsfiskal. Det var precis lagom till att ta emot första barnet Anders i december 1960. Då hade paret flyttat till en lägenhet på Virvelvindsgatan på Hisingen.

Carin fortsatte efter mammaledigheten med nedsatt arbetstid. Det var svårt med barnpassning, eftersom det dåförtiden inte fanns någon allmän barnomsorg. Det var därför väldigt tacksamt att kunna lämna upp Anders till mormor Bengta under några timmar. Någon tid vistades Anders hos en dagmamma, men barnpassningen fick ingen riktigt bra lösning. Lars spelade handboll på fritiden och ofta var familjen inbjuden till söndagsmiddag på Kristinelundsgatan, tillsammans med Johan och Anna-Lena med jämnåriga kusinen Jonas och senare även Mikaela.

Lars föräldrar Sigge och Karin

*På badstranden nere vid sjön Mjörn
Karin med Elisabet. Folke håller om Ingela.*

Naturligtvis umgicks den unga familjen också mycket med Lars föräldrar på Stomgatan i Örgryte och på helgerna besökte de Hällesdalen och Västra Bodarne.

Lars och Carin skaffade bil, det var en liten gul Volkswagen. Lars var road av segling och köpte en Folkbåt, och många sommarveckor vistades de till sjöss. När familjen väntade tillökning, Folke 1963, var det dags att skaffa ny bostad. De fastnade för en nybyggd villa i Partille med stor skogstomt. Pojkarna fick lekkamrater bland grannarna. Särskilt populärt var det att leka hos en granne som skaffat TV. Anders började skolan och Folke i lekskola. Carin hade svårt att klara av både arbetet på hovrätten som fiskal och hemmet, så efter en tid som deltidsanställd blev hon hemmafru. Efter några år föddes dottern Ingela 1968.

Lars fick 1969 anställning på Skandia i Stockholm och familjen flyttade till en villa på Vargvägen i Saltsjö-Duvnäs utanför Stockholm. Huset låg nära en liten sjö, där barnen åkte skridskor när det var is. Anders och Folke gick i skolan och var duktiga i fotboll och ishockey. Ingela fick små lekkamrater i grannhusen och gick ett år i lekskola. Allmänt ”dagis” fanns ännu inte.

På helgerna åkte familjen ibland in till huvudstaden och gick på Skansen, besökte museer eller gick på någon föreställning. Några år for de iväg till svenska eller norska fjällen och åkte skidor. På somrarna och vid många skollov bilade de ner till Västkusten och Hälledalen.

En sommar reste Lars och Carin med pojkarna till St Aygulf på franska Rivièran. De hade fått låna ett hus som tillhörde en av Lars affärskontakter. Ingela var bara några år gammal och fick stanna hemma hos faster Eva och farbror Yngve.

Lars fick erbjudande om anställning i Paris på en försäkringsagentur, som Skandia hade förbindelse med, och familjen tog utmaningen att flytta till Frankrike. Det var inte särskilt populärt hos Anders och Folke, som hade sina kamrater och ett rikt sportliv i Sverige. Anders hade läst franska ett år i skolan, men Folke och Ingela kunde ingen franska. Flyttlasset gick i augusti 1975 och barnen började på Lycée International i St Germain-en-Laye några mil utanför Paris. Anders och Folke gick det första året i specialklasser med intensivundervisning i franska. Ingela, 7 år, fick direkt hoppa in i en normalklass. Många dagar kom hon hem och grät, men förvånansvärt snabbt lärde hon sig språket och klarade sig bra.

Undervisningen i franska skolor var och är fortfarande strängare än i Sverige. Många läxor och ständiga förmaningar av lärarna att bli ännu bättre. Under veckorna hade barnen inte tid till mycket annat än skolarbete, men under helgerna var de tillsammans med kamrater, ofta svenska, i samma situation. Naturligtvis ”turistade” familjen inne i Paris och gjorde kortare eller längre utfärder till museer, slott och andra sevärdheter.

Flera gånger for familjen på vinterlovet till skidorter i Schweiz eller Frankrike. På somrarna reste de alltid till Sverige. När barnen blev större gjorde de ibland själva resor av olika slag, gick på språkkurs eller hittade något sommarjobb under ferierna. De första åren hyrde familjen bostad i byn Saint-Nom-la-Bretèche en knapp mil från skolan. Efter 6-7 år köpte Lars och Carin en mycket trevlig lägenhet i byn Louveciennes, några kilometer från Versailles.

Vid ett tillfälle blev Lars och Carin av några vänner inbjudna att följa med på en kanalresa i Frankrike i deras stora motorbåt. Mycket spännande!

Då och då kom släktingar på besök. Flera gånger bilade eller flög Lars syster Eva med make Yngve ner och tillsammans gjorde de minnesvärda resor till olika vindistrikt.

Bland vinfälten i Bourgogne

Carin engagerade sig mycket i barnens skolverksamhet men hade också tid att gå på språk- och konstkurser och turista inne i Paris. När föreningen SWEA (Swedish Women Educational Association) bildades i Paris blev hon en flitig medlem där. Bl.a. åtog hon sig att bli redaktör för föreningens tidning, vilket medförde att hon måste lära sig att använda en dator, vilket ”gemene man” dåförtiden inte behärskade.

När familjen flyttat till Louveciennes gick Carin varje vecka till ett äldreboende för att delta i sammankomster och fester, för att umgås och stimulera dem som bodde på hemmet.

Under Parisåren utförde Carin mycket för att samla och bevara familjens minnen. Hon renskrev Olles manuskript till memoarerna *Den försvunna tiden* och senare alla hans hembygdsartiklar om personer och historiska händelser.

Bengtas omfattande släktberättelser sammanställde Carin till en *Släktkrönika för Maria och Karl Karlssons släktförening*. Hon läste också alla brev i Olles och Bengtas stora brevsamlingar, totalt ca 2500 stycken, och gjorde utdrag ur brev med intressant innehåll.

Tillsammans med Olof har Carin under många år arbetat med att först sammanställa och sedan placera arkiven för de båda släktföreningarna i Örebro, resp Jönköping och sedan även föräldrarnas arkiv, *Olof och Bengta Sjöstrands personarkiv*, vilket har kunnat placeras på Landsarkivet i Göteborg.

Anders tog en *Bac International* och började på Handelshögskolan i Stockholm. Folke tog efter några år samma examen, gjorde lumpen och fortsatte sedan till studier på Chalmers. Ingela, som gått hela sin skoltid i Frankrike, tog både fransk och internationell studentexamen. Även hon valde att fortsätta med studier på Handels i Stockholm.

Barnen flög ur boet. Lars fick sluta sitt arbete i förtid på grund av förhållandena i firman, men det hade han inget emot. Så småningom kändes det rätt att flytta tillbaka till Sverige efter 34 år i Frankrike. Det skedde 2009 till en trivsamt och praktisk lägenhet i Örgryte med närhet till naturen. Cirkeln var sluten.

Olof född 1933 blev tidigt lockad av scoutrörelsen och började i Vargungarna i KFUM i nio-årsåldern.

Som Mowgli i vargungespel, insmetad med choklad

Prisbelönt pengainsamlare för KFUM

Han fortsatte sedan i scouterna med liv och lust. Roliga år med kamratliv och allt praktiskt man fick lära sig som t ex knopslagning, friluftsliv med att göra upp eld och laga mat, övernatta i tält osv. Man skulle också avlägga många prov och erövra flera märken för färdigheter som förbandsläggning, strumpstoppning, morsesignalering och flaggsignalering.

På söndagarna var det ibland tävling mellan patrullerna i den starkt kuperade göteborgs-terrängen. Det kunde röra sig om att föra patrullens två delar framåt i samverkan med orientering, flaggsignalering och bårbärning, avslutat med matlagning. En höjdpunkt på året var pingstlägret på Östad säteri.

Blivande svåger Lars Brundin verkar vilja ge Olof en lyckospark på resan till Sönderjylland

Olof på väg till pingstlägret på Östads säteris marker

Flera somrar deltog han i scoutläger. Det första 1946 var ett internationellt storläger nere i Sönderjylland i Danmark och innebar ett möte med det krigsdrabbade landet. Där träffade han danska scouter och fick några brevvänner. Därefter följde andra scoutläger, först ett storläger i Ådalen, sedan ett vildmarksläger på en ö utanför Henån och till sist ett läger som Olof arrangerade tillsammans med en annan patrulledare på Orust mitt emot Hällesdalen. Med den egna patrullen ordnade han möten och utflykter utöver avdelningens möten. Det var utvecklande och roligt med alla kamrater och säkert också fostrande.

Tårta bärs in vid ett scoutjubileum

Vi bröder gick först fyra år i folkskola, sedan på Hvitfeldtska fyra år i realskolan och sist fyra år i gymnasiet, där vi båda valde reallinjen. För att komma in på läroverket fick man tentera i åtminstone matematik och svenska.

Somrar och andra skollov med familjen på Hällesdalen är fyllda med underbara minnen. Hällesdalen var och är ett eldorado att få uppleva och växa upp i. Vi pojkar hade kamrater i grannhusen. Olof höll ihop med de jämnåriga Göran Holgén och Lennart Appelgren, medan Johan var tillsammans med Lennarts yngre bror Bosse. Vi fem levde fria livet, ej särskilt betungade med arbetsuppgifter. Vi var uppfinningsrika, ständigt sysselsatta med bad- och båtliv, fotboll, krocket och idrottstävlingar mm mm. Mycket kretsade kring Lyckan och där grävdes gropar för längd- och trestegshopp, höjd- och t o m stavhopp.

Efter släktforskarresan 1945 följde kusin Bertil från Alvesta med till Hällesdalen. Tillsammans med honom bildade då Johan och Olof en redaktion för tidningen *Havsböljan*, som skrevs ut med fem karbonpapper på pappas skrivmaskin. Aktuella reportage från livet på Hällesdalen och mycket annonser för att finansiera vårt privatliv.

En sommar inbjöd de fem Hällesdalsgrabbarna föräldrar och syskon till kabaret med sketcher från Appelgrens veranda med ridå. Sittplatser på planen nedanför och förfriskningar såldes i pausen.

I 13-årsåldern arrangerade skolan en orienteringskurs och detta fängade Olof helt. Under hela skoltiden tränade han och deltog tillsammans med blivande svågern Lars i orienteringstävlingar, vilket medförde svår träningsvärk i skoltrapporna i mitten på veckorna.

Under de kalla vintrarna var Olof och hans kompisar flitiga med skidåkning, både i sta'n och på utflykter med tåg. Man åkte skridsko på olika skridskobanor och seglade med skridskosegel på Delsjön. Det spelades bandy på olika sjöar. (Ishockeyn kom till Sverige först med Lennart Hyland.)

Gymnasistsomrarna var utvecklande:

Sommaren 1948 konfirmationsläste Olof i Björkeby tillsammans med Hällesdalskamraterna Lennart och Göran. Psalmverserna och katekesen pluggades in under vandring på den vackra rullstensåsen. Vi hade mycket fritid, spelade fotboll i prästgårdsträdgården, hjälpte till på prästgården med vedhemkörning och cyklade med prästbarnen ner till ett bad. På de lediga lördagarna gjorde vi långa cykelturer. Vi hade skaffat en månadsprenumeration på GP, så vi kunde följa olympiaden i London. Efter konfirmationen gjorde Olof en resa med föräldrarna till Visby och till Stockholm med besök hos Torsten och Birgit i Nockeby.

Olof hade funderingar på att bli jägmästare och deltog året därpå i ett skogshuggarläger i Värmland för gymnasister. Det gällde avverkning för hand av mindre träd, gallring och röjning. Det var hans enda sommarjobb.

Språkresa till St Albans utanför London 1950, ett första möte med utlandet utanför Skandinavien, var fyllt av spännande upplevelser med nya perspektiv och första förälskelsen.

Sista gymnasiesommaren cykeltur med en kompis till Storlien med fortsättning till Trondheim, Hurtigrutt till Bergen och tåg till Oslo. Han hann också med en bilresa med en kollega till Olle till det okända och exotiska Skåne med besök hos Birgitta på hennes tings-tjänstgöring i Klippan.

Efter scouttiden gick Olof med i KGF, Kristliga Gymnasistföreningen, och blev där sekreterare. Det var ett livligt kamratliv med kvällsmöten och läger på olika folkhögskolor. På söndagarna träffades de ofta efter gudstjänsterna hemma hos varandra.

Målning på Lyckan

Birgitta hade fått en målarlåda med oljefärger, men hon överlät den till Olof, då hon inte var intresserad. Från gymnasietiden utvecklade Olof målandet till ett livslångt intresse.

Olof student 1952

Olof gjorde sin militärtjänstgöring i Uppsala som stabsbiträde, dvs utbildning till kontorist och kartskötare för högre staber i fält. Han trivdes bra med tjänsten och kamratlivet. Man fick delta i manövrar i Härjedalsfjällen och i övre Norrland och se hur generaler och överstar arbetade i fält. Det var också en stor förmån att vara förlagd i Uppsala, då han där kunde uppleva studentlivet tillsammans med Carin och med sina studentkamrater. Under sommaren i Uppsala fick han också utnyttja Carins studentrum. Sedan hyrde han ett kyffe tillsammans med en kamrat för att måla och hålla till där under helgerna. Andra sommaren flyttades tjänsten till Ulriksdal, norr om Stockholm, också en stor förmån att få lära känna Stockholm och kunna umgås med kusinerna i Nockeby.

Olof valde att studera på Väg- och Vattenbyggnadslinjen på Chalmers. Det var fördelaktigt att kunna bo kvar i föräldrahemmet. Studierna varvades med kamratliv och gasker. Första året deltog han i Chalmerscortègen, där man på valborgsmässoaftonen for runt på Göteborgs gator med hopsnickrade tablåer på lastbilar. Han var senare vice ordförande i styrelsen för Chalmers Studentkår. Bl a deltog han två år i rad i de internationella studentveckorna vid Tekniska Universitetet i Berlin. Det gav en mångfacetterad uppfattning av Berlin efter kriget. Han skaffade sig också flera vänner där.

Somrarna ägnades helt åt att fullgöra de 6 månadernas praktik som krävdes för examen. Det blev praktik vid muddringsarbeten i Hamburgsund, väg- och broarbeten i Turkiet och sista sommaren kraftverksbygge i Umeälven. Berikande upplevelser i skilda miljöer.

Det första läsårets tentamensfria påskledighet utnyttjade han för att lifta till Paris tillsammans med Lennart Appelgren. Det var lätt att lifta på den tiden och de exotiska chalmersmössorna underlättade. Entrén i Köpenhamn var magnifik: bak på två mc i trafiken på Ströget. Via Lübeck, Amsterdam och Bryssel kom de till Paris, fick lift med en lastbil från belgiska gränsen hela vägen direkt till de gamla Hallarna, där de hjälpte till med att lämna kålhuvuden till olika grossister. I Paris var fasaderna svarta av all kolrök, kulhål syntes överallt. Våren hade kommit till Paris. De två studenterna stannade där en vecka, var flitiga med att besöka sevärdheter, möta impressionismen och att roa sig på Montmartre.

Efter examen fick Olof erbjudande att vara vikarierande lärare på Tekniska Gymnasiet i Göteborg, TGG, under läsåret 1957-58. För avgångsklassen ordnade han då en studieresa till Berlin. Han fick god hjälp med studiebesöken av sina Berlinvänner från de tidigare studentveckorna där.

Efter detta läsår kunde Olof genomföra en studieresa i brobyggnadsteknik med hjälp av de resestipendier från Chalmers han erhållit. Han hade köpt en tung, grön Pontiac av 1938 års modell. Johan och hans fästmo Anna-Lena ville följa med på den första delen av turen och även Johans studiekamrat Örjan Strannegård hängde med.

Nödvändig vattenpåfyllning på gamla Pontiacen

På Comosjön

De fyra ungdomarna gav sig iväg på en mycket omväxlande resa. Via studentstäder i Tyskland mötte fascinerande upplevelser i Verona, Venedig, Florens och Rom. Olof fortsatte sedan studieresan i Tyskland, Belgien och Holland. Vid hemkomsten efter dryga två månaders kringflackande insjuknade Olof i gulsot och var sjuk hela hösten.

Han blev frisk först till nyåret 1959, då han kunde börja sin anställning på Armerad Betong i Malmö som brobyggnadskonstruktör. Då han under hela chalmerstiden stått i bostadskö, stod en etta med kök och badrum på 39 m² och väntade på honom i Malmö. Hyran var 180:- i månaden. Ungdomen var mycket gynnad på den tiden! Efter drygt ett år fortsatte han på en konsultfirma för vatten- och avloppsanläggningar. Samtidigt var han lärare på Tekniska Gymnasiet i Malmö, först ett läsår på kvällstid och sedan ett år på dagtid, som löstes med partiell tjänstledighet från konsultfirman. För avgångsklassen ordnade han även där en studieresa, också denna gång till Berlin. Hans Berlinvänner hjälpte honom på samma sätt som tidigare vid resan från TGG.

Olof berättar: ”En gång på hösten 1960 var jag med kamrater på en danskväll och bjöd hem hela sällskapet till min etta efteråt. Med i sällskapet var en fröken Dagmar Tullberg. Hon var frimodig och rolig. Jag tog upp kontakten och vi fortsatte att träffas intensivt. Efter nyår for Dagmar till Stockholm för att fortsätta sin utbildning till laboratorieassistent. Vi brev-växlade och jag åkte upp till Stockholm för att besöka Dagmar. Vi gick på Operan och besökte Birgitta och Per i Södertälje. Påsken 1961 förlovade vi oss och bröllopet stod i maj samma år.”

Nyförlovad

13 maj 1961 i Slottsstadens kyrka i Malmö

Bröllopsresan gick till Italien med den klassiska routen Venedig - Florens - Rom och ner till Amalfi och hem genom Frankrike och Rhonedalen. Fantastiskt att tillsammans få uppleva så mycket i Europa.

Brudparet flyttade till Halmstad på sommaren, då Olof hade fått en lektorstjänst på Tekniska Gymnasiet där. Samtidigt hade han fått erbjudande från konsultfirman i Malmö att starta och driva ett avdelningskontor i staden. Det var jobbiga, men roliga år med två arbeten. Efter några år flyttade familjen till ett kedjehus i Söndrum utanför Halmstad.

Familjen växte, Eva föddes i maj 1962 och Ann i oktober 1964. Efter några år ville Olof utveckla sig i tekniken för förspänd betong och bygga med betongelement och sökte arbete hos A-Betong i Växjö. På hösten 1965 flyttade familjen till Växjö. Dagmar började arbeta som labbassistent på lasarettet i Växjö. Flickorna kunde då vara på lasarettets barnstuga. Sedan föddes Sten i februari 1968.

Eva, Ann och Sten med Dagmar

Semestrarna tillbringades på Hällesdalen, där barnen hade härliga somrar tillsammans med sina kusiner. Men Olof och Dagmar skaffade också ett sommarställe på Hallandskusten. Där levdes ett härligt badliv och med den lilla segeljollen gjordes spännande segel- och fisketurer.

Utförsåkning hade kommit på modet och familjen gjorde flera skidresor till svenska fjällen och till Österrike.

Olof fick 1969 arbete på byggkonsultfirman J&W i Helsingborg och veckopendlade första halvåret. Efter Evas första skolor flyttade familjen från Växjö. Olof hade hos J&W ett mycket stimulerande och utvecklande arbete och stannade där till pensioneringen. Dagmar hade arbete både på Ridhuset och på Djursjukhusets smådjursklinik. Barnen hade många kamrater och engagerade sig i scoutrörelsen, i musik och i Fältbiologerna. Olof och Dagmar var mycket aktiva i Round Table och Ladies Circle. 1978 gick dock Olof och Dagmar skilda vägar.

På väg till farfar och farmor

7 nov 1981 på Södertäljegatan

Efter något år fann Olof en ny livskamrat i Margareta Forsman. Genom vännen Tage Landin fick de tag på en tomt och byggde redan 1981 sin skånelänga på Södertäljegatan. Först efter inflyttningen fick de tid att gifta sig. Med Margaretas tre barn från tidigare fick Olof nu en ny kärnfamilj.

Första besöket på Hällesdalen 1980 med Margareta och barnen Hans-Olov, Anki och Mia

Olof kunde överföra sitt intresse för utförsåkning till familjen och det blev flera skidresor både i Sverige och i Österrike.

Margareta drabbades tidigt av bröstcancer. Hon kämpade tappert med krävande cytostatikabehandlingar och en bröstrekonstruktion under 14 långa år. Men hon höll humöret uppe och mellan behandlingarna levde familjen ett normalt liv med livligt umgänge, fester och många resor. Till slut tog krafterna slut och i juni 1997 gick Margareta bort, innerligt sörjd och saknad.

12 maj 2001 på Citadellet i Landskrona

Några år senare fick Olof en ny livskamrat Ellari. De kände varandra väl sedan många år. Ellari var Margaretas bästa vän och deltog alltid i familjens festligheter. 2001 gifte Olof och Ellari sig. Det förefaller som om Olof hade regelbundna vanor att gifta sig vart tjugonde år. De skaffade en ny bostad i en enplans villa på Östhammarsgatan, inte långt från Södertäljegatan. Och nu lever de ett omväxlande och stimulerande pensionärliv med trädgård, vänner och resor. De innehållsrika resorna till flera länder ser de som en stor minnesskatt.

I Oviksfjällen

Olof har genom åren målat tillsammans i olika målargrupper och på resor tillsammans med Ellari. Ellari har utvecklat sig som keramiker i egen verkstad och tillsammans har de också haft många utställningar såväl hemma som på olika gallerier.

Tillsammans med Carin har han engagerat sig i att ordna upp arkiven för de båda släktföreningarna och föräldrarnas arkiv. Han har också redigerat och väsentligt utvecklat Olles Släktkrönika och sedan låtit trycka den.

Johan född 1936 trivdes på Hällesdalen speciellt på den närmsta bondgården hos Skepparn, som lät Johan och hans kompis Bosse Appelgren vara med i gårdens alla sysslor samt nere vid den så kallade allmänbryggan där fraktskutan Ada låg.

De fick höra många berättelser om gamla tider när de följde honom i det dagliga arbetet som kombinerad bonde och fraktskeppare. Johans fantasi fick näring av Skepparns berättelser om bygden eller spännande seglingar på haven. Berättelserna var nog fantasifulla i överkant men gav näring åt fantasi och intresse för fiske, odling och segling.

Johan i Skäddan med kusin Ulf

En sommar i tidiga tonåren fick Johan en mycket uppskattad födelsedagspresent; roddbåten Skäddan hade utrustats med mast, sprisegel och roder genom Skepparns försorg. Kölsvinet fylldes med stenar för att öka stabiliteten. Intresset för hav och segling som varade i mer än 60 år hade börjat.

Johan hade ytterligare ett privilegium: han var lillebror och gled under denna period fram som på en räkmacka. Från generösa föräldrar och syskon kunde han tidigt snappa upp och välja bland deras intressen och kunskaper. Läslusten väcktes speciellt under julloven på Hällesdalen, då pappa Olles julklappar genomgående bestod av böcker, nya eller klassiska. Tänk att få sitta framför brasan med Jules Vernes ”Jorden runt på 80 dagar”, August Blanchés ”Hyrkuskens berättelser” eller Vilhelm Mobergs ”Utvandrarna”- den upplevelsen glömmer man inte.

Lusten att arbeta praktiskt började med egna jordgubbs- och potatisodlingar från nio årsåldern. Bär och potatis såldes till mamma Bengta med fast prissättning - 25 öre litern för jordgubbarna. Några år senare blev han och Bosse daglönare på Karlssons bondgård med rensning av rovor för 5 till 10 kronor om dagen. Inkomsterna med viss försäljning av fisk från långrevsfiske vintertid under jul- eller februarilov blev ett tillskott till månadspengen.

Johan och hans kamrat Bosse Appelgren kallade sig Byggando och byggde också ett eget hus Spiklyckan av restvirke, som de fick av grannen Hultmark.

Johan var mycket händig och tyckte om praktiska sysselsättningar, täljde träfigurer och gjorde flera tändstickstavlor och byggde en dockteater. Han blev också scout och var den mest musikaliske av syskonen.

Med kamraten Herman framför Johans dockteater

Don Johan och fru Danikowska⁵ på Hällesdalen

Johans yrkesval var redan under folkskoletiden klart. Han skulle bli bonde och pengar sparades till en första ko. Konsekvensen var dock att Johans intresse för skolgång och bildning var klen. I 4:e klass i folkskolan uppmärksammades detta av kloka föräldrar och en kraftinsats inleddes för att få Johan att klara intagningsprovet till realskolan vid Hvitfeldtska läroverket våren 1947. Han fick en kväll i veckan gå till Olles hemvärnsvän Axel Henning, privatlärare, för uppsträckning och skarpa förhör.

Intagningsprovet var krävande med prov i matematik, skrivning efter diktamen mm. Johan blev antagen till klass 1 b och belönades med glasstrut. Bildningstörsten hade ännu inte vaknat. Tungt att sitta i skolbänken hela dagen samt att plugga in det första utländska språket med "I am, you are...". Klasskompisarna fanns inte längre i Vasastaden utan bodde i Johanneberg eller Örgryte och utbytet med kompisar på vardagskvällarna blev magrare efter

⁵ Fru Danikowska var polska och kom till Sverige från ett koncentrationsläger. Bengta hjälpte henne och anlitade henne som hemsömmerska.

folkskoleperioden. När möjligheter för vintersport (främst bandy) inte fanns, fick tiden på kvällarna utnyttjas till träsnideri, klistrande av tändstickstavla (tjäder vid insjö) eller byggande av dockteater eller lådracer. Köket och köksbordet uppläts på kvällarna av Bengta till spikande, sågande och täljande.

Under sommaren 1951 följde Johan familjetraditionen att konfirmeras i Björköby. Läsning av Sam Stadeners gammallutherska konfirmandbok, kravet på utantilllärande av minst 40 psalmer gav ingen religiös fördjupning trots sympatisk diskussion med prästen. Fritiden tillsammans med Bosse och Bengt Appelgren var rolig med speedwaytävlingar på cykel och frivilligt arbete på prästarrendatorns gård. Johan lärde sig köra Fergussontraktor och mjölka arrendatorns kor.

Konfirmationsakten blev högtidlig och uppläsning ur minnet av psalmer fungerade. Men Johan hade ännu inte börjat växa, så Olofs lånade kostym fick fästas nästan i armhålorna under konfirmationsakten.

På grund av viss kunnighet i traktorkörning och djurskötsel inbjöds han nästa sommar till Bengt Appelgrens familj. Han var där kombinerad dräng och svinaherde med viss lön på deras släktgård Skarpenberga i Östergötland. Arbetet med höskörden var utmanande med omväxlande häst- och traktorkörning. Uppgiften att jaga bort eller döda härskarorna av råttor i svinstia och på loge var däremot obehaglig.

Cykelfärder genom Vikbolandet ner till den närliggande Slätbaken gav möjligheter till välbehövliga bad i Östersjön och inte helt ofarliga nöjen. I en av vikarna låg stora timmersläp förtöjda och att hoppa från stock till stock och se vem som kom längst innebar en frestelse för djärva tonåringar. När Johan vätte med sitt hölass på väg upptill höskullen blev det ytterligare dramatik. Han hann hoppa av, innan han fick lasset över sig så allt gick väl.

Lusten att bli bonde var nu i avtagande efter hård praktik. Efter sommaren 1953 på språkkurs i Worthing, nära Brighton, övergår nu intresset till båtar och längre resor. Under tidigare somrar har seglingarna lämnat hemmavattnen, då föräldrakravet på fullgjort seglarläger var uppfyllt. Första långturen 1950 gick Orust runt med Bosses juniorbåt, en Solunge. Båten var helt öppen och en presenning fick räcka som regnskydd.

Långseglingen året efter gick norrut genom Malö strömmar, förbi Lysekil och Sotenkanalen till Fjällbacka. I en badvik norr om Orust upptäckte Johan en stor piggvar på grunt vatten. Han ställde sig på fisken, medan Bosse sprang efter fångstredskap. Tyvärr lyfte fisken av honom och simmade iväg. Detta fiskminne väcker till livs hur livaktigt det var under havsytan. Vilket nöje det var att se och jaga små sandskäddor på sandbottnar eller se ålar nere i sjögräset. Olofs kompis Lennart Appelgren samlade snäckor och djur under dessa år och tänk om detta embryo till ett marinbiologiskt museum hade funnits kvar och kunnat visa vad vi förlorat.

Kritisk passage förbi Hvalö huvud i blåsiget väder med halvt vattenfylld båt utan vare sig flytvästar eller flyttank på båten omtalades aldrig för tillitsfulla föräldrar.

Gymnasistperiodens sista sommar blev suget stort för att komma ut i världen. Det var en tid utan möjligheter till flyg eller tågfluffning, så den möjlighet som fanns var att mönstra på en båt.

Sommaren 1954 avgick motortankern Balaklava med Johan och en kompis som mässuppassare. Johan berättar om den äventyrliga resan:

”Trots att båten var relativt nybyggd saknade den radar och vi fick inte gå genom engelska kanalen. Resan gick i stället norr om Skottland, där vi snabbt råkade ut för en storm. Den sjösjuke mässuppassaren klarade dock arbetet i massen utan missöden och servisen fick

fäste på bordet genom blötläggning och saltning av bordsduken. Vädret bättrades ute på Atlanten och jag fick se en blåval på riktigt.

Målet var nu att under ca 10 dygn följa en storcirkel med sikte på Trinidad i Karibien. Jag blev på fritiden frivillig assistent till fjärdestyrmannen under bryggpassen. Positionsbestämningen och navigationsinstrumenten skulle idag upplevas som helt historiska. Solhöjden och latituden bestämdes optiskt med sextant och longituden med en kronometer. Vid inplottning på sjökortet visade sig styrmannen inte ha något större hum om matematik, så en stolt gymnasist kunde erbjuda gratisundervisning under överfarten.

Trinidad siktades en tidig morgon, då vi låg i hängmattor på däck på grund av den minst 37-gradiga värmen i hytten. Därefter anlöptes hamnen Karipito efter en tiomilafärd genom regnskog uppför San Juan-floden i nordöstra Venezuela. Vistelsen skulle vara kort men förlängdes ett drygt dygn genom att jag och två andra gymnasister tillsammans med en motorman greps efter några timmars landpermission och slängdes i fängelse. Händelsen speglar väl tidens korrupta system för sjömän i Sydamerika. Följande hände: Hemresan till hamnen och båten anträdades med taxi, men till vår förvåning hade vi i stället körts i fel riktning mot stadens polisstation. Väl där ville taxichauffören ha betalt för denna resa. Vi började argumentera med stora språksvårigheter och vägrade att betala för denna felriktade färd. Vi ville att resan skulle fortsätta mot båten. Som genom ett trollslag uppenbarade sig då en muskulös polisman försedd med en knölpåk och drev in oss på polisstationen. De låste omedelbart in oss i en cell utan möjligheter till diskussion eller förklaring. Vi satt nu modstulna i ett rannsakningshäkte tillsammans med ett tiotal venezuelaner från ursprungsbefolkningen. Fungerande toalett saknades och inte ens vatten och bröd erbjöds. De infödda fick förnödenheter genom gallerfönstren från anhöriga. Polisen hade inte tagit upp några namn förutom uppgifter på båt och rederi, och vi kände oss helt rättslösa och rätt hopplösa. Alla värdesaker som kameror mm hade tagits ifrån oss vid interneringen. Väntan blev lång i denna skitiga cell som mer liknade en apbur. Efter ca 10 timmar uppenbarade sig en representant från rederiet och meddelade att vi blev frisläppta direkt om vi betalade 158 kronor var i böter. På väg ut från stationen begärde vi att få tillbaka våra värdesaker och först efter lång argumentering plockade poliserna fram undangömda kameror.

Hemresan gick i snålhetens tecken då böterna motsvarade vår totala månadshyra. Inga inköp kunde göras i den så kallade slabbkistan. Då rikligt med flygfiskar hamnade på däck under de första dagarna ute på Atlanten, ville jag stoppa upp ett par av de vackra fiskarna genom att ersätta maginnehållet med snus. Trots köpförbudet fick jag snus till uppstoppandet av fiskarna av någon vänlig själ men inget godis under hemresan.

På väg hem över Nordsjön hördes plötsligt radiotelegrafistens rop över hela båtens högtalarsystem: Inkommande samtal till Johan från mamma Bengta. Fint med en kärleksfull hälsning från hemmet men något pinsamt ändå med avlyssning från samtliga sjömän ombord. Glad steg jag en dag senare över landgången till kajen i Göteborg och tog tåget till Hälledalen - utan pengar på fickan men med en rejäl skinka (skänkt av kocken), en torkad flygfisk samt ett äventyr rikare.”

Skolarbetet kom under gymnasietiden i ring 1-4 a mer i fokus för Johan. Reallinjens fysik, matematik och kemi varvades med språk och ökande intresse för litteratur. Läxor varje kväll krävde mycket plugg och kolliderade med andra intressen. Han hade en fördel av att gå i Olofs kölvatten och få hjälp vid behov. Pinsamt dock när han på grund av ”tidsbrist” vid ett tillfälle plagierade delar av Olofs fysiklaboration tre år tidigare. Problemet var att laborationen ändrats, plagiatet upptäcktes och Johan fick en skarp tillrättavisning som var välförtjänt av lektor Sjögren. Plagiering tillgreps aldrig mer.

Övergång under sista gymnasieåret från korta läxor till genomgång och förhör av mer sammanhängande teman upplevdes som en stor förbättring med möjligheter till koncentrerad läsning. Han är fortfarande kritisk till undervisningen i naturvetenskap som sällan väcker nyfikenheten eller försöker förklara på djupet. Han har till exempel inget minne av att Darwins upptäckt om evolutionen någonsin togs upp.

På femtiotalet var fortfarande gymnasieföreningarna livaktiga och Johan blev snabbt medlem i litteraturföreningen Pro Patria. Trots det fosterländskt klingande namnet var föreningens syfte att väcka och stärka kärleken till litteratur. Föreläsningssaftnar ordnades i musiksalen på kvällarna och med stöd av en engagerad lärare, docent Gustaf Fredén, kunde namnkunniga personer som till exempel författaren Harry Martinsson inbjudas. Varje höst anordnade Pro Patria en vältalighetstävlan med upp till tusen lyssnande gymnasister i stora aulan. Djärva gymnasister från stadens skolor åtog sig att kåsera om förvalt ämne under fem minuter. Tävlingskvällen 1954 med Johan i egenskap av ordförande som konferencier blev minst sagt svettig och katastrofen var nära. Redaktören från arrangerande Stockholms-tidningen med förvalda ämnen och priser kom inte i tid på grund av tågkrångel och åhörarna började ropa ”pengarna tillbaka” trots tappra försök att roa publiken. Äntligen kom denne redaktör och stadens bäste värtalare kunde koras. Alla betalade entrébiljetter (fem kronor) kunde direkt gå till föreningskassan för bokinköp. Stolta företrädare för föreningen kunde sedan gå till Gumperts i Brunnsparcken och hemföra flera av höstens nyutkomna böcker. Detta år räckte det även till en krabbfest för föreningens medlemmar på Kristinelundsgatan med bistånd av Bengta.

Intresset för flickor fick fart under gymnasietiden. Då Hvitfeldtska högre allmänna läroverket enbart var för pojkar gällde det att träffa flickor från stadens flickskolor och läroverk på skoldanserna. Tisdagskvällarna för skolorungdom på Lisebergs rotunda besöktes flitigt likaså skridskokvällar på Heden. Umgänget övergick sedan till fester i hemmen som kulminerade i alla studenthippor våren 1955. Denna vår upplevde Johan sin första stora förälskelse.

Johan student 1955

Efter studentexamen följde Johan med Lars på Lambretta till Paris, medan Lars fortsatte till praktik i Dijon.

Johan bestämde sig för att läsa medicin och bodde kvar i hemmet. Så nu hade Bengta tre karlar att ”serva”. Genom en lycklig slump träffar Johan en charmig och söt tjej från Gävle 1956 på höstens första dans i Medicinska föreningens hus, Villa Medici. Hon är nybakad student från Gävle och nybliven recentior som börjat läsa litteraturhistoria. Tycke uppstår men

inget beslutas om ny träff. En tanke flyger oreflekterad genom hennes huvud: den killen kommer jag gifta mig med!

Lyckligtvis träffas de på nytt några veckor senare på Studentkåren. Johan dansar flitigt med Anna-Lena och hon bjuder upp på damernas och väljer mellan honom och en annan kille. Väninnan råder: Den ljuse är snyggare men han med glasögon ser pålitligare ut.

En romans hade uppstått och snabbt var de ett oskiljaktigt par. Johans bästa vän och kurskamrat Örjan hade samtidigt blivit förälskad i Inga-Lisa Lundberg. De blev en fyrklöver som ofta träffades på te hemma hos varandra eller på gemensamma studentfester. Denna höst förmörkades dock av en av de kalla krigets svåra kriser - Ungernrevolten, som intensivt engagerade oss studenter med bl.a. insamlingar.

Anna-Lena bodde med sin familj på Hisingen, så oftast var mötesplatsen för de nyförälskade hemma hos Johan eller på Universitetsbiblioteket. Lördagen var fortfarande arbetsdag, så helgledigheten började i regel först på eftermiddagen med flirt på Johans rum. Bengta kom ofta försynt med te och rostat bröd till de unga tu. Därefter började nöjeslivet.

Anna-Lena var klar med sina litteraturstudier i juni 1957 och var redan under maj månad biljettförsäljare för utflyktsbåten Paddan och fortsatte sedan under två somrar. Lönen var skral men det fanns rikligt med tid för läsning i den lilla biljettkuren invid Kungsportsbron.

Johan var nu medicine kandidat efter fyra terminer och hade under två terminer varit anställd som extra ordinarie amanuens i histologi på deltid. Eftersom både han och Anna-Lena fick mat och uppehälle av sina föräldrar räckte inkomsterna och stipendiet till övriga utgifter utan behov av lån under studietiden. Johans sommarjobb på isotop-laboratoriet gav honom möjlighet till inköp av en bohusjulle för 700 kronor. Olle gav båten namnet *Kuttra sju*.

Syskonsegling förbereds vid Allmänbryggan

Anna-Lena blev som gammal marinlotta snabbt en god gast och färderna gick långs Bohuskusten med Strömstad som vändpunkt. Ibland blev seglingarna tuffa, då båten förutom segel bara hade en längre åra för rodd vid stiltje. Ruffen hade ingen inbyggd dörr och vatten läckte in genom masthålet vid häftigt regn. Johan älskade sjölivet men för den lojala Anna-Lena, ovan vid segling, var det ofta en prövning.

Med gemensamma vänner och intressen gick tiden fort och relationen var nu väl etablerad. Lusten att bygga en gemensam framtid ledde till förlovning i maj 1958 i Trädgårdsföreningen och supé med dans på gamla Långedragts värdshus. Nu började planerna på riktigt att flytta ihop. Tillgången på billiga bostäder var minimal. Annon i GP vårvintern 1959: "Ungt akademikerpar söker bostad..." fick två urusla napp, en fuktig och mörk lägenhet i

Haga med torrdass och en i utmarkerna i Högsbo med vatten från pump utomhus och fejkad spis.

Giftermål planerades men fortfarande ingen bostad i sikte. Föräldraparen dessutom kritiska till planerna. Anna-Lena fick frågan av sin pappa Torsten: Kan Johan försörja dig? Pappa Olle hänvisade till vår ungdom samt att Strindberg inte gifte sig förrän han hade ordinarie tjänst.

Anmälan om giftermål inlämnades till pastorsexpeditionen men bostadsfrågan var ett problem. Studentkårerna hade under femtiotalet fått möjligheter att fördela mindre, s.k. insprängda lägenheter till gifta studenter utan barn. Det unga paret ansökte och genom filosofiska studentföreningen fick Anna-Lena en liten lägenhet i Järnbrott med inflyttning dagen före bröllopet. Vilken lycka!

Smekmånaden blev intensiv men kort, bara tre dagar, för båda hade pågående kurser. Olof var generös så bröllopsresorna kunde genomföras med hans stora bil, en Pontiac av förkrigsmodell.

Smekmånaden började med badutflykt till favoritön Stora Amundön och på kvällen blev det supé och dans på Fars Hatt i Kungälv. Enligt tradition spelade orkestern upp en speciell dans för de nygifta. Dag två färdades de runt sjön Mjörn med lunch på stadshotellet i Alingsås med middag på restaurang på kvällen. Dag tre var resmålet Hällesdalen med en avstickare till Vänersborg, där Johan köpt en begagnad kosterrigg till Kuttra-sju. Det nygifta paret hade lyckliga dagar även om resplanen för dag tre nog inte var Anna-Lenas favoritval utan den båttokige brudgummens. Hon hade nog föredragit Paris.

Efter bröllopet i mitten på maj kunde Anna-Lena och Johan tursamt nog flytta in i den egna lägenheten i Järnbrott efter att ha lämnat föräldrahemmen. Studentlägenheten var visserligen pytteliten med sina 22 kvadratmeter men passade perfekt med ett litet pentry och en balkong. Hyran var låg (ca 120 kr/mån), så de kunde med gemensamma ansträngningar självständigt klara ekonomin, trots att de fortfarande var studenter på heltid.

Anna-Lena hade nu en timtjänst (ca 10 timmar) i historia och svenska på Tekniska gymnasiet. Tufft att som skolans enda kvinnliga lärare och 22 år gammal undervisa ofta jämnåriga elever och samarbeta med kollegor som var 20-40 år äldre. Men allt gick väl trots fortsatta studier och hon trivdes med skola och lärarjobb.

Johan var amanuens på halvtid på Histologiska institutionen och undervisade medicinarstudenter i cellernas biologi vid sidan av sina medicin- och kirurgikurser. Trots allt slit med ekonomi, studier och arbete var tiden i Järnbrott spännande och rolig med livligt studentliv.

Den 6:e maj 1960 kom Anna-Lena hem efter att tidigare på dagen klarat sin sista tenta i fil.mag. examen. Några timmar senare fick hon värkar, vattnet gick, det blev en snabb färd till förlossningsavdelningen på Sahlgrenska. En välskapt, lätt underviktig pojke, Jonas, kom sedan snabbt till världen.

Den unga familjen gick nu ut på ny bostadsjakt (de fick inte bo kvar i Järnbrott när de fått barn) och efter att ha mellanlandat under några majveckor hos Anna-Lenas föräldrar fick

de en nybyggd, större studentlägenhet på Guldheden, visserligen med badrum och litet kök, men Anna-Lena vantrivdes!

Flyttkarusellen gick vidare då Anna-Lena blivit klar med sin examen. Hon fick inte behålla studentlägenheten, då hon inte längre var student. Eftersom de nu var bostadslösa socialfall med barn ordnades som genom ett trollslag en ny lägenhet. En trerumslägenhet inom det nybyggda bostadsområdet vid Marklandsgatan blev den nya boplatsen med goda kommunikationer till bådas arbetsplatser. Jonas skulle omhändertas när föräldrarna arbetade. Deras tre första barnflickor var riktiga fynd.

Första sommaren efter bröllopet återvände de till Anna-Lenas hemstad Gävle där de fick låna ett hus på Blendagatan, Anna-Lenas barndomsgata. Generösa släktingar på västkustsemester överlät sitt hus till det unga paret hela sommaren mot gräsklippning och skyfflande av grusgångar. Johan gick då tre månaders militär kirurgassistenttjänstgöring vid Gävle lasarett med den blygsamma ersättningen på 15 kr om dagen. Denna underbara sommar utforskade de under Anna-Lenas ledning Gävle med omnejd. Ytterligare en sommar återvände de till Gävle, där Johan kunde vikariera som kirurgunderläkare då kirurgi eventuellt var ett framtida yrkesval.

Sommaren 1963 var familjen i Mariestad. De bodde i en spartanskt inredd lägenhet på det gamla epidemisjukhuset med målade blekgröna väggar. Johan gjorde där medicinsk assistenttjänstgöring och arbetet var intensivt. Detta att bo och arbeta instängd inom ett sjukhusområde med skyldigheten att inställa sig på kliniken vid olyckor var betungande. Anna-Lena och Jonas (utan lekkamrater) upplevde det som att leva i ett kloster.

Familjen växte och i augusti 1964 föddes Mikaela.

Johan var nu klar med sina studier och ägnade sig heltid åt forskning och undervisning. Doktorandstudierna närmade sig halvtid och han var nu mycket engagerad i forskningsuppgiften: Att kartlägga cellreaktionerna kring nervceller som reparerar sina långa utskott i nerverna. Avhandlingen presenterades i maj 1966 och samma år fick han docentur samt en universitetslektorstjänst i Histologi.

Far och son på promoveringsdagen

Dagen efter hos Carin och Lars i Partille

Från mitten av 60-talet var Johan inkallad under sommarhalvåret som marineläkare och dykläkare framförallt på örlogsbasen i Skredsvik eller på ubåtsmodersfartyget Belos.

Anna-Lena utnyttjade de goda stipendiemöjligheterna på TGG och Polhemsgymnasiet och vidareutbildade sig i historia och litteraturhistoria på kurser i England. Ett andningshål under dessa år var besöken på Hällesdalen som alltid stod öppet. Mikaela och Jonas fick härliga somrar med kusinerna och med lekkamrater i dalen.

När barnen blev större började de längta efter ett eget utanför staden med närhet till natur och hav. Belastningen på Bengta och Olle var nu också stor med fyra gästande barnfamiljer sommartid. Under hösten 1967 hittade de ett lämpligt hus på Lövviksvägen i Hovås men insatsen var för hög. På senhösten sänktes insatsen, och med hjälp av lån från Olle

och Bengta kunde de köpa sitt drömhus nära skolor och bad. Nybyggartiden inleddes i april 1968 och alla i familjen fick snabbt vänner i grannhusen. Tomten var lerig och svår men blev en utmaning för Johan som länge önskat sig ”ett eget land”. Plantor av tallar, granar och perenner kördes på Saabens tak från Hällesdalen och långsamt började en trädgård ta form. Ett roligt sällskapsliv tog sin början, alla de nyinflyttade var relativt jämngamla och nästan varje fredag var det fest till långt in på småtimmarna.

Anna-Lenas föräldrar Gunvor och Torsten på besök i Hällesdalen

Med kusiner hos farfar och farmor

Johans och Anna-Lenas familj bodde kvar i Hovås. Johan arbetade på Sahlgrenskas ögonklinik och blev professor och klinikchef. Anna-Lena fortsatte som lärare på TGG, senare omdöpt till Polhemsgymnasiet. Jonas och Micka gick i skolor och vidare utbildning.

Från 1971 och framåt

Olle skriver sina memoarer och ett flertal artiklar i hembygds- och historiska ämnen

Släktmöten och högtidsdagar

Livet i Göteborg och på Hällesdalen

Sista tiden. Olles död. Bengtas död

Från 75 års ålder fick Olle allt sämre syn och opererades i åttioårs-åldern för gråstarr på sitt bästa öga. Tyvärr tillstötte en infektion i ögats glaskropp och glaskroppsskirurgi fick utföras i Örebro. Infektionen läkte, men synen förbättrades inte. Med förstorande optik, god belysning och envishet kunde han trots sin svaga syn fortsätta med sitt älskade läsande och skrivande.

Sommaren 1973 kunde Olle på grund av sina ögonbesvär ”inte ägna så lång tid åt strängare studier”, som han själv uttryckte det och med sitt dåliga hjärta kunde han inte heller arbeta i trädgården. Han började då skriva en berättelse om sina första 50 år. Den kom ut som maskinskriven bok 1979 under titeln ”*Den försvunna tiden*”.

Dessa memoarer är en guldgruva för att lära känna Olle bättre och är också ett värdefullt tidsdokument. Han skriver om sina upplevelser och intryck alltifrån barndomen (sent 1800-tal!) fram till mitten av 1950-talet. Med sitt fenomenala minne berättar han livfullt, personligt och roligt om sitt verkligen innehållsrika och växlande liv. En nutida läsare får god kunskap om hur det var att leva under denna epok, helt annorlunda mot dagens samhälle.

Från förordet kan citeras: ---”Jag kommer från en egendomlig miljö, varken över- eller underklass eller kanske från båda. Son till en fattig prästman med 14 barn. Det fanns inga barnbidrag och inga statliga studieunderstöd eller lån. Vår fattigdom var tryckande. --- På grund av omständigheternas spel blev jag som liten gosse upptagen först hos en provinsialläkare och sedan hos en läroverkslärare, sålunda flera olika miljöer i seklets början. Studentexamen 1911. Så kom min grosshandlare- och informatorsepok i Uppsala med fri kost och 30 kronor i månaden. Fil. mag. 1915, tämligen skuldfri. Därefter fick jag låna av min principal. Penningvärdet sjönk och jag åsamkade mig betydande skulder men fick i gengäld njuta ”matlagets” ljuvlighet. Fil. lic. 1921. - Jag var nationellt fostrad i alla dessa miljöer. Min exercistid med 50 öre om dagen var en av mina lyckligare upplevelser. Naturligtvis var jag med i finska befrielsekriget. --- Sedan kommer läraråren i Örebro med förlovning, giftermål och Jeremias i Tröstlösa. 1924 blev jag göteborgare vid Chalmers, fil.dr. 1930 och hemvärnsman 1940. Där sätter jag stopp. --- Visst var tiden sämre i materiellt avseende med stor allmän fattigdom, men andligen bättre. Ord som gudsfruktan, fosterlandskärlek, plikt, arbetsglädje, yrkesstolthet, ära, förnöjsamhet och tålamod kunde ännu nyttjas. ---”

Memoarerna, såväl som bok som digitalt, finns hos alla nu levande familjemedlemmar och några släktingar. De kan även läsas i *Olof och Bengta Sjöstrands personarkiv* på Landsarkivet i Göteborg.

Alltsedan ungdomen var Olle intresserad av släkthistoria men han fängslades också av historiska händelser och personer. Efter den slutliga pensioneringen kunde han nu ägna sig åt att forska och skriva om sådana ämnen. Han blev en känd profil på Landsarkivet på Geijersgatan, dit han gick för att få tillgång till gamla domstols- och sockenprotokoll, kyrkoböcker m.m. Det blev ca 40 artiklar i olika ämnen och av olika längd.- Ungefär hälften har publicerats i småländska hembygdsskrifter och Personhistorisk tidskrift, resten är inlämnade till en intresserad hembygdsforskare för ev. senare tryckning.

Berättelserna handlade bl.a. om äldre släktingar (Spånbergsfamiljen och kyrkoherden och rektorn Bengt Norlin), kyrkan, prästgården och gästgivargården i Barnarp, livet i socknen i äldre tider enligt sockenstämmoprotokollen och bergstingsprotokollen (1700-1800-tal),

släkter i trakten (ex. ätten Granatenhielm på 1600-1700-talen), ägotvister, arvstvister, rättegångar om så skiftande ämnen som slagsmål, inbrott och stölder, trolldom 1715, självstympning 1710 (lyckligt slut!), dubbelt hor 1710 (lyckligt slut!), hemlig födsel (1740) och hemvändande officerare från kalabaliken i Bender. Och mycket mer - vilken flit och forskning, vilken bredd!

Olle och Bengta deltog regelbundet i släktmötena på båda sidorna. Efter det första släktmötet på Bengtas sida på Svartå Herrgård 1961 för hela Per Nilsa-släkten, dvs även **mormor** Marias syskon och deras ättlingar hölls det andra släktmötet i november 1974 i Örebro.

1978 for vi i samlad trupp iväg till Per Nilsa-släktens tredje möte i Marstrand.

Per Nilsa-släkten på Hällesdalen efter Marstrandsmötet

Efterhand insåg vi att släktmötena höll på att bli alltför stora. På följande släktemöte i Karlslund, Örebro 1987 bildades *Karl och Marias släktförening* begränsat till Bengtas och hennes syskons ättlingar. Sedan dess har ytterligare 10 släktemöten hållits vart tredje år med undantag för pandemiåret 2020.

Möten på sjöstrandssidan har sedan 1959 hållits vart tredje år och alltid i Småland med undantag för det "annorlunda" mötet i Hindås. Man har valt någon ort med släktanknytning, t. ex. Lenhovda, Gårdsby, Kånna, Heda, Växjö och Barnarp. Släktens många präster har där satt sina avtryck! Olle höll som regel något intressant anförande. Det senaste mötet, det 21:a, ägde rum 2019 i Gårdsby.

Umgänget med släkt och vänner fortsatte, de jämna födelsedagarna firades oftast med fest, massor av släktingar och vänner i alla åldrar!

På Bengtas 75 års dag i januari 1973

och nästa dag

Hela familjen samlad dagen efter 75-årsfesten

På somrarna kom alla barnens familjer till Hällesdalen under några veckor och familjegemenskapen stärktes inte minst under samtalen på testunderna på Lyckan. Det var ett härligt liv för barnbarnen att lära känna varandra och ha roligt tillsammans. När det blev jobbigt att ha gemensamt hushåll för familjerna i stora huset, lät Olle och Bengta inreda ett "undantag" med sovrum, kök och matplats på övre våningen.

Ibland hade barnen också egna gäster. Bengta och Olle hälsade alltid välkommen. Olle intervjuade och hade intressanta samtal med gästerna. Då Olofs och Margaretas vän Ellari en gång kom sommarlättklädd till Hällesdalen, kom Olle ut och hälsade skumögt välkommen: "Jag ser att det är sparsamt med textilier."

När barnens bilar fick nya registreringsskyltar med bokstavskombinationer tydde Olle dessa på sitt kärnfulla och roliga sätt:

Birgittas och Pers bil HGR betydde *HÄR GÖRES RÄTT*

Carins och Lars bil FSG avslöjade *FOLKE SÅGAR GRENAR*

Olofs och Dagmars bil EMX betydde *EN MED X*

Sista tiden

Jubeldoktor sommaren 1980

Olle och Bengta klarade länge av vardagslivets knog och bodde kvar i våningen på Kristinelundsgatan. De stöttade varandra, hade lite städhjälp (hemtjänst fanns väl inte) och fick stöd av Johan och Anna-Lena och på Hällesdalen av barn och barnbarn på plats.

På landet drog Olle ofta med sig Bengta på promenad till Gatan, där de vilade sig på ett brunnsock en stund före återvandringen hem. Fotot togs 1984, deras sista sommar tillsammans, då de firade diamantbröllop och Olles 90-årsdag. Bengta var då 86 år.

Nittioårsdagen firades i dagarna tre på Hällesdalen. Första dagen med familjen, andra dagen med släkt och några vänner och på tredje dagen med grannarna i Hällesdalen.

Middagen för släkt och vänner på glasverandan

Olle hade slutat röka strax innan och sagt: "Jag tar en risk." På släktens dag fick han emellertid se brodern Carl-Johan som rökte. Då gick han fram och sa: "Blås på mig!"

På grannarnas dag kom Olle in i köket och klagade: "Dom pratar för lite. Mera whisky!" Whiskyn var slut efter tre dagars firande, men situationen räddades av Lars tax-free whisky från Frankrike.

Några veckor senare hölls det nionde släktmötet på sjöstrandssidan i Barnarp. Det var förstås speciellt, eftersom det var i Olles barndomsförsamling och sonen Olof valdes till ny ordförande för föreningen. Det var roligt att Olle, släktens äldste talesman, och Bengta hade krafter att delta!

Hösten efter 90-årsdagen kämpade Olle och Bengta med krämpor och ålderdomssvaghet. Olle försämrades under senhösten och hade attacker med lungödem och bensår som inte läkte. På Bengtas födelsedag den 22 januari 1985 avled Olle stilla i hemmet.

Olles efterträdare som rektor på Polhemsgymnasiet, Eve Staffansson, skrev i tidningen en **minnesruna**, som väl beskriver Olles liv och karaktär. Om hans gärning som lärare och rektor skriver han bl.a.: "Olof Sjöstrand var besjälad av sin undervisning. Den var alltid välplanerad, noggrant förberedd, livligt och levande framförd. Många är också de årgångar ingenjörer och civilingenjörer som fått sina grundläggande kunskaper i matematiken av Olof Sjöstrand. --- Han var en lärare med många originella pedagogiska grepp, som gjorde hans undervisning både framgångsrik och färgstark. --- Som rektor var han den borne ämbetsmannen. --- Hans ämbetsperiod inföll under en tid, då rektor alltså hade både omfattande beslutsfunktioner och vittgående befogenheter. I dagens situation där förhandlingsskyldighet om allt med alla och envar blivit ett dominerade inslag i rektorsfunktionen, skulle han svårligen funnit sig tillrätta."

Slutorden i minnesrunan lyder: "Olof Sjöstrand var en polyhistor, en tvärvetenskapsman före tvärvetenskapen. Med hans bortgång har en rikt facetterad personlighet, som intill livets sista stund fick bevara sin andliga skärpa, gått hädan."

Jordfästningen hölls i ett kapell på Västra kyrkogården med samling efteråt på en restaurang på Guldheden. Vänner Tor Kihlman, prorektor på Chalmers, kom fram och sa: "En epok har nu gått i graven."

*Birgitta, Bengta, Carin, Olof och Johan efter Olles död
I Björkrummet på Kristinelundsgatan före avflyttningen därifrån*

I hörnsoffan i Röda rummet, tidigare matsalen

Avskedslunch i Björkrummet

Några bilder från hemmet innan det skingrades

Björkrummet

John Ericsson-stolen, sekretären och porträtt

Herrummet med Theodors skåp

Röda rummet med utsikt mot Chalmersgatan

Bengta ville inte bo kvar i den stora våningen på Kristinelundsgatan utan flyttade till en mindre lägenhet på Rosenskiöldsgatan i Johanneberg. Efter något år hade hon svårt att klara av vardagen och måste flytta till Vegahemmet nära Slottsskogen, dit hon kunde ta med sig några av de egna möblerna. Slutligen blev hon dement och bodde sista tiden på Vasa Sjukhem vid Gibraltargatan. Anna-Lena och Johan besökte henne på julafton 1986 och medförde lite mat och en liten julgran. Hon föreföll då nöjd och samlad. Efter hemkomsten fick vi några timmar senare besked om att hon stilla avlidit.

Begravningen ägde rum i ett kapell på Västra kyrkogården med efterföljande minnesstund i en festlokal nära Näckrosdammen. Det rädde bister vinterkyla vid båda begravningarna.

Olle och Bengta ligger begravda på Almby kyrkogård i Bengtas familjs familjegrav.

Några minnen från barnbarnen

Dottersonen **Anders Brundin** har här tecknat ner några minnen av Olle och Bengta.

För mig som barnbarn förknippas minnena av Olle och Bengta med Kristinelundsgatan och Hälledalen. Som barn kände man sig alltid välkommen till båda deras hem. De hade en stor förmåga att skapa god stämning och som barn glömdes man aldrig bort, tvärtom, det visades alltid ett stort intresse för oss små och unga, våra liv och våra förehavanden. Det är med en känsla av värme jag minns både lägenheten i stan och lantstället vid Hakefjorden.

Som barnbarn förstod jag inte vilken unik kombination av traditionella värderingar och livsglädje som Olle och Bengta representerade. Å ena sidan var de barn av sin tid med många traditionella svenska värderingar. Båda var troende. Hårt arbete och sparsamhet var dygder. Fosterlandet hölls högt för dess skönhet, dess historia och dess traditioner. Lantlivet förhålligades. Studier och kunskapsinhämtning skulle premieras. Män och kvinnor hade tydliga och olika roller att fylla. Många av värderingarna kan idag ses som gammalmodiga, stela och ibland överdrivet allvarliga. Jag upplevde dock aldrig att dom försökte vidarebefordra dessa värderingar med pekpinnar eller förmaningar, dom förmedlades snarare genom deras eget sätt att leva, genom att själva leva som dom lärde. Det ganska unika var istället att dom kombinerade de traditionella och lite allvarliga värderingarna med en fantastisk generositet, livsgädje och social förmåga. Ett öppnare och mer välkomnande hem var nog svårt att finna i dessa tider!

Jag kommer nu berätta om några minnen som beskriver lite av det jag beskrivit ovan.

Kristinelundsgatan

Från Kristinelundsgatan är det för mig inte så många minnen av speciella händelser som sticker ut. Vad jag kommer ihåg var att det alltid var spännande och roligt att komma dit. En stor femrummare med högt i tak, stora kristallkronor, en lång härlig korridor där man kunde springa och leka, en toalett man spolade genom att dra i ett snöre som hängde ned från vattencisternen uppe vid taket, morfars cigarrinrökta rum, mormors ständiga närvaro i köket, den gamla gasspisen. Vi barn fick springa omkring i den spännande våningen och blev sällan ombedda att lugna ner oss. Och inte sällan var andra vänner eller släktingar där. Olle och Bengta var som sagt mycket generösa och sociala, det bjöds ofta på luncher och middagar i det fina ”björkrummet”.

Med dagens mått är det förunderligt hur Olle och Bengta kunde föra ett sådant liv med bara en lärlön. Dom uppfostrade fyra barn som alla fick universitetsutbildning, dom bodde i en stor femma högst upp på en exklusiv adress i centrala Göteborg, dom hade hemhjälp och dom var väldigt generösa med vänner och släkt. Man kan fråga sig om livskvaliteten verkligen förbättrats sedan deras tid... på många sätt har den det definitivt inte!

Jag kommer fortfarande ihåg telefonnumret till Kristinelundsgatan. När det ringde och man lyfte på luren svarades det alltid: ”ett-sex-sju-noll-sju-fyra!” Det var alltid Bengta som tog samtalen!

Tavlan med hela den svenska kungalängden hängde strax utanför Olles rum. Olle gav alla oss barnbarn en utmaning, den som kunde rabbla namnen på alla svenska kungar och drottningar samt säga under vilka år dom regerade fick tio kronor (ganska mycket pengar på den tiden!). För mig tydde sig utmaningen orimligt svår, jag gjorde aldrig ansträngningen.

Ett gulligt minne har jag från ett av mina sista besök på Kristinelundsgatan, någon gång i början på åttiotalet. Jag var nog där ensam på besök och vi hade just avslutat en måltid vid köksbordet. Bengta tog som vanligt disken, men det fina var att Olle tog fram handduken och

torkade glasen och tallrikarna. Det hela avslutades med att Olle gav Bengta en liten ömhetspuss på kinden, det var fint att se!

Hällesdalen

Häriifrån kommer de flesta av mina minnen av Olle och Bengta. Vi i familjen Brundin tillbringade ofta hela somrarna där, vi brukade bo i nedervåningen i det stora huset, medan Birgittas, Olofs och Johans familjer avlöste varandra i Lillstugan. Ett antal jular firade vi också där.

Det var en underbar tillvaro för barn och yngre ungdomar. Vi fick löpa fritt och hade kompisar i grannhusen, framförallt pojkar Åkesson och barnen hos Magnussons, Bea hos Dagmar Hultmark och barnen hos Appelgrens var andra lekkamrater.

När vi var små tog våra föräldrar med oss för att bada, framförallt nere vid Svanhalsen men också vid sandstranden inne i viken, vid båthuset. Krabbfiske nere vid bryggan var alltid populärt, krabborna kokades och åts upp. Den fantastiskt stabila roddbåten Skäddan användes för utflykter till innersta eller yttersta skäret, ibland grillades det korv därute. Från Skäddan fiskades det också torsk, vitling och spätta ute vid Torskudden. När det regnade satt vi barn mest i glasverandan och spelade spel som fia med knuff, svälta räv eller kasino. Där fanns också ett fint dockhus att pyssla med.

En annan spännande sysselsättning var att sova över i tält ute vid Lyckan. Det var spännande att ligga i tälten och prata med kusinerna, och ännu mer spännande blev det när Olle smög förbi utanför tälten och morrade som en hund. Var det morfar eller var det en riktig hund?!

Olle och Bengta hade fördelen av att kunna spendera långa somrar på Hällesdalen, tack vare de långa semestrarna för lärare. Men det betydde inte att det inte skulle arbetas! Förutom på lördagar och söndagar så arbetades det ständigt med tomten och i trädgården. På åkern fanns det en del att ta hand om: potatis, rödbetor, ärtor och bönor, rabarber, jordgubbar, hallon, svarta vinbär, röda vinbär, vita vinbär, krusbär, björnbär, äpplen av flera sorter, päron, plommon, bigarräer, klarbär och inte minst en mängd olika blomsorter!! Stora ytor gräsmark skulle också lias eller klippas. Som om det inte räckte skulle det också plockas blåbär och svamp!

En typisk daglig rutin för Olle var att först gymnastisera, äta välling med russin till frukost, därefter sätta på sig arbetskläderna för att jobba och svettas ett antal timmar på åkern för att sedan avsluta med ett bad vid Svanhalsen. Ofta tyckte han vattnet var salt, friskt och skönt, men ibland klagade han på att det var ”juliblack”, dvs när vattentemperaturen gick över 20 grader! Regniga dagar utnyttjade Olle till att läsa böcker vid skrivbordet uppe på sitt norrum.

Bengta låg ofta på knä och rensade eller satt på någon pall för att plocka svarta vinbär. Hittade man inte Bengta ute på åkern fann man henne vanligtvis i köket, antingen för att göra sylt och saft av alla bär eller mos av alla äpplen, för att baka bullar och kakor eller för att förbereda måltider. Hennes pannkakor och plättar var de godaste som fanns, det sparades inte på smöret! Köttbullarna var en annan favorit, medan kroppkakorna var mindre populära.

Vi barn fick ofta vara med i köket, det är många dofter man kommer ihåg däriifrån. Dofterna från sylt- och saftkok, från bakandet av bullar och kakor och från pannkaksjärnet!

Att bara sitta och inte göra någonting var en omöjlighet för Bengta. När dagens arbete på åkern och i köket var avslutat, tog hon fram syattiraljerna, alltid fanns det något som skulle sys. Ofta samlades alla för att äta smörgåslunch ute på Lyckan, det var en stund av avkoppling

och samtal. Bengta deltog inte mycket i samtalen, hon trivdes bäst med att lyssna och samtidigt sitta och sy!

Det sociala stod istället Olle för, och det gjorde han med besked! Han älskade att vara i centrum för samtalet och han var i den rollen uppskattad av de flesta. För det första var han mycket värtalig och pratade med en trevlig ton. För det andra var han mycket beläst och hade ett fantastiskt läsminne, till exempel kunde han allt som oftast recitera gamla poemer. Så fort det fanns anledning ordnades luncher eller middagar på glasverandan, och då satt Olle naturligtvis alltid vid kortändan av bordet och styrde mycket av samtalet. Bengta stod för merparten av alla förberedelser, oftast med hjälp av Birgitta och Carin, men gjorde inte mycket väsen av sig under själva måltiden.

Vi barn fick alltid vara med vid dessa måltider, vi fick sitta vid den andra kortändan av bordet. Om vi var för stökiga gav Olle order om att det skulle vara ”halvtyst”, vilket betydde att vi barn inte fick prata med varandra, bara med vuxna. Någon gång hände det att det skulle vara ”heltyst”, vilket betydde att vi barn bara fick svara på tilltal från de vuxna!

Olle och Bengta var som sagt mycket gästfria och det kom en hel del gäster på besök till Hälledalen, även då samlades man alltid till måltid på glasverandan. Även då fick vi barn i princip alltid vara med.

Olle var mycket intresserad av historia, inte minst fosterlandets historia, dess kungar och drottningar, dess krig och dess traditioner. Men han kunde också mycket av världs-historien, framförallt den europeiska. Självt kommer jag väl ihåg hur han någon gång i mitten av sjuttioalet, mitt under det kalla kriget mellan de två supermakterna USA och Sovjetunionen, sa till mig att det bara var en tidsfråga innan Sovjetunionen skulle falla ihop som ett ”land”. ”Det kommer aldrig bli ett enat land, sa han, det är en konstlad konstruktion med alltför många kulturer och språk under samma styre, det kommer inte hålla ihop”. Det var nog inte många som då trodde så, men Olle han kunde sin historia och visste vad som skulle hända, 15 år innan Berlinmuren rasade och Sovjetimperiet föll ihop!

Ett annat kärt minne är promenaderna med Olle till Svea-kiosken. Det var en ganska lång vandring över ån vid Lisbettan, uppför Karl XII's väg och över ängarna bort mot kiosken, säkert en 7-8 km tur och retur. Det konverserades hela vägen, Olle var alltid underhållande och han intresserade sig mycket för oss barn. Och så fick vi glass när vi kom till kiosken, det var fina utflykter!

Bengta konverserade som sagt inte som Olle, men även hon visade stort intresse för oss barn. Hon gav oss alla var sitt tidtagarur och ett 30 meter långt måttband. Mycket tack vare dessa gåvor började en tradition av tiokamper mellan oss kusiner. Vi sprang både kort- och långdistans på tid, vi hoppade längdhopp, kastade spjut och stötte kula. Ett annat bidrag från Bengta var de verktygsskåp hon fabricerade för oss pojkar, fyllda med hammare, skruv-mejslar, spikar och skruvar.

Sparsamhet var som sagt en dygd och allt skulle tas om hand om. Jag minns bland annat att Bengta tog vara på det allra sista i kaviartuben genom att slå den helt platt med trä-hammaren. Olle å sin sida samlade nattkisset från pottorna i en hink, när den blev full spreds innehållet ut som gödsel i hål på åkern. Innehållet från torrdassen la's naturligtvis i komposten och blev till frodig jord.

Två gånger upplevde jag att Olle blev arg på mig. En gång på riktigt allvar, då Tor och jag i 7-8 årsåldern hade dragit upp ett par plantor med omogna potatisar.

En annan gång märkte han att jag snokat i hans cigarrlåda, spände ögonen i mig och sa med kraftfull röst: ”Anders, cigarren!”. Han fick mig att skämmas, men sedan var det inget mer med det. Potatisfadäsen var betydligt mer allvarlig, mat leker man inte med!

Olle och Bengtas kristna tro märktes egentligen bara på söndagarna. Då satt dom uppe på Olles rum och lyssnade på gudstjänsten på radio, och då fick vi barn ibland tillsägelser om att vara lugna och tysta när vi var i närheten av huset. Men det var ju inget problem, det vara bara att springa ut i markerna eller till kamraterna i något grannhus, så kunde det bekymmerslösa livet fortsätta även på söndagar!

Sonsonen **Sten Sjöstrand** har kompletterat med några minnen.

Vi var alltid välkomna att äta frukost med farfar och farmor i stora huset. Det bjöds på "farmorvälling" med russin. När det var matdags, bankade någon i kökselementets rör, så att det hördes upp till Olle, som var i sitt rum på övervåningen.

Olle hade en otrolig förmåga att hålla upp 4cl snaps i ett glas som bara tog 3cl. Det var med råge!

Bengtass hade en makalös förmåga att återvinna. I tomma smörbyttor fryste hon in bär och bankade med hammare böjda spikar till att bli raka igen.

Dotterdottern **Anna Löfström** berättar.

Tänker också på hur imponerande det var att kunna sköta hela ruljangsen med allt som behövdes till vanliga livet med alla projekt, gäster och kalas utan att ha bil eller affär i närheten och emellanåt vattenbrist. Kommer i håg när Bengta, Carin och Birgitta satt i telefon och gjorde beställningar till matleveransen, som kom endast en gång i veckan. En enorm logistik och planering.

När vi hämtat mjölk hos Karlssons gjordes "filebunk"⁶. Det har jag aldrig ätit varken förr eller senare.

Dotterdottern **Ingela Alger** berättar.

Då vår familj brukade tillbringa stora delar av somrarna på Hällesdalen, bodde vi på bottenvåningen i det stora huset. Underbara somrar, med lek och salta bad med kusiner och grannar och umgänge med mormor --- oftast bland bärbuskar eller i köket --- och morfar. Ibland gick jag upp på övervåningen för att väcka morfar. Han sov iklädd en lång vit nattskjorta, på norrummet. Han räckte mig sin hand, och så drog jag, och han låtsades att jag drog så hårt att han hoppade upp och sedan virvlade runt. Om mornarna tyckte jag också om att se mormor utan hennes vanliga hårknut, och för ovanlighetens skull inte i full fart med att göra något. Övervåningen tycktes mig annars full med vävstolar. En stor, som tog upp nästan hela söderrummet, och en mindre, i mittrummet.

Minns så väl även promenader med morfar Olle. En sommar, han var över 80 år gammal tror jag, inväntade han tentaresultat, som skulle komma med posten. Han hade läst in något ämne⁷ vid universitet, förklarade han. Att jag överhuvud taget minns detta ögonblick, tolkar jag som att jag fäste stor vikt vid denna hans aldrig tynande kunskapsörst. Jag blev ju sedan forskare själv, och undrar ibland om hans läsande och skrivande influerat mitt yrkesval. Jag har på senare år börjat förstå (på ett ungefär i alla fall!) vad hans forskning i matematik handlade om, och jag ser med glädje att hans artiklar från 30-talet fortfarande citeras ibland. Jag fann det också oerhört intressant att läsa om morfars resa till Paris i början av 30-talet med

6 "Filebunk" eller filbunke görs av oskummad mjölk direkt från kon och får självserna tills den tjocknar och får en puddinglik konsistens.

7 Sannolikt var det svar från den Hermods-kurs i latin han genomförde efter sin 80-årsdag.

syfte att höra franska matematiker föreläsa, och även för att träffa Édouard Goursat, vars arbeten morfars forskning byggde vidare på. Lustigt nog träffade jag 2020 en ung kvinna vid namn Laure Goursat, doktorand i ekonomi i Paris. Var hon släkt med Édouard? frågade jag. Jodå, han var hennes farfars farfar.

Jag var ung och omogen då mormor och morfar gick bort. Det känns fantastiskt att ha kunnat lära känna dem genom de många skrifter de lämnat efter sig.

Slutord

Olle och Bengta hade båda levt ett långt och innehållsrikt liv, de var säkerligen nöjda med det. De visade kärlek till varandra, till barn och barnbarn, till släktingar och vänner.

De hade ett gott liv tillsammans med strikt arbetsfördelning i en mångfacetterad tillvaro. Bengta var den praktiska och Olle den teoretiske. Bengta gav Olle all tänkbar tid för studier och skrivande och själv gick hon med självklarhet helt upp i alla familjens bestyr.

Hon var VD och han ordförande i ”*familjeföretaget Carlestam-Sjöstrand*”. Bengta var hus- inrednings- och trädgårdsarkitekt, trädgårdsmästare, driftsledare och entreprenör, verk-mästare med målning och underhållsarbete.

Olle var karismatisk ledare vid fester och i samtal, promenader och resor. När han kom in i ett rum blev han ett självfallet centrum och fångade allas uppmärksamhet. På Hällesdalen var han en trogen skogvaktare, skogshuggare och trädgårdsarbetare.

Vi barn bevarar våra föräldrar i ljusaste minne. De gav oss den bästa möjliga barn- och uppväxttid och hjälpte oss sedan på alla sätt vidare genom livet. Visst förekom emellanåt kontroverser i familjen, men till allra största delen hade vi en varm och glad gemenskap. Våra föräldrar var båda rika personligheter och vi är oerhört tacksamma över allt de givit oss!

Källor

Släkthandlingar placerade i olika arkiv

Böcker och skrifter, brevsamlingar, fotoalbum och fotografier finns tillgängliga

dels som fysiska handlingar i olika arkiv under olika namn:

- *Släktföreningen JJB Sjöstrands arkiv,*
förvaras av Släktföreningens arkivarie
- *Jönköpings Stadsarkiv*
”Släktföreningen JJB Sjöstrand”
- *Örebro Stadsarkiv*
”Tybble gårdsarkiv, släkten Carlestam, Almby, Örebro”
- *Landsarkivet i Göteborg*
”Olof och Bengta Sjöstrands privatarkiv”

dels som digitaliserade mappar och dokument i USB-minne benämnt OB Arkiv – Olof och Bengta Sjöstrands privatarkiv.

Detta USB-minne finns i alla de fyra arkiven

samt hos Olles och Bengtas barn och barnbarn.

Innehållet är uppdelat på följande olika mappar:

- *0. ARKIVPRESENTATION – överblick över de fyra arkiven*
- *1. S-mapp SJÖSTRANDSARKIVET*
- *2. T-mapp TYBBLE-CARLESTAMARKIVET*
PRESENTATION av Tybble Carlestam-arkivet
- *3. O-mapp OLLES ARKIV*
- *4. B-mapp BENGTA S ARKIV*
- *5. Gemensam mapp GEMENSAMT ARKIV*

I Släktföreningen JJB Sjöstrands Hemsida www.jjbs.se

finns alla digitala dokument i S-mappen samlade under flikarna *Arkiv* resp *Släktkrönikan*.

I denna hemsida finns även en flik

Berättelser om syskonen Sjöstrand (dvs Prästgårdsfamiljen).

Böcker och skrifter

Olof Sjöstrand s:r: *Slätkrönika, 1959, 1992 och 2013*

Bil 8M i S-mappen

Olof Sjöstrand s:r: *Den försvunna tiden, 1979*

Bil 6a i S-mappen

Olof Sjöstrand s:r: *Referat av Resejournal Släktforskarresa 1945*

Bil 13 i O-mappen

Olof Sjöstrand s:r: *Tryckta skrifter,*

Mapp7 i O-mappen:

Bil 1 Vetenskapliga skrifter och Läroböcker

Bil 3 Skrifter i hembygds- och historiska ämnen

Carin Brundin: *Slätkrönika Karl och Maria Karlssons släktförening, 2016*

Bil A6 i T-mappen

Bengta Sjöstrand: *Minnen från Tybble*

Bil A19 i T-mappen

Bengta Sjöstrand: *Anteckningar ang. Åren 1925-1936*

Bil. A26 i T-mappen

Birgitta Löfström: *Tybbleminnen*

Bil A20 i T-mappen

Olof Sjöstrand j:r: *Berättelse om Olle Sjöstrand*

Bil 6b i S-mappen

Olof Sjöstrand j:r: *Berättelse om Bengta Sjöstrand*

Bil 6c i S-mappen

Olof Sjöstrand j:r: *Som jag minns det, 2021*

Bil 6g i S-mappen

Brevsamling i Olles släkt

Släktbrev 1836-1984 En översikt

Bil 4 i S-mappen

Denna brevsamling av släktbrev omfattar fyra generationer under nästan 150 år. Den är en stor skatt att ösa ur, som berättar om tillvaron i olika miljöer i familjer som hos präster, glasblåsare, smeder, provinsialläkare, lärare, industrimän, USA-emigrant och ensamstående kvinnor med inackorderingsrörelse mm mm. Totalt omfattar brevsamlingen ca 2400 brev.

Vad släktbreven berättar, Anförande av C Brundin, Gårdsby 2019.

Bil 4.0 i S-mappen

BREVSAMLINGEN har uppdelats i kategorierna

- Brev från äldre generationer 1836-1932
- Brev i syskongenerationen 1901-1984

I varje kategori har uppdelning skett
i *Brevoriginal* och
i *Utdrag ur dessa brevoriginal*.
Några brev har även skannats.

SAMLINGAR AV UTDRAG

- *Utdrag ur äldre generationers brev 1836-1931*
Bil 4a i S-mappen
- *Utdrag ur JJBs generations brev 1885-1928*
Bil 4b1-4b7 i S-mappen
- *Syskonbreven i utdrag i S-mappen*
Bil 4c i S-mappen

Brevsamling i Bengtas släkt

Maria Karlssons brevsamling 1914-1945, Berättelse av Gösta Carlestam
Bil B 4a i T-mappen
Breven berättar, Utdrag ur Marias brevsamling av Carin Brundin
Bil B 4b i T-mappen

Fotoalbum och Fotografier

finns i följande mappar

S-mappen Mappen 7bM

T-mappen Mapparna C-H samt mapp J

O-mappen Mapparna 6, 10, 11

B-mappen Dokument 3-13

Hela G-mappen